

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Viešosios teisės katedra

Pauliaus Gailiūno

II kurso magistrantūros,

Viešosios teisės

studijų šakos studento

Magistro darbas

Visuomeninių rinkimų komitetų statuso pagrindai

Lietuvos Respublikoje

Vadovas: doc. dr. Vaidotas Vaičaitis

Recenzentas: prof. dr. Augustinas Normantas

Vilnius

2019

TURINYS

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS.....	3
ĮVADAS.....	4
1. RINKIMŲ KONSTITUCINĖ SAMPRATA.....	9
1.1. Rinkimai kaip demokratijos konstitucinė vertybė.....	9
1.2. Rinkimų rūšys.....	15
1.3. Rinkimai ir visuomeniniai rinkimų komitetai, kaip vietinės demokratijos praktikos sustiprinimas.....	20
2. VISUOMENINIŲ RINKIMŲ KOMITETŲ TEISINIAI ASPEKTAI.....	25
2.1. Visuomeninių rinkimų komitetų įteisinimo ištakos.....	25
2.2. Visuomeninių rinkimų komitetų sudarymo teisinių reikalavimų stadijos.....	35
2.3. Visuomeninių rinkimų komitetų registravimas.....	38
2.4. Visuomeninių rinkimų komitetų ir politinių partijų statuso skirtumai ir panašumai.....	43
2.4.1. Atsakomybė prieš rinkėjus.....	44
2.4.2. Skaidrumas rinkimuose.....	47
2.4.3. Finansavimo sąlygos.....	52
3. RINKIMŲ GINČAI, SUSIJĘ SU VISUOMENINIŲ RINKIMŲ KOMITETŲ STATUSU.....	56
3.1. Visuomeninių rinkimų komitetų rinkimų ginčų atvejų analizė	56
3.2. Visuomeninių rinkimų komitetų ginčų priežastys ir jų pataisos.....	73
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	80
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS.....	82
SANTRAUKA.....	95
SUMMARY.....	96
PRIEDAI.....	97

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

ES - Europos Sąjunga

JAV - Jungtinės Amerikos Valstijos

JTO - Jungtinių Tautų Organizacija

KT – Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

LVAT - Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas

SRK - savivaldybės rinkimų komisija

STT - Specialiųjų tyrimų tarnyba

VMDU - vieno vidutinio mėnesinio darbo užmokestis

VRK - Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija

VTEK - Vyriausioji tarnybinės etikos komisija

ĮVADAS

Temos aktualumą lemia tai, jog demokratinėse valstybėse rinkimai yra pagrindinė tautos valios išraiškos forma, tautos suvereniteto, kaip vieno pagrindinių konstitucinių principų, įgyvendinimo forma, nes per rinkimus įgyvendinamos svarbios politinės teisės: teisė rinkti, teisė būti išrinktam, teisė dalyvauti valdant savo šalį. Rinkimų demokratiškumą užtikrina rinkimų teisės principų tinkamas įgyvendinimas, o viena iš rinkimų teisės principų įgyvendinimo sąlygų – rinkimų teisinio reguliavimo stabilumas, ypač rinkimų proceso metu. Pastarąjį dešimtmetį visuomenėje nuolat kilo diskusijų, jog atėjo metas keisti rinkimų sistemą, atsisakant daugiamandatės rinkimų sistemos ir renkant asmenybę, nesiejant tai su partiškumu. Konstitucinis teismas (toliau darbe - KT) taip pat konstatavo, kad rinkimuose dalyvaujantys vien tik politinių partijų kandidatai, pažeidžia pagrindinio įstatymo nuostatas. Atsižvelgiant į tai, Seimas 2013 m. patvirtino Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos parlamentą įstatymo ir 2015 m. Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo pakeitimus bei įteisino visuomeninius rinkimų komitetus (toliau darbe - rinkimų komitetai), kurių kandidatai į Savivaldos ir Europos Parlamento mandato turi pilną teisę siekti lygiai taip pat, kaip ir politinių partijų kandidatai. Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamento įstatyme¹, rinkimų komitetas apibrėžiamas kaip pagal šio įstatymo reikalavimus sudaryta rinkėjų grupė, turinti teisę kelti kandidatų sąrašą rinkimuose į Europos Parlamentą. Visuomenėje rinkimų komitetų įteisinimas susijęs su žmonių įsitraukimu, nepartinių žmonių dalyvavimu rinkimuose, su pasirinkimo turėjimu, su demokratijos skatinimu. Šių įstatymų dėka, visuomeniškai aktyviems žmonėms dėl vienokių ar kitokių priežasčių nestojantiems į partiją arba nerandantiems partijoje, kuriai priklauso, tinkamo palaikymo, atsirado galimybė suburti tokių pat visuomeniškai aktyvių žmonių grupę, su kuria be kitų tikslų jie gali siekti dalyvavimo rinkimuose, t.y. kelti savo kandidatus tiek į savivaldybės merus, tiek į Europos parlamentą, esant proporcingei rinkimų sistemai.

Pirmą kartą 2014 m. Europos Parlamento rinkimuose Lietuvoje dalyvavo 2 rinkimų komitetai², o jau 2015 m. savivaldybių tarybų rinkimuose dalyvavo 58 visuomeniniai

---

¹ Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymas. Valstybės žinios, 2013, Nr. 121-6116.

² STABINGIS, Rokas. Rinkimų komitetas – grėsmė politinėms partijoms [interaktyvus]. 2018. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 6 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nuomones/rokas-stabingis-rinkimu-komitetas-gresme-politinems-partijoms-18-980142?copied>

rinkimų komitetai³, kurie labai sėkmingai pasirodė Alytuje (surinko 52 proc. rinkėjų balsų), Kaune (40 proc.), Visagine (34 proc.), Šiauliuose (27 proc.) ir sudarė konkurenciją politinėms partijoms. Rinkimų komitetų augimą lėmė kelios priežastys: vis labiau augo nepasitikėjimas partiniais kandidatai, kurie vis dažniau nepateisino gyventojų poreikių bei lūkesčių: savivaldybių tarybose bebuvo atstovaujama konkrečių gyvenamųjų rajonų ir socialinių grupių interesams; partijų kandidatai greitai pamiršdavo rinkimų pažadus ir pasinerdavo į rietenas tarp partijų; miestų gyvenamiesiems rajonams liko tik labai nedidelė dalis lėšų nuo miesto biudžeto, nors dosniai buvo finansuojami gyventojams abejones keliantys projektai; vis daugiau šalies gyventojų ėmė jausti pareigą rūpintis savo miestu, jo infrastruktūra⁴. Taigi, 2015 m. rinkimų kampanijų pagrindą sudarė įvairūs visuomenininkai, nepartiniai asmenys, o už komiteto stovėjo realios asociacijos ir visuomeninis judėjimas, nors sąrašuose buvo ir politinių partijų narių. Tai gerokai išgąsdino politines partijas, todėl 2016 m. Seimo rinkimuose, rinkimų komitetų buvo atsisakyta⁵. Tačiau ruošiantis 2019 m. savivaldybių tarybų ir merų rinkimams, rinkimų komitetų įteisinimo klausimas vėl tapo aktualus. 2019 m. rinkimuose jau dalyvavo 87 komitetai iš 47 Lietuvos savivaldybių⁶. 2019 m. rinkimuose visuomeniniuose komitetuose pusė dalyvių jau buvo politikai. Rinkimų komitetus kūrė ne tik asociacijos, bet ir gerai žinomi partijų nariai, turintys įdirbį partinėje veikloje (Ž. Pinskiuvienės komitetas Širvintų rajone, V. Grubliausko komitetas Klaipėdoje, R. Malinausko komitetas Druskininkuose ir kt.). Tai ne tik gerokai susilpnino partijų vaidmenį, bet ir sukėlė tam tikrą abejonių kai kurių rinkimų komitetų, kurie iš esmės vykdė destruktvyią veiklą, destabilizavo valstybę ir tapo puikia terpe kelių verslo magnatų ambicijoms tenkinti, veikla. Tai nesuteikia naudos nei demokratijai, nei savivaldai bei sukelia ginčus tarp VRK ir rinkimų komiteto. Kita vertus problema yra ne patys rinkimų komitetai, bet viešųjų juridinių asmenų, tokių kaip asociacijų dalyvavimas politinėje veikloje ir jų poveikis rinkimams. Rinkimų komitetų įregistravimo, finansavimo ir atsakomybės teisiniame reglamentavime yra neaiškumų,

---

³ Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. 2015 m. kovo 1 d. savivaldybių tarybų rinkimai [interaktyvus]. Vilnius, 2015. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 8 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.vrk.lt/statiniai/puslapiai/rinkimai/440_lt/Komitetai/index.html>

⁴ LRT TV naujienų tarnyba. Politologas: rinkimų komitetų steigimo ir veiklos sąlygos turi būti priartintos prie partijų [interaktyvus]. Vilnius, 2019. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 6 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/politologas-rinkimu-komitetu-steigimo-ir-veiklos-salygos-turi-buti-priartintos-prie-partiju-56-1082390?copied>>

⁵ STABINGIS, Rokas. Rinkimų komitetas – grėsmė politinėms partijoms [interaktyvus]. 2018. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 6 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nuomones/rokas-stabingis-rinkimu-komitetas-gresme-politinems-partijoms-18-980142?copied>

⁶ Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. Registruoti visuomeniniai rinkimų komitetai savivaldybėse [interaktyvus]. Vilnius, 2019. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 10 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vrk.lt/registruoti-visuomeniniai-rinkimu-komitetai-2019-sav>>

spragų, dviprasmybių. Rinkimų komitetams, priešingai nei politinėms partijoms, galioja griežtesni reikalavimai norint įregistruoti naujus narius, pasibaigus Savivaldybių tarybų rinkimų įstatyme nustatytam terminui. Nėra aiškumo tarp komiteto ir jo keliamų kandidatų sąrašo teisinių ir ne tik teisinių santykių. Taigi temos aktualumas grindžiamas probleminiais klausimais: 1) ar pateiktos priežastys sąlygoja ginčus tarp VRK ir rinkimų komitetų? 2) Ar šios priežastys yra pagrindas keisti visuomeninių rinkimų komitetų reglamentavimą?

Darbo objektas - visuomeninių rinkimų komitetų teisinis statusas.

Darbo tikslas – išanalizavus visuomeninių rinkimų komitetų rinkimų ginčų atvejus, išskirti pagrindines ginčų priežastis, kaip pagrindą norint keisti visuomeninių rinkimų komitetų reglamentavimą.

Darbo uždaviniai

1. Pateikti rinkimų, kaip demokratinės vertybės, konstitucinę sampratą ir rūšis.
2. Atskleisti visuomeninių rinkimų komitetų įteisinimo ir įregistravimo teisinius aspektus, bei pateikti politinių partijų ir rinkimų komitetų skirtumus ir panašumus.
3. Atlikti rinkimų ginčų atvejų analizę bei išskirti rinkimų ginčų priežastis.

Tyrimo metodai

Atskleidžiant visuomeninių rinkimų komitetų statuso pagrindus, pasitelkiamas istorinis teisės aiškinimo metodas, lyginamosios teisėtyros metodas, sisteminis metodas, precedentinis teisės aiškinimo metodas ir loginis metodas. Istorinio teisės aiškinimo metodo siekis atskleisti kokiu tikslu įteisinti rinkimų komitetai. Šiuo tikslu darbe pateikiamos visuomeninių rinkimų komitetų įteisinimo ištakos. Sisteminis metodas darbe taikomas norint detaliai ir sistemiškai, remiantis galiojančiais norminiais teisės aktais bei teismų praktika, išanalizuoti visuomeniniams rinkimų komitetams aktualų rinkimų reglamentavimą. Lyginamosios teisėtyros metodas pasitelkiamas analizuojant skirtumus bei panašumus tarp politinių partijų ir visuomeninių rinkimų komitetų. Precedentinis teisės aiškinimo metodas, kuris grindžiamas teismo sprendimo autoritetu, darbe taikomas analizuojant rinkimų ginčus tarp rinkimų komitetų ir VRK. Teismo sprendimas, kuriuo remiantis išaiškinama teisės norma, tampa „autoritetu“ kitiems teismams, t.y. teismo precedentas turi poveikį VRK priimtiems sprendimams. Loginis metodas taikomas visame darbe, formuojant darbo autoriaus nuomonę, požiūrį, siekiant visapusiškai įvertinti visuomeninių rinkimų komitetų statuso pagrindus.

Darbo originalumas. Demokratiniai rinkimai ir jų ypatumai mokslinėje literatūroje nagrinėti daug sykių ir įvairiais aspektais: S. Vidrinskaitė⁷ nagrinėjo rinkimų teisinio reguliavimo kaitą ir rinkimų sistemos raidą Lietuvoje nuo 1992 m., S. Bondar ir A. Džagarian⁸ rinkimų teisę pateikė kaip konstitucinę vertybę, I. Pukanasytė⁹ pateikė teisės į laisvus rinkimus interpretavimo Europos žmogaus teismo jurisprudencijoje aspektus, Venecijos komisija¹⁰ išskyrė pagrindinius rinkimų teisės principus. Rinkimų teisės problemas analizavo: E. Šileikis¹¹, J. Žilys¹², T. Birmontienė¹³, S. Katuoka¹⁴, S. Vidrinskaitė¹⁵ ir kt. Tačiau rinkimų komitetai, kaip svarbi demokratinų rinkimų dalis vis dar nesulaukia išskirtinio mokslininkų dėmesio. Lietuvių autoriai mažai analizuoja tiek pačių rinkimų komitetų veiklą, tiek jų naudą, trūkumus rinkimų procesui, taip pat neatskleidžia kuo panašūs ir kuo skiriasi rinkimų komitetai nuo politinių partijų. Iš esmės nors pastaruoju metu rinkimų komitetai, kaip politinis darinys, tampa vis populiareni ir sudaro nemažą konkurenciją politinėms partijoms, tačiau iki šiol rinkimų komitetų teisinis statusas Lietuvoje vis dar nėra nagrinėtas. Taip pat neaptikta nei straipsnių, nei tyrimų, kurie atskleistų pagrindines rinkimų ginčų, kylančių tarp VRK ir rinkimų komitetų, priežastis, kurios gali tapti pamatu formuojant rinkimų komitetų teisinio reguliavimo aspektus. Šios neatskleistos priežastys ir lemia pasirinktos nagrinėti temos aktualumą ir naujumą.

Svarbiausi šaltiniai. Atskleidžiant rinkimų, kaip demokratinės vertybės, konstitucinę sampratą ir rūšis, remtasi specialiąja literatūra. Pateikiant rinkimų komitetų įteisinimo ir įregistravimo teisinius aspektus bei politinių partijų ir rinkimų komitetų skirtumus ir panašumus remtasi užsienio ir lietuvių autorių moksliniais straipsniais, Lietuvos Respublikos įstatymais, Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos

---

⁷ VIDRINSKAITĖ, Saulė. Rinkimų sistemos specifika ir raida Lietuvoje. Jurisprudencija. 2007, t. 11(101), p. 42–49.

⁸ БОНДАРЬ, Н.С.; ДЖАГАРЯН, А.А. Конституционная ценность избирательных прав граждан России. Москва: Формула права, 2005.

⁹ PUKANASYTĖ, Indrė. Teisinio reguliavimo stabilumas rinkimų proceso metu – svarbi demokratinų rinkimų sąlyga. Socialinių mokslų studijos, 2013, t. 5, Nr. 2, p. 633–653.

¹⁰ Council of Europe. European Commission For Democracy Through Law (VENICE COMMISSION). Code of good Practice in Electoral Matters. Venice: 2002.

¹¹ ŠILEIKIS, Egidijus. Alternatyvi konstitucinė teisė. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003.

¹² ŽILYS, J. Konstitucijos 33 straipsnis. Teisės problemos. 1999, t. 1-2(23, 24), p. 163–176.

¹³ BIRMONTIENĖ, Toma. Konstitucinės rinkimų doktrinos raida. Konstitucinė jurisprudencija. 2011, t. 3(23), p. 248–272.

¹⁴ KATUOKA, S. Rinkimų teisės principai [interaktyvus]. Vilnius, 2010. [žiūrėta 2019 spalio 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.vrk.lt/documents/10180/432479/1664_katuoka_rinkimu_principai.pdf/af7c971e-d895-4d3b-bcb3-f5aeffa88597>

¹⁵ VIDRINSKAITĖ, Saulė. Rinkimų sistemos specifika ir raida Lietuvoje. Jurisprudencija. 2007, t. 11(101), p. 42–49.

nutartimis bei internetiniais šaltiniais. Analizuojant ginčus, kylančius tarp rinkimų komitetų ir VRK bei išskiriant pagrindines ginčų priežastis, kaip pagrindą norint keisti rinkimų komitetų reglamentavimą, remtasi Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos internetiniu puslapiu, Lietuvos Respublikos įstatymais, teisės aktų aiškinamaisiais raštais, teismo bylų medžiaga. Šie šaltiniai buvo pasirinkti todėl, kad jie leido išanalizuoti rinkimų komitetų teisinį statusą.

1. RINKIMŲ KONSTITUCINĖ SAMPRATA

1.1. Rinkimai kaip demokratijos konstitucinė vertybė

Lietuvos Respublikos Konstitucijos¹⁶ (toliau darbe - Konstitucija) 1 str. yra įtvirtintos pamatinės konstitucinės vertybės – valstybės nepriklausomybė, demokratija ir respublika; jos yra neatskiriama tarpusavyje susijusios ir sudaro Lietuvos valstybės, kaip Konstitucijoje įtvirtinto bendro visos visuomenės gėrio, pamatą, todėl jokiais aplinkybėmis negali būti paneigtos¹⁷.

Kalbant apie demokratiją, kaip konstitucinę vertybę, Vakarų civilizacijos erdvei priskiriamose valstybėse demokratijos vertingumas šiandien yra nekvestionuotina konstanta. Demokratijos konstrukto svarba abejoti neleidžia ir Konstitucijos tekstas: „demokratinis valstybės pobūdis postuluojamas revizijos požiūriu praktiškai neįveikiamame 1str., kuris nurodo, jog „Lietuvos valstybė yra nepriklausoma demokratinė respublika“¹⁸, taip pat atspindimas Seimo nario, kaip tautos atstovo, priesaikos tekste¹⁹: „...prisiekiu visomis išgalėmis stiprinti Lietuvos nepriklausomybę, sąžiningai tarnauti Tėvynei, demokratijai, Lietuvos žmonių gerovei...“²⁰.

Teoriniu požiūriu, konstitucinė demokratija suprantama kaip politinės bendruomenės suverenumu grindžiama valdymo sistema, kurioje valdžios institucijų struktūrą, galias ir įgaliojimų ribas nustato ir pagrindžia Konstitucija²¹. Pasak P. Ragauskos²², Lietuva prisijungdama prie Europos Tarybos ir ratifikuodama Konstituciją dar 1993 m. pasisakė už tokią demokratijos sampratą, kuri orientuota ne vien į procedūras, bet ir (pirmiausia) į tam tikras vertybes. Anot V. A. Vaičiaičio²³, demokratija, kaip konstitucinė vertybė, pasireiškia per tautos suverenitetą (*gr. demos - kratos – tautos valdžia*), visuotinių rinkimų institutą daugiapartinėje sistemoje ir parlamentarizmą, besiremiantį tautos atstovavimo idėja. Autoriaus teigimu²⁴, konkrečioje teisinėje sistemoje bent jau tam tikrą laiką viena konstitucinė vertybė, tokia kaip demokratija gali dominuoti kitų atžvilgiu, bet to nereikia traktuoti kaip trūkumo, nes viena vertybė bendrojo gėrio

¹⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

¹⁷ Konstitucinio Teismo 2012 m. gruodžio 19 d. sprendimas. Valstybės žinios, 2012-12-22, Nr. 152-7779.

¹⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

¹⁹ RAGAUSKAS, Petras. Demokratijos sampratos atspindžiai Lietuvos Respublikos konstitucinio teismo jurisprudencijoje. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2016.

²⁰ Lietuvos Respublikos Seimo statutas. Valstybės žinios, 1994, Nr. 100-2002.

²¹ RAGAUSKAS, Petras. Demokratijos sampratos atspindžiai Lietuvos Respublikos konstitucinio teismo jurisprudencijoje. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2016.

²² Ten pat.

²³ VAIČAITIS, Vaidotas, A. Šiuolaikinio konstitucionalizmo samprata. Teisė, 2017, t. 104, p. 95.

²⁴ Ten pat.

užtikrinimo vardan gali papildyti kitas konstitucines vertybes ir padėti šioms vertybėms išlikti įvairių visuomeninių „išbandymų“ metu.

Konstitucinio Teismo 2014 m. liepos 11 d. nutarime²⁵ rašoma, jog Konstitucijos 2 str., *inter alia*, nustatyta, kad suverenitetas priklauso Tautai. KT konstatuoja, kad aukščiausią suverenią galią Tauta vykdo tiesiogiai dviem pagrindinėmis organizacinėmis formomis: rinkimais ir referendumu, o pagal Konstitucijos 4 str. „aukščiausią suverenią galią Tauta vykdo tiesiogiai ar per demokratiškai išrinktus savo atstovus“.

Žodis „rinkimai“ vartojamas kaip juridinis terminas išreikšti tam tikram aktui, kurio dėka žinomas visuomeninis ar politinis junginys išskiria iš savo tarpo vieną ar kelis savo narius kaip atitinkamos visuomeninės grupės ar visos tautos atstovus arba kaip asmenis, atitinkančius reikalavimus užimti tam tikras pareigas, atlikti atitinkamas funkcijas. Būdama vienu valdžios formavimo ar teisių išrinktam asmeniui suteikimo būdų, rinkimų sistema gali egzistuoti su kitomis žinomomis teisinių įgaliojimų suteikimo formomis: konkursais, burtų metimu, eiliškumu bei vyriausybės skyrimu²⁶. Bendrąja prasme rinkimai - tai teisinis terminas, skirtas išreikšti tam tikrai valiai, kurios dėka piliečiai, kaip visuomeninis junginys išskiria iš politikų tarpo vieną ar kelis narius kaip visos tautos atstovus valstybės reikalams tvarkyti, demokratiniai rinkimai – tai valdžios atsiradimas rinkimų pagalba²⁷.

Demokratiųjų rinkimų ištakų dažniausiai ieškoma antikos laikuose susiformavusiame senovės Atėnų rinkimų modelyje. Maždaug V a. pr. Kr. šiame mieste-valstybėje į vieną vietą susirinkę piliečiai balsuodami sprendavo svarbiausius visuomenės gyvenimo klausimus bei į atsakingas pareigas rinkdavo bendruomenės narius. Ypatingi antikos demokratijos bruožai buvo vykdomosios valdžios atidavimas ne į vieno žmogaus rankas, bet keletui asmenų, pvz., dešimčiai archontų senovės Atėnuose, dviem konsulams Romoje. Ilgą laiką ši rinkimų sistema buvo idealizuojama, nes tai buvo gerosios praktikos pavyzdys.

Vakarų visuomenėje demokratiniai rinkimai nėra labai senas konceptas. Tik po Prancūzijoje ir Amerikoje XVIII a. pabaigoje įvykusių revoliucijų rinkimų, demokratija įgijo pagreitį ir ilgainiui tapo politinį diskursą formuojančia idėja bei praktika, sietina su

²⁵ Konstitucinio Teismo 2014 m. liepos 11 d. nutarimas. TAR, 2014-07-11, Nr. 10117.

²⁶ Lietuvių kalbos institutas. Lietuvių žodynas [interaktyvus]. 2019. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 29 d.]. Prieiga per internetą: <<https://mokslai.lietuviuzodynas.lt/politologija/demokratiniai-rinkimai>>

²⁷ VITKUS, G.; ir ir AŠKINYTĖ-DEGĖSIENĖ, R. Pilietinis švietimas: pagalbininkas rinkėjui. Skaitinių vadovėlis suaugusiesiems. Nacionalinis mokymų centras, 2013.

plačių masių įtraukimu į rinkimų procesą. O tarptautiniu mastu ji oficialiai pripažinta tik XX a.²⁸

Vienas pirmųjų tarptautinės teisės dokumentų, besiremiančių demokratinių rinkimų idėja buvo Jungtinių Tautų 1948 m. gruodžio 10 d. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija²⁹, kurios 21 str. 3 d. nurodoma, kad „žmonių valia yra valstybės valdžios pagrindas; ši valia reiškama periodiškuose ir teisinguose rinkimuose, rengiamuose remiantis visuotine bei lygia rinkimų teise ir vykdomuose slaptu balsavimu arba lygiaverte laisvo balsavimo tvarka“. Taigi, rinkimai (kaip ir plebiscitai, referendumai) yra piliečių valios išraiškos formos³⁰, tai atsakingas politinis procesas, kurio metu yra formuojamos politinės atstovaujamosios institucijos, t. y. institucijos, kurių priimami sprendimai turi lemiamą reikšmę tiek valstybės, tiek visuomenės gyvenimui, todėl labai svarbu, kad šis procesas būtų grindžiamas teisiniais aktais ir aišku Konstitucija³¹, kuri, anot V. Vaičiūčio³², yra viena pagrindinių pilietinių vertybių ir mūsų visuomenės sutarties tekstų. Tai aukščiausią galią turintis teisės aktas, kuriame nustatyti bendrieji principai, užtikrinantys piliečių dalyvavimą viešųjų reikalų tvarkyme, sprendimų priėmime.

Vienas iš pagrindinių žmogaus teisių principų, susijusių su demokratiniiais rinkimais - lygiateisiškumo principas, numatantis kiekvieno Lietuvos piliečio teisę lygiomis sąlygomis stoti į Lietuvos Respublikos valstybinę tarnybą, lygią rinkimų teisę³³ ir kt. KT taip pat pripažįsta, kad „asmeninis (tiesioginis) balsavimas – viena iš lemiamų laisvo, taigi ir demokratiško, rinkėjų valios reiškimo garantijų“³⁴. Visumoje konstitucinėmis nuostatomis nesiekama sulyginti piliečių ar laikyti juos vienodais, konstitucinėmis nuostatomis siekiama pripažinti kiekvieno piliečio savitumą bei įtvirtinti teisę turėti lygias teises. KT ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis asmenų lygiateisiškumo principas reiškia žmogaus prigimtine teisę būti traktuojamam vienodai su kitais³⁵. Vadinasi lygiateisiškumo principas suteikia kiekvienam rinkėjui lygią galimybę įtakoti rinkimų rezultatus, t.y. kiekvienas rinkėjas turi tiek pat balsų, kiek ir kiti rinkėjai. Seimo rinkimų

---

²⁸ RAGAUSKAS, Petras. Demokratijos sampratos atspindžiai Lietuvos Respublikos konstitucinio teismo jurisprudencijoje. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2016.

²⁹ Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. Valstybės žinios, 2006, Nr. 68-2497.

³⁰ Lietuvių kalbos institutas. Lietuvių žodynas [interaktyvus]. 2019. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 29 d.]. Prieiga per internetą: <<https://mokslai.lietuviuzodynas.lt/politologija/demokratiniai-rinkimai>>

³¹ PUKANASYTĖ, Indrė. Teisinio reguliavimo stabilumas rinkimų proceso metu – svarbi demokratinių rinkimų sąlyga. Socialinių mokslų studijos, 2013, t. 5 (2), p. 633–653.

³² VAICAITIS, Vaidotas, A. Konstitucija kaip viena svarbiausių mūsų visuomeninių vertybių. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2018.

³³ Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

³⁴ Konstitucinio Teismo 2004 m. lapkričio 5 d. išvada. Valstybės žinios, 2004-11-09, Nr. 163-5955.

³⁵ Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 3 d. nutarimas. Valstybės žinios, 2003-12-10, Nr. 115-5221.

įstatymo 3 str.³⁶ nurodyta, kad kiekvienas, turintis teisę rinkti Lietuvos Respublikos pilietis, rinkimuose turi vieną balsą vienmandatėje ir daugiamandatėje apygardose, o šie balsai yra lygiaverčiai kiekvieno kito, turinčio teisę rinkti, piliečio balsui. Kita vertus, nors visų rinkėjų balsai yra lygiaverčiai, tačiau lygi aktyvioji rinkimų teisė nereiškia, kad kiekvieno rinkėjo balsas turi ir gali turėti identišką poveikį galutiniams rinkimų rezultatams, lygi pasyvioji rinkimų teisė nereiškia, kad kiekvienas, kurio kandidatūra buvo iškelta rinkimuose, bus išrinktas, tai nereiškia rezultatų lygybės. Pažymėtina tai, jog Seimo rinkimų įstatymo 51 str. 1 d. reikalauja laikytis lygiateisiškumo principo ir kandidatų atžvilgiu. Šio straipsnio 1, 2, 3 ir 4 dalys nurodo, jog VRK turi teisę tvirtinti rinkimų agitacijai skirtų laidų rengimo taisykles, tačiau jos negali prieštarauti aukštesnės teisinės galios teisės aktams, t.y. negali prieštarauti Seimo rinkimų įstatymui³⁷. Tai reiškia jog visi rinkimų dalyviai turi lygias teises dalyvauti televizijoje ar radijuje pristatant visuomenei savo kandidatus. Be to lygiateisiškumo principas taikytinas ne tik fiziniams, bet ir juridiniams asmenims. Pagal lygiateisiškumo principą, atitinkamos rūšies visuomeninių santykių subjektams (visiems vienodais požymiais pasižymintiems asmenims ar jų grupėms) turi būti taikomas tas pats įstatymas ar kitas teisės aktas, vienodai turi būti taikomos tiek materialiosios, tiek proceso teisės normos³⁸. Taigi, rinkimai negali būti laikomi demokratiškais, o jų rezultatai – legitimiais ir teisėtais, jeigu rinkimai vyksta paminant Konstitucijoje įtvirtintus demokratinių rinkimų principus³⁹, ypač pažeidžiant lygiateisiškumo principą.

Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje demokratiški atstovaujamojo valstybinės valdžios, vietos savivaldos ir supranacionalinių institucijų rinkimai (sykiu ir demokratiškai išrinkti atstovai) traktuojami kaip vienas esminių demokratinės politinės bendruomenės požymių⁴⁰. Konstitucinio Teismo 2004 m. lapkričio 5 d. išvadoje taip pat pažymima, jog „demokratiški rinkimai yra svarbi piliečių dalyvavimo valdant valstybę forma, kartu ir būtinas valstybės politinių atstovaujamojo institucijų formavimo elementas“⁴¹, t.y. piliečiai turi teisę dalyvauti valstybės valdžios galių paskirstymo procese. Tai grindžiama valdžių padalijimo principu. Valdžių padalijimas – tai vienas iš svarbiausių demokratinės

---

³⁶Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas. Lietuvos aidas, 1992, Nr. 139-0; TAR, 2015, Nr. XII-1705.

³⁷ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. BYLA ER-2-492. Dėl sprendimo sudaryti Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų agitacijos dalyvių sąrašus. Vilnius, 2016-09-02.

³⁸PRANEVIČIENĖ, Birutė. Konstitucinis lygiateisiškumo principas: samprata ir institucinė lygiateisiškumo apsaugos sistema Lietuvoje. Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka, 2014, t. 12, p. 173.

³⁹ Konstitucinio Teismo 2004 m. lapkričio 5 d. išvada. Valstybės žinios, 2004-11-09, Nr. 163-5955.

⁴⁰ RAGAUSKAS, Petras. Demokratijos sampratos atspindžiai Lietuvos Respublikos konstitucinio teismo jurisprudencijoje. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2016.

⁴¹ Konstitucinio Teismo 2004 m. lapkričio 5 d. išvada. Valstybės žinios, 2004-11-09, Nr. 163-5955.

valstybės konstitucinių principų, kuris lemia valstybės valdžios organizaciją, jos funkcionavimą, garantuoja žmogaus teises ir laisves. Šio principo paskirtis – garantuoti asmens teises ir laisves, padėti visuomenei išvengti despotizmo⁴². Ši doktrina susiformavo kaip atsvara vienose rankose sutelktai absoliučiai valstybinei valdžiai, kuri lemia socialinį neteisingumą, diktatūrą, savivalę ir beteisiškumą⁴³.

Jeigu viename ir tame pačiame asmenyje arba įstaigoje būtų sujungtos visos trys valdžios⁴⁴, įsigaliojūt netvarka, todėl Konstitucijos 5 str. 1 d. nurodoma, jog „valstybės valdžią Lietuvoje vykdo Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė, Teismas“⁴⁵. Tai rodo, jog valstybė vykdo tris pagrindines funkcijas: leidžia įstatymus, juos vykdo ir sprendžia iškilusius ginčus, todėl valstybės valdžia dalijama į įstatymų leidžiamąją, vykdomąją ir teisminę. Kiekviena valdžia turi vykdyti tik jai konkrečiai paskirtas funkcijas, kiekviena jų gali būti suskaidyta į keletą smulkesnių funkcijų. Be to, nė viena iš valdžios institucijų negali atlikti savo funkcijų nederindama savo veiksmų su kitomis valdžios institucijomis⁴⁶, taip užkertant kelią vienai valdžiai uzurpuoti valstybę. Lietuvoje valdžios galias riboja Konstitucija, kas reiškia, kad kiekviena valdžia turi tik tiek galių, kiek jų suteikia Konstitucija. Konstitucijoje įteisintas valdžių padalijimo principas teisiškai įtvirtina valstybės demokratinį režimą bei lemia valstybės organizacinį modelį, t.y. parlamentinės sistemos modelį, be kurio demokratinis valdymas neįsivaizduojamas. Būtent parlamentui piliečiai rinkimuose paveda spręsti svarbiausius valstybės klausimus ir suteikia teisę kalbėti jos vardu.

Rinkimai, kaip demokratijos konstitucinė vertybė, prisideda prie demokratinio valdymo. Kadangi tiesioginė demokratija - vyriausybės forma, kai politinius sprendimus tiesiogiai priima kvalifikuotų piliečių grupė - yra nepraktiška daugumoje šiuolaikinių visuomenių, demokratinė valdžia turi būti vykdoma per politinius atstovus. Šiame kontekste rinkimai, oficialus asmens atrankos į valstybės pareigas procesas arba politinio pasiūlymo priėmimas ar atmetimas balsuojant⁴⁷. Rinkimai – itin svarbi priemonė išrinkti atstovus, kurie maksimaliai atstovautų rinkėjo pažiūroms⁴⁸. Balsavimas suteikia žmonėms

---

⁴²BIRMONTIENĖ, Toma ir kt. Lietuvos Konstitucinės teisė [interaktyvus]. 2001. [žiūrėta 2019 m. lapkričio 9 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.infolex.lt/portal/start_visuom.asp?act=valdschem>

⁴³ BAKAVECKAS, Audrius. Vykdomosios valdžios sąvoka, funkcijos ir jos santykis su administracine teise. *Jurisprudencija*, 2002, t. 24, Nr. 16, p. 31.

⁴⁴ Ten pat.

⁴⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

⁴⁶ MONKEVIČIUS, Kazimieras. Valdžių padalijimo principas kaip demokratijos veiksnys: atvejo studija. *Santalka. Filosofija*, 2009, t. 17, Nr.1, p. 51.

⁴⁷ WEBB, P. D.; EULAU, H.; ir GIBBINS, R. Election. *Encyclopaedia Britannica*, 2019.

⁴⁸ MORKŪNAITĖ-LAZAUSKIENĖ, Aistė. Moterys Kauno miesto tarybos rinkimuose (1918–1934 m.). *Kauno istorijos metraštis*, 2014, Nr. 14, 65 – 78.

galimybę pasakyti savo nuomonę ir išreikšti poreikį būti priklausomais bendram šalies tikslui, taip užtikrindami socialinę ir politinę integraciją⁴⁹. Kiekvienai rinkimai yra savotiškas paradoksas, kai į politinę terpę ateina norintys būti išrinkti – jei ne visoje valstybėje, tai bent savivaldybėje ar seniūnijoje⁵⁰. Būtent rinkimai, kaip demokratijos konstitucinė vertybė suteikia rinkėjams galimybę išsirinkti tinkamus atstovus ir pareikalauti, kad jie būtų atsakingi už savo pareigas⁵¹. KT nurodo, jog „demokratiškos valdžios institutų prigimtis yra tokia, kad visi asmenys, kurie įgyvendina politinę žmonių valią, yra įvairiomis formomis kontroliuojami, kad ši valia nebūtų iškreipta“⁵². Pvz., Konstitucinio Teismo 2004 m. lapkričio 5 d. išvadoje nurodoma, jog „įstatymų leidėjas turi konstitucinę pareigą nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad piliečiai, negalintys balsuoti rinkimų dieną, turėtų galimybę savo konstitucinę teisę įgyvendinti kitu metu“. Išvadoje pažymima, kad viena iš demokratinėse valstybėse įprastų balsavimo formų – balsavimas paštu⁵³. KT nurodo, jog „įstatymų leidėjas, spręsdamas, ar pasirinkti šią absenteistinio balsavimo formą, taip pat reguliuodamas su balsavimu paštu susijusius santykius, turi atsižvelgti ne tik į teisinius veiksmus, bet ir į visuomenės politinės kultūros ypatumus (piliečių dalyvavimas per referendumus, dalyvavimas politinėse diskusijose), pilietinės brandos lygį, visuomenės mentalitetą, kitus socialinius veiksmus ir socialinį teisingumą (apsauga nuo skurdo, pajamų nelygybės mažinimas ir pan.)“⁵⁴, nes jie taip pat lemia, ar balsavimu paštu nebus piktnaudžiaujama, ar balsavimo paštu institutas neviršys priemonę iškreipti tikrąją rinkėjų valią ir nepaneigs Tautos teisės išsirinkti tokią savo atstovybę, kuri reikštų jos tikrąją aukščiausią suverenią galią“⁵⁵.

Tai rodo, kad rinkimai, kaip demokratijos konstitucinė vertybė ne tik įteisina valdžios turinčių asmenų veiksmus, bet ir užtikrina demokratiškos vyriausybės reagavimą į žmonių valią. Rinkimai tarnauja savaime suprantamam tikslui, patvirtindami atskirų piliečių vertę ir orumą. Kad ir kokie būtų kiti rinkėjų poreikiai, dalyvavimas rinkimuose sustiprina jų savigarbą ir pagarbą sau. Taip pat jie sustiprina politinės bendruomenės stabilumą ir teisėtumą. Kaip ir nacionalinės šventės, skirtos paminėti bendrą sukaktį, rinkimai susieja piliečius tarpusavyje ir taip patvirtina politinės šalies gyvybingumą. Kad

---

⁴⁹ WEBB, P. D.; EULAU, H.; ir GIBBINS, R. Election. Encyclopaedia Britannica, 2019.

⁵⁰ RIMKEVIČIUS, Kęstutis Danielius. Jei kas trokšta būti pirmas. Apžvalga, 2009, Nr.2. p. 2.

⁵¹ WEBB, Paul David, EULAU, Heinz, ir GIBBINS, Roger. Election. Encyclopaedia Britannica, 2019.

⁵² RAGAUSKAS, Petras. Demokratijos sampratos atspindžiai Lietuvos Respublikos konstitucinio teismo jurisprudencijoje. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2016.

⁵³ Ten pat.

⁵⁴ FERRINN, M.; ir kt. Kaip europiečiai supranta ir vertina demokratiją: Svarbiausi 6-osios Europos Socialinio tyrimo bangos rezultatai. Vokietija, Berlynas (WZB): Bernhard Wessels, Socialinių mokslų tyrimų centras, 2014.

⁵⁵ Konstitucinio Teismo 2004 m. lapkričio 5 d. išvada. Valstybės žinios, 2004-11-09, Nr. 163-5955.

ir kokie skirtingi būtų nacionaliniai, regioniniai ar vietiniai variantai, rinkimai yra įvykiai, kurie, sukeldami emocijas ir nukreipdami juos į kolektyvinius simbolius, nutraukia kasdienio gyvenimo monotoniją ir nukreipia dėmesį į bendrą tikslą⁵⁶. Rinkimuose labai svarbu, kad savo valią išreikštų dauguma piliečių.

Apibendrinant galima teigti, jog rinkimai, kaip demokratijos konstitucinė vertybė pasireiškia tuo, jog demokratiniai rinkimai iš esmės yra mechanizmas, įgalinantis išreikšti piliečių teisę ir valią, formuojant valdžios institucijas, renkant politinius atstovus, kurie tvarkydami valstybės reikalus ir priimdami sprendimus lemia tiek valstybės, tiek visų piliečių gyvenimo kokybę. Labai svarbu, kad rinkimuose visiems piliečiams būtų suteiktos vienodos teisės, nes to reikalauja ne tik tiesioginės demokratijos modelis, Konstitucija, bet ir lygiateisiškumo bei valdžios padalijimo principai.

1.2. Rinkimų rūšys

Ankstesniame darbo skyriuje apie rinkimus buvo kalbėta, kaip apie demokratinę konstitucinę vertybę. Šiame skyriuje toliau bus analizuojama kokios rinkimų rūšys gali būti taikomos demokratinėje valstybėje. Vidaus reikalų ministerija⁵⁷ akcentuoja, jog rinkimai – svarbiausia piliečių dalyvavimo valstybės valdyme forma, Tautos aukščiausiosios suverenios galios vykdymo išraiška. Siekiant atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės, tautos valia sudarant valdžios institucijas gali būti išreikšta tik per demokratinius rinkimus.

Demokratinėse valstybėse nuolat rengiami įvairaus pobūdžio rinkimai, kurie skiriasi tiek turiniu, priklausomai nuo to, į kokias valdžios pozicijas renkami kandidatai, tiek ir forma, priklausomai nuo to, kaip formuluojami ir nuosekliai taikomi pagrindiniai rinkimų teisės principai. Atsižvelgiant į tai, autoriai išskiria penkias rinkimų rūšis⁵⁸:

1. Pagal tai, *kaip ir koku laipsniu arba mastu rinkimai taikomi*, jie skirstomi į⁵⁹:
- visuotinius - tai rinkimai, kuriuose dalyvauja visi pilnamečiai šalies piliečiai, Lietuvoje balsuoti gali Lietuvos piliečiai, kuriems rinkimų dieną yra suėję 18 m. Pažymėtina tai, jog grynai visuotiniai rinkimai yra sunkiai pasiekiami, nes tam tikri apribojimai, pvz., amžius, pilietybė, daugelyje valstybių tebetaikomi;

⁵⁶ WEBB, Paul David, EULAU, Heinz, ir GIBBINS, Roger. Election. Encyclopaedia Britannica, 2019.

⁵⁷ Vidaus reikalų ministerija. Spręskite patys [interaktyvus]. 2013. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 30 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.3sektorius.lt/docs/Pilieciu_dalyvavimas_sprendimu_priemime_2013-01-15_15_09_47.pdf>.

⁵⁸ VITKUS, G.; ir AŠKINYTĖ-DEGĖSIENĖ, R. Pilietinis švietimas: pagalbininkas rinkėjui. Skaitinių vadovėlis suaugusiesiems. Nacionalinis mokymų centras, 2013.

⁵⁹ Ten pat.

- cenzinius - šios rūšies rinkimuose gali dalyvauti tik tam tikrus kvalifikacinius reikalavimus atitinkantys asmenys. Šiuo metu demokratinėse valstybėse daugumos labiausiai diskriminuojančių cenzų, tokių kaip lyties, turto, socialinio statuso, religijos, išsilavinimo ir kt., yra atsisakyta;

- dalinius - tai tokie rinkimai, kuriuose dalyvauja tik tam tikros apygardos piliečiai, laisvai vietai užimti.

2. Pagal *rinkėjų valios išreiškimo pobūdį* rinkimai skirstomi į:

- tiesioginius ir netiesioginius – tiesioginiai, tai tokie rinkimai, kai rinkėjai balsuoja už konkretų asmenį ar asmenų sąrašą⁶⁰. Šiame procese nėra tarpinės grandies, o išrinkti politikai tiesiog užima numatytus postus valdžios institucijose⁶¹. Netiesioginiai – tai tokie

rinkimai, kai rinkėjai atstovo nerenka patys, o renka rinkikus, kurie priima galutinį sprendimą⁶². Šiame procese yra tarpinė grandis, t. y. išrenkama rinkikų kolegija, kuri po to renkasi atskirai ir tiesiogiai balsuoja, dėl kandidatų numatytoms pozicijoms užimti⁶³.

Pastaruoju metu stengiamasi šios rinkimų rūšies atsisakyti. Lietuvoje dažniausiai taikomi tiesioginiai rinkimai, tačiau kartais, kai vietos valdžios institucijoms aktualu sužinoti bendruomenės narių nuomonę vienu ar kitu klausimu, taikomi ir netiesioginiai rinkimai per įvairias masinės informacijos priemones, organizuojant įvairias tyrimo apklausas, gyventojų viešus pasisakymus, diskusijas ir kitus būdus⁶⁴;

- slapto balsavimo rinkimus - tai rinkimai, kurie rinkėjams suteikia galimybių išreikšti savo valią. Šiai grupei priskiriami ir atviro balsavimo rinkimai, kurie iš esmės iškreipia rinkėjų valią. Todėl pastaruoju metu civilizuoame pasaulyje atviro balsavimo rinkimai nėra taikomi, nes jie nedera su demokratiniais rinkimais;

- laisvus arba privalomus - Lietuvoje dalyvavimas rinkimuose yra laisvas pasirinkimas, o neatvykimas balsuoti nėra laikomas nusižengimu, nes nebalsavimas yra tam tikra piliečio valios išraiška. Laisvi atstovų rinkimai laikomi demokratinio valdymo svarbiausia

---

⁶⁰ Vidaus reikalų ministerija. Spręskite patys [interaktyvus]. 2013. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 30 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.3sektorius.lt/docs/Pilieciu_dalyvavimas_sprendimu_priemime_2013-01-15_15_09_47.pdf>

⁶¹ VITKUS, G.; ir AŠKINYTĖ-DEGĖSIENĖ, R. Pilietinis švietimas: pagalbininkas rinkėjui. Skaitinių vadovėlis suaugusiesiems. Nacionalinis mokymų centras, 2013.

⁶² Vidaus reikalų ministerija. Spręskite patys [interaktyvus]. 2013. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 30 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.3sektorius.lt/docs/Pilieciu_dalyvavimas_sprendimu_priemime_2013-01-15_15_09_47.pdf>

⁶³ VITKUS, G.; ir AŠKINYTĖ-DEGĖSIENĖ, R. Pilietinis švietimas: pagalbininkas rinkėjui. Skaitinių vadovėlis suaugusiesiems. Nacionalinis mokymų centras, 2013.

⁶⁴ Vidaus reikalų ministerija. Spręskite patys [interaktyvus]. 2013. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 30 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.3sektorius.lt/docs/Pilieciu_dalyvavimas_sprendimu_priemime_2013-01-15_15_09_47.pdf>

sąlyga⁶⁵. Kita vertus, privalomi rinkimai turi pranašumą prieš laisvuosius, nes užtikrina didesnę rinkėjų dalyvavimo aktyvumą. Vadinasi, laimėjęs kandidatas geriau atspindi daugumos piliečių valią. Taip pat, esant prievolei balsuoti, rinkėjai atidžiau renkasi tarp kandidatų ir jų pažadų⁶⁶. Atsižvelgiant į tai, jog Lietuvoje rinkėjų aktyvumas yra vienas mažiausių visoje Europoje, kartais tarp politikų pasigirsta argumentų už privalomus rinkimus, teigiant, kad rinkimai Lietuvoje galėtų būti privalomi tol, kol piliečiai supras, jog privalo laikytis pilietinės pareigos ir dalyvauti rinkimuose atiduodant savo balsą už vieną ar kitą kandidatą.

3. Pagal *rinkimus apsprendžiančias priežastis*, rinkimai gali būti⁶⁷:

- eiliniai rinkimai – tai rinkimai, kurie vyksta numatytu laiku pasibaigus kadencijai arba įgaliojimų laikui. Konstitucijos 57 str. nurodoma, jog „eiliniai Seimo rinkimai rengiami Seimo narių įgaliojimų pabaigos metais spalio mėnesio antrą sekmadienį“⁶⁸;
- neeiliniai rinkimai įvyksta paskelbus pirmalaikius rinkimus. Juos gali skelbti šalies vadovas ar įstatymų leidžiamoji valdžia. Lietuvoje pirmalaikiai Seimo rinkimai gali būti rengiami Seimo nutarimu, priimtu ne mažiau kaip 3/5 visų Seimo narių balsų dauguma. Konstitucija numato ir pirmalaikių rinkimų galimybę, kai dėl to netiesiogiai pasisako ir mažiau Seimo narių. Tiesa, tokiais atvejais yra papildomų konstitucinių sąlygų. Konstitucijos 58 str. yra numatyti atvejai, kada pirmalaikius Seimo rinkimus gali paskelbti ir Respublikos Prezidentas: 1) jeigu Seimas per 30 d. nuo pateikimo nepriėmė sprendimo dėl naujos Vyriausybės programos arba nuo Vyriausybės programos pirmojo pateikimo per 60 dienų du kartus iš eilės nepritarė Vyriausybės programai; 2) vyriausybės siūlymu, jeigu Seimas pareiškia tiesioginį nepasitikėjimą Vyriausybe⁶⁹;
- papildomi rinkimai - rengiami rinkimams neįvykus ar išrinktiems atstovams atsisakius mandato⁷⁰.

5. Pagal *renkamąjį organą*, rinkimai būna⁷¹:

- prezidentiniai rinkimai – tai rinkimai, kuomet renkamas valstybės vadovas, kuris tampa aukščiausiuoju valstybės pareigūnu, aukščiausiuoju valstybės valdžios institucijų atstovu

---

⁶⁵ Visuotinė lietuvių enciklopedija. Rinkimai [interaktyvus]. 2019. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 30 d.]. Prieiga per internetą: < <https://www.vle.lt/Straipsnis/rinkimai-80131>>.

⁶⁶ VITKUS, G.; ir AŠKINYTĖ-DEGĖSIENĖ, R. Pilietinis švietimas: pagalbininkas rinkėjui. Skaitinių vadovėlis suaugusiesiems. Nacionalinis mokymų centras, 2013.

⁶⁷ Visuotinė lietuvių enciklopedija. Rinkimai [interaktyvus]. 2019. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 30 d.]. Prieiga per internetą: < <https://www.vle.lt/Straipsnis/rinkimai-80131>>.

⁶⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

⁶⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

⁷⁰ Visuotinė lietuvių enciklopedija. Rinkimai [interaktyvus]. 2019. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 30 d.]. Prieiga per internetą: < <https://www.vle.lt/Straipsnis/rinkimai-80131>>.

⁷¹ VITKUS, G.; ir AŠKINYTĖ-DEGĖSIENĖ, R. Pilietinis švietimas: pagalbininkas rinkėjui. Skaitinių vadovėlis suaugusiesiems. Nacionalinis mokymų centras, 2013

šalies viduje ir visos valstybės atstovu santykiuose su užsienio valstybėmis⁷². Prezidento postas būdingas toms šiuolaikinėms valstybėms, kurios pagal konstitucinę sandarą yra respublikos, o ne monarchijos. Prezidento rinkimų išskirtinę svarbą lemia šį postą užimančiam asmeniui priskiriamos funkcijos. Prezidentas skelbia parlamento rinkimus, turi teisę paleisti parlamentą, sustabdyti parlamento priimtus įstatymus, paskirti ministrą pirmininką, bendrauti su kitų valstybių vadovais ir t. t. Tai, be abejonės, daro įspūdį rinkėjams, kurie daug ryškiau, negu parlamento rinkimų atveju, junta, kai per rinkimus akivaizdžiai perduodami didžiuliai valdžios įgaliojimai ne neapibrėžtai politikų grupei, bet konkrečiam asmeniui. Konstitucijos 78 str. pažymima, jog „Respublikos Prezidentą renka Lietuvos piliečiai penkeriems metams, remdamiesi visuotine, lygia ir tiesiogine rinkimų teise, slaptu balsavimu“⁷³ bei nurodoma, kad „Prezidentu gali būti renkamas Lietuvos pilietis pagal kilmę, ne mažiau kaip trejus pastaruosius metus gyvenęs Lietuvoje, jeigu jam iki rinkimų dienos yra suėję ne mažiau kaip keturiasdešimt metų ir jeigu jis gali būti renkamas Seimo nariu“. Konstitucijos 80 str. teigiama, kad „Respublikos Prezidento eiliniai rinkimai vykdomi paskutinį sekmadienį likus dviem mėnesiams iki Respublikos Prezidento kadencijos pabaigos“⁷⁴;

- parlamentiniai - Parlamentas dažnai laikomas ne tik valdžios institucija, bet ir demokratijos simboliu, išreiškiančiu valstybės tautos valią ir įkūnijančiu suverenitetą. Parlamento rinkimų specifiką lemia tai, kad tai didelė institucija, kuri susideda iš keliasdešimties ar net kelių šimtų valstybės atstovų. Todėl parlamento rinkimų metu renkamas santykinai didelis politikų skaičius tam, kad išrinktųjų politikų susirinkimas sudarytų pakankamai reprezentatyvų tautos atstovų susirinkimą, kuriam paprastai konstitucijos priskiria įstatymų leidžiamąją arba, kitaip sakant, teisėkūros valdžią. Kai kuriose demokratinėse šalyse (pvz., Jungtinė Karalystė, Izraelis) parlamentams priskiriama ne tik teisė leisti įstatymus, bet ir apskritai jie laikomi aukščiausiaja šalies valdžia, kuri disponuoja suverenitetu. Tiesa, taip yra ne visur. Daugumoje demokratiškas valstybių aukščiau už parlamentą yra valstybės tauta, kurios valia, esant reikalui, gali būti išsiaiškinama referendumų būdu. Bet tai nė kiek nesumenkina parlamentų vaidmens, nes taip tauta balsuoja tik labai svarbiais valstybinio gyvenimo klausimais, o ne tokie svarbūs reikalai, kurių vis dėlto yra gana daug, lieka parlamentų dispozicijoje. Šie rinkimai gali

---

⁷² Lietuvių kalbos institutas. Lietuvių žodynas [interaktyvus]. 2019. [žiūrėta 2019 m. rugšėjo 29 d.]. Prieiga per internetą: <https://mokslai.lietuviuzodynas.lt/politologija/demokratiniai-rinkimai>.

⁷³ VITKUS, G.; ir AŠKINYTĖ-DEGĖSIENĖ, R. Pilietinis švietimas: pagalbininkas rinkėjui. Skaitinių vadovėlis suaugusiesiems. Nacionalinis mokymų centras, 2013.

⁷⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

būti laikomi svarbiausiu politiniu įvykiu parlamentinio valdymo demokratijose (pvz., Jungtinė Karalystė, Vokietija)⁷⁵;

- savivaldos tarybos – tai rinkimai, kuriuose renkamos savivaldybių tarybos. Lietuvoje savivaldybės taryba susideda iš įstatymų nustatyta tvarka demokratiškai išrinktų savivaldybės bendruomenės atstovų – savivaldybės tarybos narių⁷⁶. Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 1 str. teigiama, kad „savivaldybių tarybų nariai renkami ketveriems metams, daugiamandatėse rinkimų apygardose, remiantis visuotine ir lygia rinkimų teise, slaptu balsavimu tiesioginiuose rinkimuose pagal proporcinę rinkimų sistemą“⁷⁷. Konstitucijos 67 str. nurodoma, kad savivaldybių tarybų rinkimus skiria Seimas⁷⁸. Nuo 2015 m. Lietuvoje savivaldos rinkimų metu taip pat renkami savivaldybių merai. Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymo 1 str. 2 d. nurodoma, jog savivaldybės tarybai vadovauja Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo nustatyta tvarka vienmandatėje rinkimų apygardoje tiesiogiai išrinktas savivaldybės tarybos narys – savivaldybės meras⁷⁹. Pažymėtina tai, kad Konstitucijoje nėra kalbama apie tiesioginius mero rinkimus. Todėl aktualu pateikti tiesioginių mero rinkimų už ir prieš argumentus. Tiesioginių mero rinkimų privalumai, tai: vietinės demokratijos stiprinimas; vietinės valdžios atskaitomybės rinkėjams padidinimas; meras tampa tarpininku tarp savivaldybės ir centrinės valdžios; auštas mero legitimumas, nes jį renka savivaldybės gyventojai; gyventojams suteikta galimybė įgyvendinti savo idėjas, nepaisant partinės priklausomybės; motyvuoja vietos gyventojus aktyviau dalyvauti rinkimuose. Argumentai prieštaraujantys tiesioginiams mero rinkimams, tai: galios koncentravimas vienoje rankose gali padidinti korupcijos tikimybę; atsiranda galimybė pritraukti populistus, kurie gali pasinaudoti partijų nepopuliarumu ir pakenkti miesto įvaizdžiui. Nepaisant pateiktų neigiamų argumentų, manytina, jog tiesioginiai merų rinkimai turėtų būti skatinami, nes taip skatinamas vietos gyventojų susidomėjimas vietos politika, stiprinama vietos demokratija ir didėja atskaitingumas prieš rinkėjus.

Akcentuotina tai, jog Lietuvoje yra vykdomi keturių rūšių rinkimai: Respublikos Prezidento rinkimai, Lietuvos Respublikos Seimo rinkimai, Savivaldybių tarybų rinkimai,

---

⁷⁵ VITKUS, G.; ir AŠKINYTĖ-DEGĖSIENĖ, R. Pilietinis švietimas: pagalbininkas rinkėjui. Skaitinių vadovėlis suaugusiesiems. Nacionalinis mokymų centras, 2013

⁷⁶ Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1994, Nr. 53-996.

⁷⁷ Ten pat.

⁷⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

⁷⁹ Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymo Nr. I-533 3, 5, 10, 11, 13, 14, 16, 17, 19, 20, 22, 25, 27, 29, 40, 42, 45 ir 46 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 25(1) straipsniu įstatymo projektas. TAR, 2014, Nr. XIIP-1310(3).

rinkimai į Europos Parlamentą⁸⁰. Tai rodo, jog Lietuvoje rinkimai klasifikuojami tik pagal turinį, t.y. priklausomai nuo to, į kokias valdžios pozicijas renkami kandidatai, tuo tarpu pagal formą, t.y. pagal tai kaip formuluojami ir nuosekliai taikomi pagrindiniai rinkimų teisės principai rinkimai neklasifikuojami, kas iš esmės prieštarauja demokratinių rinkimų ir demokratinės valstybės sampratai. Manytina, jog dėl to, per rinkimus ir kyla daug teisinių problemų, nors patys rinkimai ir vykdomi vadovaujantis teisiniais aktais. Rinkimų organizatoriaus knygoje teigiama, jog Lietuvoje rinkimai organizuojami ir vykdomi vadovaujantis Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymu, Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymu, Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymu, Lietuvos Respublikos politinių kampanijų finansavimo ir finansavimo kontrolės įstatymu ir VRK komisijos priimtais šiuos įstatymus įgyvendinamaisiais sprendimais⁸¹.

Apibendrinant galima teigti, jog rinkimų rūšių yra gana daug ir dauguma jų nukreiptos integruoti gyventojus į valstybės valdymą, atstovauti įvairiems socialiniams ir regioniniams interesams, įteisinti valdžios sudarymą, sudaryti įvairių kandidatų konkurenciją, kad rinkėjai turėtų kuo platesnę pasirinkimą. Lietuvoje aukščiausiaji politinė valdžia formuojama nacionaliniais arba vietiniais, visuotiniais, lygiais, slaptais, laisvais, eiliniiais, neeiliniiais arba papildomais ir tiesioginiais rinkimais. Pabrėžtina tai, jog rinkimų komitetai gali dalyvauti tik savivaldos ir Europos Parlamento rinkimuose.

1.3. Rinkimai ir visuomeniniai rinkimų komitetai, kaip vietinės demokratijos praktikos sustiprinimas

Vienas iš pasaulio valstybių prioritetų – stiprinti demokratiją visame pasaulyje. Demokratija paprastai suvokiama kaip universali vertybė ir geriausia valstybės piliečių prioritetų organizavimo sistema⁸², kurioje valdžia tarnauja visuomenės labui. Demokratija – tai vienintelė valdymo sistema, užtikrinanti gyventojams galimybę visapusiškai naudotis savo žmogaus teisėmis, tai lemiamas vystymosi ir ilgalaikio stabilumo veiksnys, dėl to, demokratijos ir žmogaus teisių klausimai integruojami į visas politikos sritis⁸³. Konstitucinio Teismo 2009 m. rugsėjo 24 d. nutarime nurodoma, jog tarp demokratijos ir žmogaus teisių bei laisvių yra fundamentalus ryšys. Juk pati demokratija tiesiogiai sietina

---

⁸⁰ Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. Rinkimai pagal rūšį [interaktyvus]. Vilnius, 2019c. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 30 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.vrk.lt/pagal-rusi>.

⁸¹Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. Rinkimų organizatoriaus knyga [interaktyvus]. Vilnius, 2019b. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 28 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.vrk.lt>.

⁸²FERRINN, M.; ir kt. Kaip europiečiai supranta ir vertina demokratiją: Svarbiausi 6-osios Europos Socialinio tyrimo bangos rezultatai. Vokietija, Berlynas (WZB): Bernhard Wessels, Socialinių mokslų tyrimų centras, 2014.

⁸³LERCH, Marika. Demokratijos skatinimas ir rinkimų stebėjimas. Europos Parlamentas Faktų apie Europos Sąjungą suvestinės. Europos Parlamentas, 2019.

su žmogaus kaip autonomiškos būtybės pripažinimu ir savivaldumu. Apibūdindamas šį ryšį, KT akcentuoja, kad „demokratinės valstybės viena svarbiausių priedermių – gerbti, ginti ir saugoti tas vertybes, taip pat ir žmogaus teises ir laisves, kuriomis yra grindžiama pati Tautos priimta Konstitucija ir kurių realus įtvirtinimas, gynimas ir apsauga yra pačios valstybės *raison d'être*, priešingu atveju valstybė negalėtų būti laikoma bendru visos visuomenės gėriu⁸⁴.

Šiuolaikinė žmogaus teisių ir laisvių samprata susiformavo filosofijos ir dviejų teisės doktrinų – prigimtinės ir pozityviosios – raidoje. Prigimtinė teisės doktrina žvelgia į žmogaus teises kaip į neatskiriamas nuo individo teises, kurių ištakos – protas, Dievo valia, žmogaus prigimtis. Prigimtinė žmogaus teisių samprata yra suformuluota JTO visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 1 str.: „Visi žmonės savo orumo ir teisių požiūriu gimsta laisvi ir lygūs. Jiems suteiktas protas ir sąžinė ir jie turi elgtis vienas su kitu kaip broliai“⁸⁵. Pozityvizmas žvelgia į žmogaus teises kaip į valstybės duotas, nustatytas įstatymais ar kitais teisės aktais, tai: teisė balsuoti, teisė prisijungti prie politinių partijų, teisė dalyvauti rinkimuose, teisė organizuoti protestą, teisė išreikšti savo nuomonę. Turbūt negalima suabejoti, kad tai, ko reikia žmonėms, geriausiai ir žino patys žmonės, todėl jų įnašas į bendrųjų rinkiminių reikalų sprendimą turėtų būti ryškiausias. Tai reiškia, jog siekiant sustiprinti demokratiją, būtinas tiesioginis piliečių dalyvavimas rinkimuose, kaip vietinės valdžios veiklos varomoji jėga. Piliečių dalyvavimas parodo, kuo piliečiai tiki, ko nori, bijo ir kam teikia pirmenybę. Toks demokratijos suvokimas gerokai praplečia demokratijos koncepciją ir prieštarauja klasikinės atstovaujamosios demokratijos modeliui⁸⁶. Šiame kontekste, demokratija - tai valstybės valdymo forma, kai visa valdžia yra nustatoma ir tiesiogiai įgyvendinama pačių piliečių arba jų laisvai išrinktų atstovų. Bene viena iš demokratiškiausių Europos valstybių, kurioje funkcionuoja savita valstybės valdymo forma, yra Danija. Ir nors Danijoje turime atstovaujamąją demokratiją, kur piliečiai renka atstovus į Parlamentą, savivaldybių tarybas, regionų tarybas, Europos Parlamentą ir kuri lyg ir nėra demokratinė griežtąja šio termino prasme, tačiau tai, kad šioje valstybėje savivaldybių rinkimuose gali dalyvauti ir savo nuomonę išsakyti ne tik visi šalyje gyvenantys piliečiai, sulaukę 18 m., bet ir visi ES, Norvegijos ir Islandijos piliečiai, kuriems yra daugiau nei 18 m., ir kurie turi nuolatinę gyvenamąją vietą Danijoje tris ar daugiau metų likus iki artimiausių regioninių ir savivaldybių rinkimų, leidžia

---

⁸⁴ Konstitucinio Teismo 2009 m. rugsėjo 24 d. nutarimas. Valstybės žinios, 2009-09-26, Nr. 115-4888.

⁸⁵ Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. Valstybės žinios, 2006, Nr. 68-2497.

⁸⁶FERRINN, M.; ir kt. Kaip europiečiai supranta ir vertina demokratiją: Svarbiausi 6-osios Europos Socialinio tyrimo bangos rezultatai. Vokietija, Berlynas (WZB): Bernhard Wessels, Socialinių mokslų tyrimų centras, 2014.

Danijos rinkimus laikyti demokratiškais rinkimais. Juolab, kad Danijoje visi gyventojai, galintys balsuoti, turi teisę ir patys dalyvauti rinkimuose, jei jie nėra bausti už atliktus nusikaltimus, kuriuose Danijos regioninė ir savivaldybių rinkimų taryba (Valgbarhedsnævn) pripažįsta nepateisinamomis, tokią pačią teisę turi ir užsienio piliečiai, turintys leidimą gyventi šalyje tris ir daugiau metų iki rinkimų⁸⁷.

Taigi, siekiant sustiprinti demokratiją šalyje, tikslinga ne tik suteikti teises piliečiams balsuoti rinkimuose taip išreiškiant savo valią, bet ir jiems patiems dalyvauti juose. Taip bus lengviau pasiekiamas pilietinės visuomenės ir demokratijos tikslas – įtraukti žmones ir suteikti jiems platesnes pasirinkimo galimybes, pvz., galimybę pašalinti iš užimamų pareigų tuos valstybės atstovus, kurie pažeidžia Konstituciją, teisę, o asmeninius ar grupinius interesus iškelia virš visuomenės interesų ir taip savo veiksmais diskredituoja valstybės valdžią⁸⁸. Šiuo pagrindu Lietuvoje ima kurtis rinkimų komitetai, kuriuose gali dalyvauti ir nepartiniai žmonės, ir kurių nariams, vadovaujantis Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo⁸⁹ 35 str., suteikiama teisė dalyvauti rinkimuose į Europos Parlamentą ir rinkimuose į atitinkamos savivaldybės tarybą bei kelti kandidatų sąrašą it/arba kandidatą į savivaldybės tarybos narius – merus. Taip Lietuvoje šalia tradicinės partinės sistemos susiformuoja naujas politinis darinys – visuomeniniai rinkimų komitetai, kaip sveikos demokratijos bruožas.

Visuomeniniai komitetai – tai teigiamas veiksnys, nes valstybės valdyme gali dalyvauti ir nepartiniai asmenys, kas ne tik įneša daugiau skaidrumo rinkimuose, bet ir stiprina demokratiją, kurios tikslas - paskatinti nepartinių žmonių dalyvavimą rinkimuose tam, kad jie būtų įsitraukę, o šalies piliečiai turėtų didesnę kandidatų į valdžios postus pasirinkimą, juolab, kad pastaruoju metu politinės partijos yra praradusios rinkėjų pasitikėjimą⁹⁰. Šiame kontekste demokratija gali būti suprantama, kaip valdžių pasikeitimas ir piliečio natūralus įsitraukimas į politiką, garantuojantis, kad rinkimai taps priemone, užtikrinančia visų visuomenės grupių interesų atstovavimą ir gynimą. Būtent piliečiai ir yra demokratinės visuomenės suverenai. Tad kuo jie ir visuomeniniai komitetai bus aktyvesni, tuo greičiau tradicinėms partijoms pavyks ideologiškai išsiskirti.

Svarbu paminėti tai, jog šiuo metu vis dažniau pasigirsta kalbų, jog rinkimų komitetai tapo hibridine demokratija, nes juose ima figūruoti verslo, kuris konkrečiame

---

⁸⁷ Social- og Indenrigsministeriet. Om det danske valgssystem [interaktyvus]. 2019. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 28 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.borger.dk/samfund-og-rettigheder/Valgsystemet/Om-det-danske-valgssystem>>

⁸⁸ Konstitucinio Teismo 2012 m. rugsėjo 5 d. nutarimas. Valstybės žinios, 2012-09-08, Nr. 105-5330.

⁸⁹ Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas. TAR, 2018, Nr. 2018-18595.

⁹⁰ STRIKULIENĖ, Olava. Rinkimų komitetai meta pirštinę [interaktyvus]. Alkas, 2019. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://alkas.lt/2019/01/06/rinkimu-komitetai-meta-pirstine/>>

rajone turi įtakos, atstovai arba buvę ar esami partiniai, nors buvo tikėtasi, jog su rinkimų komitetais ateis daugiau demokratijos, nes į politiką įsitrauks nepartiniai žmonės, geriau jaučiantys vieno ar kito miesto dvasią. Be to, imta manyti, jog rinkimų komitetai tampa „juodųjų pinigų išgryninimo“ mechanizmais, nes jų finansiniai veiksmai vis dar nėra griežtai reglamentuoti, todėl už visas išleistas lėšas jie gali ir neatsiskaityti, nes jokios sankcijos, tokios kurios taikomos politinėms partijoms, pvz. galimybė prarasti valstybės biudžeto dotacijos, komitetams nėra taikomos. Kita vertus, rinkimų komitetai sudaro didelę konkurenciją politinėms partijoms, kurios po truputį ima birti arba „išsigrynina“, o tai leidžia manyti, jog jeigu demokratinėje šalyje tiek partinių „nuobirų“, vadinasi, vyksta tradicinių partijų irimas.

Kad rinkimai, kuriuose dalyvauja ir rinkimų komitetai, stiprina demokratiją, patvirtina rinkos ir viešosios nuomonės tyrimų kompanijos „Baltijos tyrimai“ 2019 m. balandžio 12-26 dienomis atliktas tyrimas. Tyrimo metu buvo apklausta 1050 Lietuvos gyventojų (nuo 18 metų ir vyresnių), apklausa vyko 115 vietovių. Tyrimas atskleidė, jog patenkintų respondentų demokratijos veikimu padaugėjo 4 proc. ir sudarė 46 proc., nepatenkinti respondentai sudarė 43 proc. Nors tarp patenkintų ir nepatenkintų respondentų procentinis skirtumas nėra didelis, tačiau pirmą kartą nuo 1993 m. demokratijos veikimu patenkintų gyventojų dalis tapo didesnė nei nepatenkintų. Manytina, jog pagrindinė tokių pokyčių priežastis – pastaraisiais metais vykstantis rinkimų maratonas (rinkimai į Europos Parlamentą, savivaldos rinkimai, prezidento rinkimai)⁹¹, kuriame aktyviai dalyvavo ir rinkimų komitetai, kurie sudarė didelę konkurenciją politinėms partijoms. Manytina, jog viena iš demokratijos stiprinimo veiksnių ir yra konkurencija, kurioje labai svarbu laisvi ir nešališki, sąžiningi rinkimai. Kuo didesnė konkurencija, tuo stipresnė ir sveikesnė demokratija. Nors konkurencija nenaudinga politikams, tačiau labai naudinga demokratijai.

Apibendrinant galima teigti, jog nors politinės partijos rinkimuose sudaro daugumą, joms didelę konkurenciją, kaip stiprios demokratijos pagrindas, sudaro rinkimų komitetai. Ir tai suprantama, nes kiekviena giliai demokratijos šaknis turinti valstybė pripažįsta, kad piliečių dalyvavimas politikoje, jų tikėjimas demokratinėmis vertybėmis, pilietinių pareigų suvokimas, visuomenės narių įtraukimas į politinius procesus yra demokratinės

---

⁹¹ LEVICKYTĖ, Paulina. Po rinkimų maratono žmonių pasitenkinimas demokratija kyla [interaktyvus]. 2019. [žiūrėta 2019 m. spalio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1059872/po-rinkimu-maratono-zmoniu-pasitenkinimas-demokratija-kyla>>

visuomenės varomoji jėga, kuri skatina ir šalies stabilumą. Taigi galima daryti išvadą, jog rinkimų komitetų dalyvavimas rinkimuose – tai didelis žingsnis stiprios demokratijos link.

2. VISUOMENINIŲ RINKIMŲ KOMITETŲ TEISINIAI ASPEKTAI

2.1. Visuomeninių rinkimų komitetų įteisinimo ištakos

Nuo nepriklausomybės atkūrimo savivaldos teisinis reglamentavimas Lietuvoje kito: buvo keičiamos tiek savivaldos institucijų funkcijos, tiek jų formavimo tvarka⁹². Panevėžio miesto savivaldybės tarybos Švietimo ir mokslo komiteto pirmininkas V. Satkevičius⁹³ teigia, jog savivalda – tai arčiausiai paprastų žmonių esanti struktūra bei valstybės stabilumo garantas. Vietos savivalda – savaveiksmiškumo pagrindais veikianti viešojo administravimo sistema, kuri tiesiogiai nėra pavaldi valstybės valdžios institucijoms ir kuri formuojama ir funkcionuoja kitokiais nei valstybės valdžia konstituciniais pagrindais⁹⁴. Pateikta samprata rodo, jog vietos savivalda, kaip sudėtingas politinis socialinis fenomenas, įtvirtina vietos savivaldybių, kuriose funkcionuoja teritoriniu pagrindu organizuotos gyventojų korporacijos, sampratą⁹⁵. Vietos savivaldos įstatyme⁹⁶, savivaldybė apibrėžiama, kaip viešasis juridinis asmuo. Kaip įstatymo nustatytas valstybės teritorijos administracinis vienetas, kurio bendruomenė turi Konstitucijos laiduotą savivaldos teisę, įgyvendinamą per to valstybės teritorijos administracinio vieneto nuolatinių gyventojų išrinktą savivaldybės tarybą, kuri sudaro jai atskaitingas vykdomąją ir kitas savivaldybės institucijas ir įstaigas įstatymams, Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir savivaldybės tarybos sprendimams tiesiogiai įgyvendinti. Anot KT⁹⁷, Konstitucijoje savivalda nėra tapatinama su valstybės valdymu. Konstitucijos 119 str. 1 d. nurodoma, jog savivaldos teisė įgyvendinama per atitinkamas savivaldybių tarybas, tuo tarpu Konstitucijos 120 str. 1 d. nurodoma, kad valstybė remia savivaldybes⁹⁸. Tai rodo, jog savivaldybės, teikdamos viešąsias paslaugas ir vykdydamos viešąjį administravimą, užtikrina tos teritorijos bendruomenės viešą interesą.

1990 m. Lietuvoje egzistavo dviejų pakopų savivaldybės: aukštesniosios pakopos ir žemesniosios pakopos. Aukštesniosios pakopos savivaldybėse už valdžios vykdymą buvo atsakinga atstovaujamoji valdžia bei dvi vykdomosios institucijos – valdytojas ir valdyba. Panaši padėtis funkcionavo ir žemesniosios pakopos savivaldybėse, kur valdžia buvo

⁹² STUNDYTĖ, Vaida. Savivalda: tobulo modelio beiėškant. Apžvalga, 2009, Nr.2. p. 6-8.

⁹³ SATKEVIČIUS, Vitalijus. Pamąstymai apie galimus LR Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo pokyčius. Apžvalga, 2009, Nr.2, p. 8.

⁹⁴ Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas. Valstybės žinios, 2003-02-25, Nr. 19-828.

⁹⁵ ASTRAUSKAS, Algirdas. Vietos savivaldos raida Lietuvoje 1990–2010 metais. Viešoji politika ir administravimas, 2011, t. 10 (2), p. 294.

⁹⁶ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas. TAR, 2014, Nr. 2014-10138.

⁹⁷ Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimas. Valstybės žinios, 2002-01-18, Nr. 5-186.

⁹⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

sutelkta savivaldybės tarybos ir viršaičio rankose, kuris buvo vykdomoji institucija ir kartu administracijos vadovas⁹⁹. Tai rodo, jog 1990 m. savivaldos sistema buvo pagrįsta valdžių atskyrimo principu. Ir nors debatų: kokia turėtų būti vietinė valdžia ir savivalda; kokios turėtų būti savivaldybių galios, savarankiškumo mastas, institucinė struktūra, kadencijos trukmė, netrūko, tačiau iki Konstitucijos priėmimo (referendumu 1992 m. spalio 25 d.) politikos bei visuomenės diskursuose tiesioginių rinkimų klausimas nebuvo keliamas¹⁰⁰.

Vėliau įvyko administracinė-teritorinė dvietape reforma. Pirmasis reformos etapas pradėtas vykdyti 1995 m. Tais metais buvo įsteigta 10 naujų aukštesniosios pakopos valstybės teritorijos administracinių vienetų – apskričių, kurios turėjo vykdyti valstybinio administravimo funkcijas, įgyvendinti nacionalinę regioninę politiką, įsisavinti ES struktūrinių fondų bei kitų finansinių instrumentų paramą. Taip pat buvo panaikinti visi 510 žemiausios pakopos valstybės teritorijos administraciniai vienetai (rajoniniai miestai, apylinkės ir pan.), o jų vietoje buvo leista įkurdinti vietos savivaldybių administracijų struktūrinius teritorinius padalinius (seniūnijas), kurių paskirtis – teikti seniūnijos administruojamoje teritorijoje gyvenantiems žmonėms administracines ir viešąsias paslaugas. 1995 m. buvo pakeistas valstybės teritorijos administracinių vienetų – savivaldybių – sudarymo principas: atsisakyta savivaldybių sudarymo pagal gyvenamosios vietovės tipą. Taip pat, buvo apibrėžti žemesnio lygio valstybės teritorijos administraciniai vienetai, kurie buvo palyginti su analogiškų Lietuvai valstybių tokio lygio ir paskirties teritoriniais dariniais¹⁰¹. Paaiškėjo, kad Lietuvos savivaldybėse gyvena po 10–50 tūkst. gyventojų, tuo tarpu kitose analogiškose Lietuvai šalyse gyvena 1–10 tūkst. gyventojų (Lentelė).

Lentelė. Lietuvos ir kitų šalių žemiausio lygio valstybės teritorijos administracinių vienetų dydžiai, 2010 m.¹⁰²

Savivaldybės gyventojų skaičius	Airija	Estija	Švedija	Suomija	Latvija	Lietuva
Iki 1 000	-	19	0	22	180	0
Nuo 1 000 iki 5 000	-	168	10	203	307	1
Nuo 5 000 iki 10 000	68	26	56	119	24	1
Nuo 10 000 iki 50 000	16	11	181	97	20	42
Nuo 50 000 iki 100 000	15	1	30	8	3	11
Daugiau kaip 100 000	15	2	11	6	2	5
Iš viso	114	227	288	455	536	60

⁹⁹ STUNDYTĖ, Vaida. Savivalda: tobulo modelio beieškant. Apžvalga, 2009, Nr.2. p. 6-8.

¹⁰⁰ MAŽYLIS, L.; ir LEŠČAUSKAITĖ, V. Tiesioginiai merų rinkimai Lietuvoje: užtrukę debatai ir šviežia patirtis. Politikos mokslų almanachas, 2015, t. 17, p. 33-56.

¹⁰¹ ASTRAUSKAS, Algirdas. Vietos savivaldos raida Lietuvoje 1990–2010 metais. Viešoji politika ir administravimas, 2011, t. 10 (2), p. 285. Ženklas „-“ reiškia nėra duomenų. Valstybės grupavimas pakeistas mano.

¹⁰² Ten pat. Ženklas „-“ reiškia nėra duomenų. Valstybės grupavimas pakeistas mano.

V. Paulikas¹⁰³ pažymi, jog Lietuvos vienos savivaldybės vid. teritorijos dydis 1088 km², o tai daugiau kai 22 kartus viršija vidutinį 27 ES valstybių narių savivaldybių (municipalitetų) teritorijų (48,6 km²) dydį.

Akcentuotina tai, jog nuo 1994 m. savivaldos teisinė bazė keitėsi iš esmės, ne tik todėl, kad buvo įgyvendinti esminiai vietos savivaldos pokyčiai: įgyvendinant vietos savivaldos reformą atsisakyta dviejų pakopų savivaldybių¹⁰⁴ bei nustatyta, kad aukštesniuose administraciniuose vienetuose valdymą organizuoja Vyriausybė; vykdomąją valdžią – savivaldybės valdybą – nuspręsta formuoti tik iš tarybos narių; buvo sukurti aukštesnieji valstybės teritorijos administraciniai vienetai – padaliniai¹⁰⁵, buvo priimti Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos ir Lietuvos Respublikos Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymai bei įvesta proporcinė rinkimų sistema, pagal kurią rinkimai vyko nuo 1995 metų. Pažymėtina tai, jog pirmoje Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo redakcijoje buvo nustatyta, kad kandidatus kelti dalyvauti rinkimuose galėjo politinės partijos ir visuomeninės organizacijos. Tačiau kelių savaitių bėgyje, buvo priimta pataisa, kuria visuomeninės organizacijos šios teisės neteko¹⁰⁶. Pagrindiniai argumentai: partijos privalo sustiprėti; buvo bijančių, kad po visuomeninės organizacijos priedanga į savivaldybes gali ateiti įvairios nepageidaujamos organizacijos, atstovaujančios netgi nusikaltėlių grupuotėms; visuomeninių organizacijų kiti nei partijų tikslai¹⁰⁷. Pagrindiniai argumentai, dėl ko buvo panaikintos žemesniosios pakopos savivaldybės (apylinkės) yra:

- *ekonominio tikslingumo principas* - netikslinga steigti mažas savivaldybes, nes jų finansinis pajėgumas būtų mažesnis nei šalies vidurkis. Kita vertus yra ir trūkumų: kuo didesnė savivaldybė, tuo labiau nukenčia vietos demokratijos kokybę¹⁰⁸;
- *socialinio tikslingumo principas* - administracines ir viešąsias paslaugas kur kas lengviau organizuoti didesnėse savivaldybių teritorijose, kuriose gyvena daugiau vietos bendruomenių narių.

Antrasis reformos etapas prasidėjo 1998 m. Nors buvo vykdomi realūs darbai, tačiau tikslai nebuvo pasiekti. Tai patvirtina „žiedinių“ savivaldybių apie penkis didžiuosius

¹⁰³ PAULIKAS, Vygandas. Vietos savivaldos administracinės teritorinės reformos Lietuvoje ir kitose valstybėse. Viešoji politika ir administravimas, 2013, t. 12 (2), p. 201.

¹⁰⁴ ASTRAUSKAS, Algirdas. Vietos savivaldos raida Lietuvoje 1990–2010 metais. Viešoji politika ir administravimas, 2011, t. 10 (2), p. 286.

¹⁰⁵ STUNDYTĖ, Vaida. Savivalda: tobulo modelio paieška. Apžvalga, 2009, Nr.2. p. 6-8.

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1994, Nr. 53-996.

¹⁰⁷ ASTRAUSKAS, Algirdas. Vietos savivaldos raida Lietuvoje 1990–2010 metais. Viešoji politika ir administravimas, 2011, t. 10 (2), p. 286.

¹⁰⁸ Ten pat., p. 286.

Lietuvos miestus egzistavimas bei santykinai didelių rajonų savivaldybių, kuriose gyvena po 30–50 tūkst. gyventojų, dominavimas¹⁰⁹.

1992 m. Tautos referendumu priimta šalies Konstitucija suvaidino lemiamą vaidmenį, pertvarkant daug centralizuotam valdymui būdingų bruožų išlaikiusią valstybės valdymo sistemą į demokratinę viešojo valdymo sistemą su adekvačia vieta, skirta vietos (teritorinei) savivaldai. Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarime¹¹⁰ nurodoma, jog Konstitucijoje buvo patvirtintas savivaldybių tarybų viršenybės joms atskaitingų vykdomųjų organų atžvilgiu principas, kuris *inter alia* reiškia, kad savivaldybių tarybos turi įgaliojimus kontroliuoti savo sudaromus ir joms atskaitingus vykdomuosius organus, tačiau taryboms atskaitingi vykdomieji organai negali būti sudaromi iš juos sudarančių savivaldybių tarybų narių. KT akcentavo, kad į savivaldybių tarybas gali pretenduoti ir tie šalies piliečiai, kurie nenori priklausyti vienai ar kitai partijai, o į vietos politiką eiti kaip laisvi ir nepriklausomi kandidatai bei ginti atitinkamos bendruomenės ar visuomeninio judėjimo interesus¹¹¹. Todėl nuolat buvo diskutuojama, jog įstatymuose turėtų būti įteisinti tiesioginiai savivaldos rinkimai. Tai reiškė, kad rinkimų į savivaldybes laukė esminės reformos. Deja, dar ir šiandien Lietuvoje savivaldos modelis nėra pilnai susiformavęs, nes bendro sutarimo dėl šių pokyčių krypties vis dar nėra, todėl tikslinga apžvelgti, kokį raidos kelią nuėjo Lietuvos savivaldos sistema, kol galiausiai buvo įteisinti rinkimų komitetai.

2006 m. buvo užfiksuoti pirmieji bandymai keisti savivaldos rinkiminę sistemą nekeičiant Konstitucijos. Bandymų iniciatoriais buvo valdančiosios Socialdemokratų partijos atstovai, kurie pasiūlė, priimant savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo pataisais, įvesti tiesioginius merų rinkimus¹¹². 2007 m. KT dar kartą akcentavo, kad Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo dalis, leidžianti įgyvendinti Lietuvos nuolatinėjų gyventojų teisę būti renkamais į savivaldybių tarybas vien per politines partijas, prieštarauja Konstitucijai, todėl būtinos įstatymo pataisais. Atsižvelgiant į tai, Seime buvo pateikti projektai dėl rinkiminės sistemos keitimo. Pvz., seimo narys J. Olekas pateikė projektą, pagal kurį rinkėjams būtų suteiktas balsas ne tik už sąrašą ir penkis reitinguojamus kandidatus, bet ir vienas balsas už kandidatą į merą. Visgi, projektas buvo atmestas, kaip ir visi kiti pateikti

---

¹⁰⁹ Ten pat., p. 287.

¹¹⁰ Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas. Valstybės žinios, 2003-02-25, Nr. 19-828.

¹¹¹ LAŠIENĖ, Neringa. Ateitį lemia Savivalda. Apžvalga, 2009, Nr.2, p. 3.

¹¹² MAŽYLIS, Liudas, ir LEŠČAUSKAITĖ, Vaida. Tiesioginiai merų rinkimai Lietuvoje: užtrukę debatai ir šviežia patirtis. Politikos mokslų almanachas, 2015, t. 17, p. 33-56.

projektai dėl rinkiminės sistemos pokyčių¹¹³. Tuometė rinkiminės sistemos keitimo tema tapo politinių manipuliacijų objektu, dėl baimės prarasti savo pozicijas¹¹⁴.

2009 m. buvo įregistruojamas TS-LKD atstovo K. Masiulio siūlymas, pagal kurį rinkėjai galėtų balsuoti už atskirus kandidatus – mažiausiai dešimtį jam priimtinių asmenų iš bet kurių rinkiminių sąrašų¹¹⁵. Politiko teigimu, seniai pastebėta, kad piliečiai neretai nenori rinkti partijų, taip pat mato asmenis, gerai dirbančius vietos savivaldoje, ir nori juos paremti, todėl dera leisti rinkti iš bet kurio sąrašo asmenis, kuriais rinkėjai pasitiki. K. Masiulis sutinka, kad partijų svoris savivaldos rinkimuose sumažėtų, be to, tai sukeltų visišką chaosą savivaldybėse, tačiau, pasak politiko, jo siūloma sistema atvertų kelią kandidatuoti nepartiniam kandidatams, tai padaryti reikalauja KT. Be to, priėmus šias pataisas didėtų ir pačių politikų atskaitingumas visuomenei¹¹⁶. K. Masiulio pasiūlymas sukėlė daug diskusijų tarp politikų: kas užtikrins, kad nepartiniai bus nekorumpuoti, atstovaus būtent rinkėjų, o ne kokių šešėlinių ar viešų oligarchų ar net slaptų Lietuvos valstybės priešų, finansavusių „laisvūno“ rinkiminę kampaniją, interesams?¹¹⁷ Buvo tiek palaikančiųjų siūlymą, tiek prieštaraujančių jam. Pvz., Šilalės rajono mero pavaduotojas J. Gudauskas mano, jog K. Masiulio siūlymas kiek ankstokas, nes savivaldybėse veikiantys partijų skyriai dar nėra stiprūs, o rinkėjams iš visų partijų sąrašų išsirinkus stipriausius kandidatus, partijos gali dar labiau silpnėti. Kita vertus, politikas pritaria Konstitucinio Teismo nuomonei, kad savivaldybių tarybų rinkimų įstatyme nustatyta proporcinė savivaldybių tarybų rinkimų sistema, kai savivaldybių tarybų rinkimuose varžosi tik į politinių partijų sąrašus įtraukti kandidatai, nukrypsta nuo pagrindinio šalies įstatymo – Konstitucijos. J. Gudausko teigimu, taip ribojama ne tik piliečių teisė priklausyti ar nepriklausyti politiniam dariniui, bet ir įstatymu suteikta teisė rinkti ir būti renkamam. Būtina sudaryti sąlygas aktyviems piliečiams, nenorintiems dalyvauti partijų veikloje, aktyviai įsijungti į savivaldybių veiklą, tapti tarybos nariais. Tai tik pagerintų savivaldos reikalų sprendimus¹¹⁸. Tuo tarpu Pasvalio rajono mero pavaduotojas P. Balčiūnas teigia, kad patvirtinus pasiūlymą padaugėtų interpeliacijų, o įdėti „saugikliai“ gali iššaukti vienvaldystę, todėl jis K. Masiulio pataisoms nepritaria. Galiausiai nors buvo pripažinta, jog bet kuriuo atveju Konstitucinio Teismo nutarimą reiks vykdyti ir ieškoti pačių

¹¹³ STUNDYTĖ, Vaida. Savivalda: tobulo modelio beieškant. Apžvalga, 2009, Nr.2. p. 6-8.

¹¹⁴ MAŽYLIS, Liudas, ir LEŠČAUSKAITĖ, Vaida. Tiesioginiai merų rinkimai Lietuvoje: užtrukę debatai ir šviežia patirtis. Politikos mokslų almanachas, 2015, t. 17, p. 33-56.

¹¹⁵ STUNDYTĖ, Vaida. Savivalda: tobulo modelio beieškant. Apžvalga, 2009, Nr.2. p. 6-8.

¹¹⁶ LAŠIENĖ, Neringa. Ateitį lemia Savivalda. Apžvalga, 2009, Nr.2, p. 3.

¹¹⁷ Ten pat.

¹¹⁸ SALICKAS, K.; ir LAŠIENĖ, N. Savivaldos rinkimai: ant sisteminių pokyčių slenksčio. Apžvalga, 2009, Nr. 2, p. 4-5.

priimtinausių būdų, kaip sudaryti sąlygas dalyvauti savivaldybių tarybų rinkimuose nevyriausybinių organizacijų ir nepriklausomiems kandidatams¹¹⁹, K. Masiulio siūlymas buvo atmestas, nes buvo priimtas sprendimas, jog norint įvesti tiesioginius rinkimus, reikia keisti Konstituciją¹²⁰. Tačiau buvo pažadėta iki 2011 m. savivaldybių tarybų rinkimų priimti reikiamus įstatymus, kuriais būtų įteisinti tiesioginiai rinkimai¹²¹.

Ir nors 2010 m. dar kartą imtasi tiesioginių merų rinkimų idėjos, tiek šis, tiek 2011 m. pasiūlymas, dėl nesutarimo tarp politikų dėl tokių rinkimų reikalingumo apskritai¹²², buvo atmesti. Tačiau, 2010 m. lapkričio 9 d. byloje¹²³ nurodoma, jog „rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 str. 1 d. neleistinai riboja piliečio, norinčio pasinaudoti savo rinkimų teise, teisę turėti savo įsitikinimus, pažiūras, nesutampančias su politinių partijų pažiūromis. Toks teisinis reguliavimas, pagal kurį kandidatus turi teisę kelti išimtinai tik politinės partijos, prieštarauja Konstitucijos 29 str. 2 d. Be to, toks pasyviosios rinkimų teisės ribojimas pažeidžia ne tik Lietuvos Respublikos piliečių, bet ir Lietuvoje nuolat gyvenančių kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečių teises“. KT priėmė nutarimą, kuriuo nusprendė, „kad rinkėjams rinkimuose į Europos Parlamentą turi būti garantuota tokia pati teisė balsuoti ne tik už politinių partijų keliamus kandidatus, bet ir už kitus subjektus“¹²⁴.

Atsižvelgiant į tai, 2013 m. įvyko esminiai pokyčiai. Šiais metais Seimas galiausiai priėmė sprendimą ir suteikė teisę rinkimuose į Europos Parlamentą rinkimų komitetams kelti savo kandidatus¹²⁵. Pirmiausia Seimas priėmė rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo pataisas, kuriomis siekiama suvienodinti nuostatas su kitais rinkimų įstatymais, taip pat nutarta Europos Parlamento rinkimuose įteisinti visuomeninio rinkimų komiteto institutą, reglamentuoti jo sudarymą ir statusą. Tai reiškia, kad asmeniui norint dalyvauti Europos Parlamento rinkimuose nebūtina būti politinės partijos nariu. Vietoj to galima kartu su bendraminčiais susiburti į rinkimų komitetą, sudaromą iš rinkėjų, kurių turi būti ne mažiau kaip dvigubas Lietuvoje renkamų Europos Parlamento narių skaičius, pvz., 2014 m. buvo renkama 11 narių, vadinasi, komitete turi būti ne mažiau kaip 22 nariai. Lietuvoje norint

---

¹¹⁹ SALICKAS, K.; ir LAŠIENĖ, N. Savivaldos rinkimai: ant sisteminių pokyčių slenksčio. Apžvalga, 2009, Nr. 2, p. 4-5.

¹²⁰ LAŠIENĖ, Neringa. Ateitį lemia Savivalda. Apžvalga, 2009, Nr.2, p. 3.

¹²¹ STUNDYTĖ, Vaida. Savivalda: tobulo modelio beiškant. Apžvalga, 2009, Nr.2. p. 6-8.

¹²² Ten pat.

¹²³ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. Byla Nr. 26/2009. Dėl Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnio (2008 m. gegužės 8 d., 2009 m. vasario 12 d. redakcijos) atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai. Vilnius, 2009-02-13.

¹²⁴ Lietuvos Respublikos Seimas. Stenograma: Seimo rinkimų įstatymo Nr. I-2721 pakeitimo projektas Nr. XIIP-3426. Vilnius, 2015 rugsėjo 24 d.

¹²⁵ Ten pat.

turėti teisę būti kandidatu rinkimuose reikia atitikti gyvenamosios vietos reikalavimus, t.y. kitos valstybės narės pilietis, norintis kandidatuoti į Europos Parlamentą, turi būti deklaravęs savo gyvenamąją vietą ne vėliau kaip 65 dienos iki rinkimų¹²⁶. Rinkimų komitetus, norinčius kelti kandidatų sąrašus, turi paremti ne mažiau kaip 10 000 rinkėjų¹²⁷. Pažymėtina tai, kad rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo pakeitimais buvo įgyvendintas Konstitucinio Teismo 2010 m. lapkričio 9 d. nutarimas bei užtikrinama galimybė rinkėjams balsuoti ne tik už partijas, bet ir už kitus subjektus¹²⁸.

Konstitucijoje įtvirtinta, kad Lietuvos valstybę kuria tauta. Šią aukščiausią suverenią galią „tauta vykdo tiesiogiai ar per demokratiškai išrinktus savo atstovus“. Tai reiškia, jog rinkimų teisės požiūriu priskirtini esminiams pakeitimams, nes jie susiję su Lietuvos Respublikos nuolatinio administracinio vieneto gyventojų galimybe efektyviai ir veiksmingai įgyvendinti savo pasyviąją rinkimų teisę, su poreikiu žymiai koreguoti teisinį reguliavimą, susijusį su vienu iš visai valstybei nustatytos savivaldybių tarybų rinkimų sistemos elementų¹²⁹. Jeigu kalbėtume apie savivaldą, tai daugybę žmonių, kurie tuo metu priklausė naujai iškilusiems komitetams bei politikams, kurie norėjo kažko naujo, nuolatos kartojo, kad Lietuvoje nėra tikros savivaldos, nes ji buvo sunaikinta. Po 1990 m. rinkimų, kai Sąjūdis AT iškovojo daugumą ir iškovojo Nepriklausomybę. Tačiau, po trijų metų, vykstant savivaldos rinkimams, Sąjūdis pralaimėjo, nes rinkimams nebuvo pasiruošta, nes niekas Sąjūdyje nesuprato savivaldos reikšmės valstybėje, kuri tuo metu Lietuvoje buvo apibrėžiama kaip piliečių savivalda. Deja, dar po maždaug 3 m. įstatymai buvo pakeisti taip, jog savivaldą įkūnijo ir reprezentavo ne vietoje gyvenantys piliečiai, bet pati savivaldybės valdžia. Kitaip tariant, net juridškai buvo atkurta vykdomųjų komitetų sistema, o savivaldoje nepajudinamas pozicijas turėjo tai, kas yra vadinama nomenklatūrinėmis partijomis¹³⁰.

Taigi, artėjant 2015 m. savivaldos rinkimams, 2012–2016 m. kadencijos Seimas, 2014 m., iškėlė LSDP narių pasiūlymą: įteisinti tiesioginius rinkimus nekeičiant

---

¹²⁶ VITKUS, Gediminas. Europos Parlamentas: 100 klausimų ir atsakymų. Vilnius, 2014.

¹²⁷ RUDAITIS, Rimantas. Europos Parlamento rinkimuose kandidatus galės kelti ne tik partijos, bet ir visuomeniniai rinkimų komitetai. Lietuvos Respublikos Seimas, 2013.

¹²⁸ Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija. Europos Parlamento rinkimuose kandidatus galės kelti ir visuomeniniai rinkimų komitetai [interaktyvus]. Vilnius, 2014. [žiūrėta 2019 m. spalio 6 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/29323/europos-parlamento-rinkimuose-kandidatus-gales-kelti-ir-visuomeniniai-rinkimu-komitetai>>

¹²⁹ PUKANASYTĖ, Indrė. Teisinio reguliavimo stabilumas rinkimų proceso metu – svarbi demokratiškų rinkimų sąlyga. Socialinių mokslų studijos, 2013, t. 5, Nr. 2, p. 633–653.

¹³⁰ GRINIUS, L.; ir KANČYTĖ, L. Vytautas Radžvilas: Rinkimų komitetų atsiradimas palaidojo viltis sukurti savivaldą [interaktyvus]. 2015. [žiūrėta 2019 m. lapkričio 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.tiesos.lt/index.php/tinklarastis/straipsnis/vytautas-radzvilas.-visuomeniniu-komitetu-atsiradimas-palaidojo-viltis-suku>>

Konstitucijos¹³¹. Tai buvo dar vienas logiškas žingsnis, suteikiantis teisę visuomeniniams rinkimų komitetams kelti savo kandidatūrą savivaldos rinkimuose¹³². Buvo siūloma įteisinti Savivaldybių tarybų rinkimų ir Vietos savivaldos įstatymų pataisas bei įvykdyti savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo projekto uždavinius: 1) apibrėžti tiesiogiai renkamos savivaldybės tarybos rinkimų sistemą, kai tiesiogiai renkamas jos pirmininkas (meras), nustatyti reikalavimus tapti kandidatu į tarybos narius ir kandidatu į merus; 2) įgyvendinti Konstitucinio Teismo išvadas dėl teisės kelti kandidatus ne vien politinėms partijoms; 3) patikslinti Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymą nustačius mišrią rinkimų sistemą ir suderinti rinkimų įstatymo nuostatas, kiek tai būtina dėl tiesioginių mero rinkimų, su kitais rinkimų įstatymais ir Seimo 2013 m. nutarimu XII-488 patvirtinta Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso koncepcija¹³³.

Tuo metu valdantieji tikino, kad tik įtvirtinus siūlomas pataisas bus galima užtikrinti demokratines vertybes. N. Puteikis tvirtino, kad “teikiamas projektas išplečia demokratiją Lietuvoje ir sudaro sąlygas dalyvauti rinkimuose įvairesniems politiniams dariniams. Jis aiškino, kad įstatymo priėmimas galėtų net padidinti politinį šalies piliečių aktyvumą”. G. Sabaliauskaitė nurodo, jog politologo, Mykolo Romerio universiteto profesorius V. Dumbliausko nuomone pataisos, leidžiančios teikti kandidatūrą rinkimų komitetų atstovams, būtų naudingos, nes šiuo metu galiojanti partinė demokratija nekelia pasitikėjimo visuomenėje. Politologo teigimu, partijos atsirado kaip spontaniški dariniai, todėl ilgainiui pagrindinis jų siekis – išlikti politikoje, nugalėjo. Tačiau šiandien politinių partijų veikla sulaukia skeptiško visuomenės požiūrio, todėl reikalinga alternatyva. Net vadovėliuose rašoma, kad „partijos pirmiausia daro tai, kas naudinga joms, o tik tada imasi darbų, naudingų valstybei“. Todėl rinkimų komitetų nariams suteikta teisė dalyvauti savivaldos ir Europos Parlamento rinkimuose būtų labiau naudinga nei žalinga naujovė¹³⁴. V. A. Matulevičius taip pat teigė, „jog žmonės nori didesnio pasirinkimo, nori atstovavimo ne tik pagal tas ideologijas, kurias deklaruoja pagrindinės partijos, jie nori matyti valdžioje ir gerbiamų nepartinių žmonių, kurie turi autoritetą ir kuriuos jie pažįsta.

---

¹³¹ MAŽYLIS, L.; ir LEŠČAUSKAITĖ, V. Tiesioginiai merų rinkimai Lietuvoje: užtrukę debatai ir šviežia patirtis. Politikos mokslų almanachas, 2015, t. 17, p. 33-56.

¹³² Lietuvos Respublikos Seimas. Stenograma: Seimo rinkimų įstatymo Nr. I-2721 pakeitimo projektas Nr. XIIP-3426. Vilnius, 2015 rugsėjo 24 d.

¹³³ Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo Nr. I-532 39 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas [interaktyvus]. 2019 m. lapkričio 19 d. [žiūrėta 2019 m. lapkričio 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=-x5bl5u9nx&documentId=bde7ffe028d611e79f4996496b137f39&category=TAK>>

¹³⁴ SABALIAUSKAITĖ, Gabija. Visuomenininkai į Europos Parlamentą nesiveržia. Vilnius: UAB „Diena Media News“, [interaktyvus] 2013. [žiūrėta 2019 m. lapkričio 2 d.] Prieiga per internetą : <<https://www.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/visuomenininkai-i-europos-parlamenta-nesiverzia-428908>>

Rinkimų komitetai buriasi dažniausiai savivaldos lygmeniu, kur vieni kitus pažįsta ir gali bendrai spręsti¹³⁵.

Tuo tarpu buvo manančių ir priešingai. Konservatorė G. Skaistė teigė, jog įstatymų pataisos daugiau demokratijos neatneš ir iš esmės paneigs tai, dėl ko yra kuriami rinkimų komitetai¹³⁶. V. Radžvilas teigė jog „nors Lietuvoje nėra savivaldos ir ją reikia sukurti, tačiau rinkiminių komitetų atsiradimas šitas viltis palaidos arba jas nukels į neapibrėžtą ateitį. Todėl jau galima dabar tvirtai pasakyti, kas jų laukia. Viena dalis jų bus paprasčiausiai nupirkti ir įtraukti į neoficialias ir neformalias šešėlines koalicijas su tomis partijomis, kurias jie vadino nomenklatūrinėmis. Kita dalis – iš tikrųjų sąžiningų, bet politiškai naivių žmonių – tuoj ims piktintis ir triukšmaus, bet jų balsas tikrai neis į dangų. Galiausiai, dar kiti bus patenkinti tuo, ką gavo, ir tikėdamiesi dar sykį sudalyvauti kituose rinkimuose – tiesiog nutils“¹³⁷. V. Kamblevičius teigė, jog rinkimų komitetai suteiks laisvę manipuliuoti partiniams. Partiniai gavę mandatą ir prabuvę partijoje kelis metus, gali viską mesti ir tapti visuomeninio komiteto dalyviu, dalyvauti rinkimuose ir vėl tapti tarybos nariu, nors, iš esmės, jis neturi ką pasakyti rinkėjui. Tai bėgimas nuo atsakomybės ir žmonių apgaudinėjimas ir tai yra pagrindinė rinkimų komitetų teisinio reglamentavimo problema¹³⁸.

Nepaisant to, po daugiau nei dešimtmetį vykusių diskusijų dėl tiesioginių rinkimų, Seimas pagaliau priėmė Vietos savivaldos ir Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymų pataisas¹³⁹, įteisinančias galimybę 2015 m. vyksiančiuose savivaldybių tarybų rinkimuose kandidatų sąrašus kelti ne tik politinėms partijoms, bet ir rinkimų komitetams. Vietos savivaldos įstatyme atlikti dviejų rūšių pakeitimai – dalis jų buvo daugiau kanceliarinio, techninio pobūdžio, išbraukiant nuorodas į tai, kad merą renka savivaldybės taryba, prie mero paminėjimų įterpiančios žodžius „tiesiogiai išrinktas“ ir pan. Kitą žymesnę įstatymo pakeitimą nulėmė Konstitucinio Teismo sprendimas dėl kandidatų kėlimo¹⁴⁰. Naujos redakcijos Savivaldybių tarybų įstatyme numatyta mišri rinkimų

---

¹³⁵ Lietuvos Respublikos Seimas. Stenograma: Seimo rinkimų įstatymo Nr. I-2721 pakeitimo projektas Nr. XIIP-3426. Vilnius, 2015 rugsėjo 24 d.

¹³⁶GRINIUS, L.; KANČYTĖ, L.; Radžvilas V.: Rinkimų komitetų atsiradimas palaidojo viltis sukurti savivaldą [interaktyvus]. 2015. [žiūrėta 2019 m. lapkričio 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.tiesos.lt/index.php/tinklarastis/straipsnis/vytautas-radzvilas.-visuomeniniu-komitetu-atsiradimas-palaidojo-viltis-suku>>

¹³⁷Ten pat.

¹³⁸ Lietuvos Respublikos Seimas. Stenograma: Seimo rinkimų įstatymo Nr. I-2721 pakeitimo projektas Nr. XIIP-3426. Vilnius, 2015 rugsėjo 24 d.

¹³⁹ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija. Vietos savivalda. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2019.

¹⁴⁰ MAŽYLIS, L.; ir LEŠČAUSKAITĖ, V. Tiesioginiai merų rinkimai Lietuvoje: užtrukę debatai ir šviežia patirtis. Politikos mokslų almanachas, 2015, t. 17, p. 33-56.

sistema – savivaldybės tarybos nariai renkami pagal proporcinę rinkimų sistemą, o merai – vienmandatėje rinkimų apygardoje, taip pat numatyta galimybė nepartiniam rinkimų komitetams kelti kandidatus į savivaldybės tarybos narius ir merus, nustatyta tvarka surinkę atitinkamą skaičių juos palaikančių rinkėjų parašų. Labai svarbus šio įstatymo pakeitimas yra tai, kad kandidatai, einantys pareigas, nesuderinamas su savivaldybės tarybos nario pareigomis, turi sumokėti nustatytą užstatą, kuris, jį išrinkus savivaldybės tarybos nariu, atsisako mandato, yra negražinamas. Tokiu būdu buvo siekiama apsaugoti rinkėjus nuo apgavystės, kai jie balsuoja ir išrenka vienus kandidatus, o savivaldybių tarybose dirba kiti nariai¹⁴¹.

Pagrindiniai rinkimų komitetų įteisinimo privalumai yra tai, kad jų dėka panaikinamas politinių partijų monopolis, kas reiškia, jog einama demokratėjančios valstybės ir visuomenės keliu, nes didesnė visuomenės dalis gauna teisę kelti savo kandidatūrą, tačiau neprivalo saistytis su jokia politine partija bei tai, kad tokie rinkimai skatina piliečių dalyvavimą politikoje ir didina jų atsakingumą balsuojant. Tai patvirtina 2015 m. kovo 1 d. ir kovo 15 d. įvykę Lietuvos savivaldybių tarybų rinkimai. Pirmą kartą šiuose rinkimuose įvyko tiesioginiai rinkimai, kurie iš ankstesnių savivaldos rinkimų išsiskyrė ne tik tuo, kad pirmą kartą merai buvo renkami tiesiogiai, bet ir savo rezultatais (1 priedas). Tiesioginių merų rinkimų įvedimas, padidino rinkėjų aktyvumą, kuris pasiekė 47,17 proc.¹⁴². Rinkimų komitetų iškelti kandidatai 2015 m. rinkimuose pasirodė pakankamai sėkmingai – 5 jų išrinkti merais, 4 savivaldybėse visuomeniniai komitetai gavo daugiausia tarybos mandatų. Ypač ryški ir įdomi tendencija išryškėja palyginus partijų ir nepartinių komitetų rezultatus didžiuosiuose šalies miestuose. Įdomu tai, kad komitetai susikūrė visuose didžiuosiuose miestuose, išskyrus Vilnių. Didžiuosiuose miestuose fiksuojama ypač ryški nepartinių kandidatų pergalė – net 4 iš 5 didžiųjų miestų savivaldybių rinkimų komitetų kandidatai laimėjo merų rinkimus, o 3 gavo daugiausia savivaldybės tarybos mandatų¹⁴³. Rajonuose žmonės daugeliu atvejų rinkosi vietos valdžios tęstinumą, nes šiose vietovėse valdžiusios partijos daugiau-mažiau išlaikė turėtas pozicijas. Visumoje 2015 m. rinkimų komitetai kūrėsi tose savivaldybėse, kur buvo problemų, skandalų, kur žmonės norėjo pokyčių, naujų idėjų ir buvo nusivylę partijomis

---

¹⁴¹ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija. Vietos savivalda. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2019.

¹⁴² KLIMANSKIS, S.; ir GRAŽELIS, A. Ką parodė 2015-ųjų savivaldos rinkimai? Apžvalga, 2015, Nr. 3 – 4, p. 19 – 24.

¹⁴³ MAŽYLIS, L.; ir LEŠČAUSKAITĖ, Vaida. Tiesioginiai merų rinkimai Lietuvoje: užtrukę debatai ir šviežia patirtis. Politikos mokslų almanachas, 2015, t. 17, p. 33-56.

dėl jų nesugebėjimo pateisinti lūkesčių. Komitetai susikūrė iš viso 30-ųjų savivaldybių¹⁴⁴. Rinkimų komitetų sėkmė taip išgąsdino politines partijas, kad minties įteisinti rinkimų komitetus 2016 m. Seimo rinkimuose buvo vieningai atsisakyta. Kuriam laikui šis klausimas buvo nurimęs, tačiau likus daugiau kaip pusmečiui iki 2019 m. savivaldybių tarybų ir merų rinkimų jis ir vėl tapo aktualus.

Pažymėtina tai, kad ir 2019 m. Kaune išskirtinė sėkmė vėl šypsojosi „Vieningam Kaunui“ ir jo lyderiui V. Matijošaičiui, kuris mero kėdę užsitikrino dar pirmajame ture. 2019 m. Klaipėdoje taip pat lamėjo visuomeninis rinkimų komitetas „Vytautas Grubliauskas ir komanda“¹⁴⁵. Pastarųjų dviejų savivaldybių tarybų rinkimų rezultatai rodo, kad piliečiai linkę nusigręžti nuo tradicinių ir ilgai miestus valdžiusių partijų. Dėl to, daug balsų ir mandatų iš politinių partijų šiuose rinkimuose atėmė rinkimų komitetai, kurie, sudėjęs bendrai, laimėjo 307 savivaldybių tarybų narių mandatus¹⁴⁶. Tokios nepartinių sėkmės vertinimų yra įvairių: nuo to, jog tai smūgis šalies partinei sistemai, iki to, jog tokia rinkimų tvarka kaip tik paskatins partijų lyderių formavimąsi ir jų brandą¹⁴⁷.

Apibendrinant galima teigti, jog pagrindinės priežastys, lėmusios rinkimų komitetų įteisinimą yra: siekis įgyvendinti Konstitucinio Teismo 2010 m. lapkričio 9 d. nutarimą ir užtikrinti galimybę rinkėjams balsuoti ne tik už politines partijas, bet ir už kitus subjektus; noras rinkimus paversti demokratiškesniais; augantis visuomenės nepasitikėjimas politinėmis partijomis; noras panaikinti politinių partijų monopolį. Šios priežastys sąlygojo Lietuvos Respublikos vietos savivaldos ir Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymų pataisas, kurios suteikė teisę rinkimų komitetų nariams dalyvauti 2014 m. gegužės 25 d. Europos Parlamento ir 2015 m. kovo 1 d. savivaldybių tarybų tiesioginiuose rinkimuose.

2.2. Visuomeninių rinkimų komitetų sudarymo teisinių reikalavimų stadijos

Visuomeniniams rinkimų komitetams keliami tam tikri teisiniai reikalavimai, kurie apima 6 stadijas:

---

¹⁴⁴ KLIMANSKIS, S.; ir GRAŽELIS, A. Ką parodė 2015-ųjų savivaldos rinkimai? Apžvalga, 2015, Nr. 3 – 4, p. 19 – 24.

¹⁴⁵ VENCKŪNAS, V.; ir KASNIKOVSKYTĖ, M. Miestų gyventojų kantrybė trūko – perbraižo valdžios žemėlapi [interaktyvus]. 2019. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 16 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/993012/miestu-gyventoju-kantrybe-truko-perbraizo-valdzios-zemelapi>>

¹⁴⁶ Ten pat.

¹⁴⁷ KLIMANSKIS, S.; ir GRAŽELIS, A. Ką parodė 2015-ųjų savivaldos rinkimai? Apžvalga, 2015, Nr. 3 – 4, p. 19 – 24.

1) *Sudaryti kandidatų sąrašus.* Pačių rinkimų komitetų sudėtis skiriasi pagal tai kokiuose rinkimuose ruošiasi dalyvauti komitetas. VRK nurodo, jog savivaldybių tarybų rinkimuose rinkimų komitetą gali sudaryti tos savivaldybės, kurioje keliami kandidatai, rinkėjai, kurių turi būti ne mažiau kaip dvigubas toje savivaldybėje renkamų tarybos narių skaičius, tuo tarpu rinkimuose į Europos Parlamentą, rinkimų komitetą gali sudaryti rinkėjai, kurių turi būti ne mažiau kaip dvigubas Lietuvos Respublikoje renkamų Europos Parlamento narių skaičius bei įvairiose savivaldybėse gyvenamąją vietą deklaravę rinkėjai. Taip pat į rinkimų komiteto sudėtį gali įeiti įvairių partijų nariai bei asmenys, priklausantys kitoms partijoms, tačiau kiekvienas kandidatas gali būti įrašytas tik į vieną kandidatų sąrašą. Kandidatai sąrašė surašomi pagal rinkimų komiteto nustatytą eilę¹⁴⁸.

2) *Sudaryti veiklos sutartį.* Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo pakeitimo įstatymo 35 str. 2 d.¹⁴⁹ nurodyta, jog visi rinkimų komiteto nariai turi pasirašyti rinkimų komiteto veiklos sutartį, kurią turi patvirtinti VRK. Vadinasi, rinkimų komiteto veiklos pradžia, kuomet jo nariai įgyja teises ir pareigas, galima laikyti tą momentą, kai tik VRK įregistruoja komiteto veiklos sutartį. Sudarant rinkimų komiteto veiklos sutartį vadovaujamosi Konstitucija, Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymu, Lietuvos Respublikos politinių kampanijų finansavimo ir finansavimo kontrolės įstatymu.

3) *Rinkti gyventojų, kurie juos remia, parašus.* VRK sprendime Nr. Sp-148 2 d.¹⁵⁰ nurodoma, jog rinkėjų parašai gali būti renkami juos fiksuojant ant popieriaus bei elektroniniuose parašų rinkimo lapuose. Renkant parašus ant popieriaus, naudojamas rinkėjų parašų rinkimo lapas, kuriame pateikiama lentelė bei nurodomas tekstas, kuriame Lietuvos Respublikos pilietis patvirtina, jog rinkimuose į Europos Parlamentą remia tam tikrą kandidatą. Rinkėjų parašų rinkimo lapo pabaigoje nurodomas asmens, rinkusio parašus, vardas, pavardė, Lietuvos Respublikos pilietybę patvirtinančio dokumento serija, numeris, nuolatinė gyvenamoji vieta, parašas. Svarbu, kad rinkėjų parašų rinkimo lapą pildytų ir pasirašytų pats rinkėjas¹⁵¹. Renkant rinkėjų parašus elektroniniu būdu, rinkimų komitetų keliamus kandidatų sąrašus, galima paremti VRK interneto svetainėje:

---

¹⁴⁸ Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. Klausiate - atsakome [interaktyvus]. 2019 [žiūrėta 2019 m. spalio 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vrk.lt/klausiate-atsakome>>

¹⁴⁹ Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas. TAR, 2014, Nr. 10139.

¹⁵⁰ Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. Sprendimas Nr. Sp-148 “Dėl rinkėjų parašų rinkimo lapų pildymo, perdavimo ir tikrinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. 2018

¹⁵¹ Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. Sprendimas Nr. Sp-148 “Dėl rinkėjų parašų rinkimo lapų pildymo, perdavimo ir tikrinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. 2018

www.rinkejopuslapis.lt.¹⁵². Elektroniniu būdu pasirašiusių rinkėjų duomenys turi būti pridėti prie rinkėjų parašų rinkimų lapų, kad būtų vienoje vietoje visi parašai¹⁵³. Visi surinkti parašai yra perduodami VRK, kuri per įstatymuose nustatytą terminą juos patikrina ir suskaičiuoja rinkėjų parašų skaičių¹⁵⁴.

Parašų rinkimą organizuoja rinkimų komitetas, o renka paskirtas asmuo, kuris gali rinkti parašus tik už vieną rinkimo komiteto keliamą pretendentą į kandidatus. Pažymėtina tai, jog renkant parašus, draudžiama papirkti rinkėjus, atsilyginti ar žadėti atsilyginti už rinkėjo parašą, naudoti psichologinį ar kitokį smurtą ar kitaip paveikti rinkėjo valią, siekiant, kad rinkėjas pasirašytų ar nepasirašytų rinkėjų parašų rinkimo lape¹⁵⁵.

4) *Užsiregistruoti*. Savivaldybių tarybų rinkimų įstatyme¹⁵⁶ nurodoma, kad rinkimų komitetą turi užregistruoti VRK, tik nuo įregistravimo dienos komitetas gali pradėti savo veiklą. Dokumentų priėmimas registruoti pradedamas paskelbus savivaldybių tarybų rinkimų datą ir baigiamas iki rinkimų likus 85 dienoms.

5) *Sumokėti rinkimų užstatą*. Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo pakeitimo įstatymo 39 str.¹⁵⁷ nurodomi rinkimų užstatui keliami reikalavimai: rinkimų užstatas vienam kandidatų sąrašui kartu toje pačioje savivaldybėje keliant vieną kandidatą į savivaldybės tarybos narius – merus, tik keliamam kandidatų sąrašui arba tik keliamam ar išsikeliančiam kandidatui į savivaldybės tarybos narius – merus vienoje savivaldybėje įregistruoti yra paskutinio paskelbto šalies ūkio darbuotojų VMDU dydžio; jeigu komiteto keliamame kandidatų sąrašė yra įrašyti kandidatai, einantys pareigas, nesuderinamas su savivaldybės tarybos nario pareigomis, rinkimų užstatas už kiekvieną tokį kandidatą – dviejų VMDU dydžio; jeigu norima į kandidatų sąrašą įrašyti naują kandidatą – 0,5 VMDU dydžio, sujungiant partijos iškeltus kandidatų sąrašus – po 0,3 VMDU dydžio už kiekvieną sujungiamą sąrašą. 2019 m. rinkimų užstatas vienam kandidatui buvo 1 VMDU (970,30 Eur). Nesumokėjus rinkimų užstato, kandidatai negali dalyvauti rinkimuose.

---

¹⁵² Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. Rinkėjų parašų rinkimo lapų pildymo, perdavimo ir tikrinimo tvarkos aprašas [interaktyvus]. Vilnius, 2018. [žiūrėta 2019 m. spalio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vrk.lt/documents/10180/676022/Sp-148+rinkeju+parasu+tvarka.pdf/3cc40f99-a49c-410a-af5a-39e1bbe61533>>

¹⁵³ Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. Klausiate - atsakome [interaktyvus]. Vilnius, 2019 [žiūrėta 2019 m. spalio 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vrk.lt/klausiate-atsakome>>

¹⁵⁴ Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. Rinkėjų parašų rinkimo lapų pildymo, perdavimo ir tikrinimo tvarkos aprašas [interaktyvus]. 2018 [žiūrėta 2019 m. spalio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vrk.lt/documents/10180/676022/Sp-148+rinkeju+parasu+tvarka.pdf/3cc40f99-a49c-410a-af5a-39e1bbe61533>>

¹⁵⁵ Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. Rinkėjų parašų rinkimo lapų pildymo, perdavimo ir tikrinimo tvarkos aprašas [interaktyvus]. 2018 [žiūrėta 2019 m. spalio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vrk.lt/documents/10180/676022/Sp-148+rinkeju+parasu+tvarka.pdf/3cc40f99-a49c-410a-af5a-39e1bbe61533>>

¹⁵⁶ Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas. Valstybės žinios, 1994, Nr. 53-996;

¹⁵⁷ Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas. TAR, 2014, Nr. 10139.

Pakoregavus Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymą atsirado galimybė piliečiams jungtis į visuomeninius rinkiminiuosius komitetus ir kelti kandidatus jų vardu¹⁵⁸. Be to, vadovaujantis Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 35 str. 6 d.¹⁵⁹ rinkimų komitetas, laikydamasis konstitucinio imperatyvo gerbti ir saugoti konstitucinę santvarką, viešąją tvarką, visuomenės dorovės apsaugą, nekurstant tautinės, rasinės, religinės, socialinės neapykantos, prievartos ar diskriminacijos, turi teisę pasirinkti rinkėjų neklaidinantį ir tinkamai juos apie rinkimų komitetą informuojantį rinkimų komiteto pavadinimą ir nurodyti jį rinkimų komiteto veiklos sutartyje. Pavadinimas yra labai svarbu, nes jis rinkėjams yra vienas iš rinkimo komiteto identifikavimo elementų.

Apibendrinant galima paminėti, jog be visų pateiktų teisinių reikalavimų, rinkimų komitetai negali pažeisti demokratiškos rinkimų principų, kurie sąlygoja tam tikrus reikalavimus rinkimų komitetų sudarymui. Sudarant rinkimų komitetą svarbu laikytis skaidrumo, vientisumo bei kompaktiškumo principų. Be to, kiekvienas rinkimų komitetas privalo nekurstyti tautinės, rasinės, religinės, socialinės neapykantos, prievartos ar diskriminacijos bei laikytis konstitucinio imperatyvo gerbiant ir saugant konstitucinę santvarką, viešąją tvarką, visuomenės dorovės apsaugą.

2.3. Visuomeninių rinkimų komitetų registravimas

Rinkimų komitetų steigimo tikslas – sudaryti sąlygas ir užtikrinti Lietuvos žmonėms galimybes kandidatuoti ir dalyvauti konkrečiuose rinkimuose. Siekiant šio tikslo rinkimų komitetas privalo būti užregistruotas. Rinkimų komitetus registruoja VRK¹⁶⁰.

VRK nurodo, jog siekiant įregistruoti rinkimų komitetą, jis privalo pateikti prašymą VRK dėl rinkimų komiteto įregistravimo (2 priedas)¹⁶¹. Prieš pateikiant rinkimų komiteto įregistravimo dokumentus VRK, rinkimų komitetas dar turi sudaryti ir VRK patvirtinti rinkimų komiteto veiklos sutartį (3 priedas). Siekiant dalyvauti rinkimuose į savivaldybės tarybą, rinkimų komiteto nariai susitaria kartu bendradarbiaudami, koordinuodami ir finansuodami rinkimų komiteto veiklą, iškelti kandidatų sąrašą rinkimuose į savivaldybės tarybos narius ir/arba kandidatą rinkimuose į savivaldybės tarybos narius – merus, pateikti pareiškinius dokumentus pagal Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo nustatytus

---

¹⁵⁸ MAŽYLIS, L.; ir LEŠČAUSKAITĖ, V. Tiesioginiai merų rinkimai Lietuvoje: užtrukę debatai ir šviežia patirtis. Politikos mokslų almanachas, 2015, t. 17, p. 33-56.

¹⁵⁹ Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas. TAR 2018, 2018-18595.

¹⁶⁰ Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. Visuomeninių rinkimų komitetų steigimas. 2019

¹⁶¹ Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. Dokumentai, teikiami Visuomeninio rinkimų komiteto registravimui [interaktyvus]. 2019 [žiūrėta 2019 m. spalio 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vrk.lt/dokumentai-teikiami-visuomeninio-rinkimu-komiteto-registravimui>>

reikalavimus, dalyvauti rinkimų kampanijoje ir ją finansuoti, pateikti VRK politinės kampanijos finansavimo ataskaitą¹⁶².

Veiklos sutartį sudaro dvi dalys. Pirmoje dalyje numatomi komiteto pagrindiniai veiklos principai, valdymo organai, teisės ir pareigos, finansiniai įsipareigojimai. Antroje sutarties dalyje pateikiami visų komiteto narių duomenys ir komiteto narys pasirašo. Vadovaujantis Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo pakeitimo įstatymu¹⁶³, veiklos sutartyje nurodoma:

- visi rinkimų komiteto nariai bei jų vardai, pavardės, Lietuvos Respublikos gyventojų registre įrašyti asmens kodai, deklaruotos gyvenamosios vietos, kontaktiniai duomenys: telefonai, fakso numeriai, elektroninio pašto adresai;
- išrinktas rinkimų komiteto atstovas, jo gyvenamoji vieta, kontaktiniai duomenys ir jam keliami įgaliojimai: vykdyti rinkimų komiteto susirinkimo metu priimtus sprendimus; rinkimų komiteto vardu sudaryti sutartis, teikti ataskaitas rinkimų komiteto susirinkimui, atstovauti rinkimų komitetą valstybės ir savivaldybių institucijose ir įstaigose; atidaryti banko sąskaitą, kuri būtų naudojama kaip politinės kampanijos sąskaita, ir sudaryti turto patikėjimo sutartį su politinės kampanijos išdininku; vykdyti kitus komiteto pavedimus;
- tvarka, pagal kurią rinkimų komitetas priiminės sprendimus;
- rinkimų komiteto pavadinimas. Rinkimų komitetas turi teisę pasirinkti rinkėjų neklaidinantį ir tinkamai juos apie rinkimų komitetą informuojantį rinkimų komiteto pavadinimą. Rinkimų komitetas negali pasirinkti pavadinimo, kuris yra tapatus jau įregistruoto juridinio asmens pavadinimui ar prekės ženklui. Jeigu rinkimų komitetas pavadinimo nepasirenka arba jis neatitinka įstatymo reikalavimų, VRK suteikia jam raidę be diakritinio ženklo. Ši raidė laikoma rinkimų komiteto pavadinimu ir įrašoma rinkimų biuletenyje.

Jokie teisės aktai nenumato reikalavimų veiklos sutarčiai, todėl VRK yra parengusi tipinę veiklos sutartį, kurią naudoja visi iki šiol savo veiklą deklaravę komitetai. Sutarčių analizė rodo, kad rinkimų komitetai neskiria daug dėmesio veiklos sutarties turiniui ir todėl tipinę sutartį keičia labai minimaliai. Didesnį skaičių komiteto narių turintys komitetai be rinkimų įstatyme privalomo komiteto narių susirinkimo sudaro kitus valdymo organus, valdybas, prezidiumus. Deja, kitų pakeitimų komitetai nenumato, nors dėl tipinės

---

¹⁶² Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos sutartis Nr. Sp-53. Visuomeninio rinkimų komiteto veiklos sutartis. [interaktyvus] 2018 [žiūrėta 2019 lapkričio 10 d.] prieiga per internetą <<https://www.vrk.lt/rinkimu-organizatoriams-2017>>

¹⁶³ Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas. TAR, 2014, Nr. 10139.

veiklos sutarties, kaip rodo 2019 m. Savivaldybių tarybų rinkimai, neretai kyla teisiniai ginčai tarp rinkimų komitetų ir VRK.

Norint, jog rinkimų komitetas būtų įregistruotas kaip savarankiškas politinės kampanijos dalyvis, rinkimų komitetas, ne vėliau kaip iki gegužės 1 d.¹⁶⁴, privalo VRK pateikti tokius dokumentus¹⁶⁵: rinkimų komiteto atstovo (koordinatoriaus), kandidato į savivaldybės tarybos narius – merus asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą; pasirašytą turto patikėjimo sutarties su politinės kampanijos išdininku nuorašą (4 priedas); politinės kampanijos išdininko asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą; dokumentą, patvirtinantį, kad norinčio registruotis rinkimo dalyvio vardu yra atidaryta nauja banko sąskaita, kuri bus naudojama kaip politinės kampanijos sąskaita ir ne anksčiau kaip prieš 3 darbo dienas išduotą pažymą, kad lėšų šioje sąskaitoje nėra; politinės kampanijos išdininko pasirašytą politinės kampanijos ir politinių partijų finansavimo duomenų teikimo elektroniniu būdu sutartį (5 priedas); politinės kampanijos išdininko pasirašytą pasižadėjimą saugoti gautas informacinės sistemos „LitVote“ identifikacines priemones (6 priedas).

Visuomeniniai komitetai gali būti sudaromi ir registruojami nuo rinkimų kampanijos pradžios, bet ne vėliau kaip likus 85 dienoms iki rinkimų¹⁶⁶. Įsiregistravus savarankišku politinės kampanijos dalyviu ir sužinojus tikslią rinkimų dieną, rinkimų komitetas teikia pareiškinius dokumentus VRK ir SRK. Rinkimų komitetas VRK pateikia:

- teikimą dėl atstovų rinkimams įgaliojimų atstovauti rinkimų komitetui ir jo keliamiems kandidatams šioje savivaldybės rinkimų komisijoje ir VRK (7 priedas);
- dokumentą, patvirtinantį, kad yra sumokėtas rinkimų užstatas už keliamų kandidatų sąrašą šioje savivaldybėje (8 priedas);
- pranešimą dėl rinkimų užstato grąžinimo į banko sąskaitą (9 priedas). Pasibaigus politinės kampanijos laikotarpiui, per 40 d. grąžinami rinkimų užstatai, jeigu¹⁶⁷: nustatytais terminais pateikiami politinės kampanijos finansavimo ataskaita, jos priedai bei išlaidas ir pajamas pagrindžiantys dokumentai; šiurkščiai nepažeidžiamas Politinių

---

¹⁶⁴ Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymas. Valstybės žinios, 2004, Nr. 135-4894;

¹⁶⁵ Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. Rinkimų komiteto dėl registravimo savarankišku politinės kampanijos dalyviu teikiami dokumentai [interaktyvus]. Vilnius, 2015. [žiūrėta 2019 m. spalio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vrk.lt/rinkimu-komiteto-del-registravimo-pkd-teikiami-dokumentai-2015sav>>

¹⁶⁶ Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. VRK seminaras: visuomeninio rinkimų komiteto registravimas [interaktyvus]. Vilnius, 2019. [žiūrėta 2019 m. spalio 7 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vrk.lt/en/naujienos/-/content/10180/1/vrk-seminaras-visuomeninio-rinkimu-komiteto-registravimas>>

¹⁶⁷ Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. Mokomoji medžiaga rinkimų dalyviams [interaktyvus]. Vilnius, 2019. [žiūrėta 2019 m. spalio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vrk.lt/mokomoji-medziaga-rinkimu-dalyviams-2019>>

kampanijų finansavimo ir finansavimo kontrolės įstatymas; rinkimuose surenkama ne mažiau kaip 3 proc. atitinkamoje rinkimų apygardoje rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų. Priešingu atveju užstatas negražinamas. Rinkimų užstatai negražinami, jeigu¹⁶⁸: pavėluotai pateikiami pareiškiniai dokumentai; nesurenkamas nustatytas rinkėjų parašų skaičius; panaikinama kandidato registracija. Seimo rinkimų įstatymo 39 str. 6 d.¹⁶⁹ nustatytais pagrindais, pvz. jeigu po kandidato į Seimo narius įregistravimo VRK nustato, kad kandidatas neatitinka šio įstatymo nustatytų reikalavimų, arba jeigu kandidatas atsisako duoti šio įstatymo 38 str. 4 d. nurodytą rašytinį sutikimą ar pateikti šio įstatymo 38 str. 1 d. 5 punkte ir 38 str. 2 d. 2 punkte nurodytą pasižadėjimą laikytis draudimo papirkti rinkėjus, arba pateikia juos klaidingus ar nepateikia VRK nustatytu laiku¹⁷⁰.

VRK¹⁷¹ nurodo, jog SRK rinkimų komitetas teikia šiuos dokumentus:

- VRK išduotą pažymą apie rinkimų komiteto įregistravimą dalyvauti atitinkamos savivaldybės tarybos rinkimuose. Pažyma išduodama, kai rinkimų komitetas sumoka rinkimų užstatą;
- VRK išduotą pažymą apie rinkimų komiteto įregistravimą savarankišku politinės kampanijos dalyviu. Pažyma išduodama, kai rinkimų komitetas įregistruojamas savarankišku politinės kampanijos dalyviu;
- rinkimų komiteto atstovo rinkimams pasirašytą keliamų kandidatų į savivaldybės tarybos narius sąrašą (10 priedas). Teikiant sąrašą taip pat pateikiama informacija apie kiekvieną kandidatą: asmens, keliamo kandidatu į savivaldybės tarybos narius, sutikimas būti partijos, rinkimų komiteto iškeltu kandidatu rinkimų apygardoje (11 priedas); paties kandidato užpildyta kandidato į savivaldybės tarybos narius anketa (12 priedas); metinės pajamų deklaracijos formos pagrindinių duomenų išrašas (13 priedas). Deklaravus pajamas, inicijuojamas elektroninių išrašų gavimas iš VMI automatinio būdu „Rinkėjo puslapyje“, deklaracija turi būti atspausdinama ir pasirašoma; metinė gyventojų turto deklaracija už praėjusius metus (14 priedas); privačių interesų deklaracija. Svarbu pažymėti, jog privačių internetų deklaracijoje turi būti nurodomos pareigos „155 Kandidatas į Savivaldybės tarybos narius“; asmens, keliamo kandidatu į savivaldybės

---

¹⁶⁸ Ten pat.

¹⁶⁹ Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas. TAR, 2015, Nr. XII-1705.

¹⁷⁰ Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas. TAR, 2015, Nr. XII-1705.

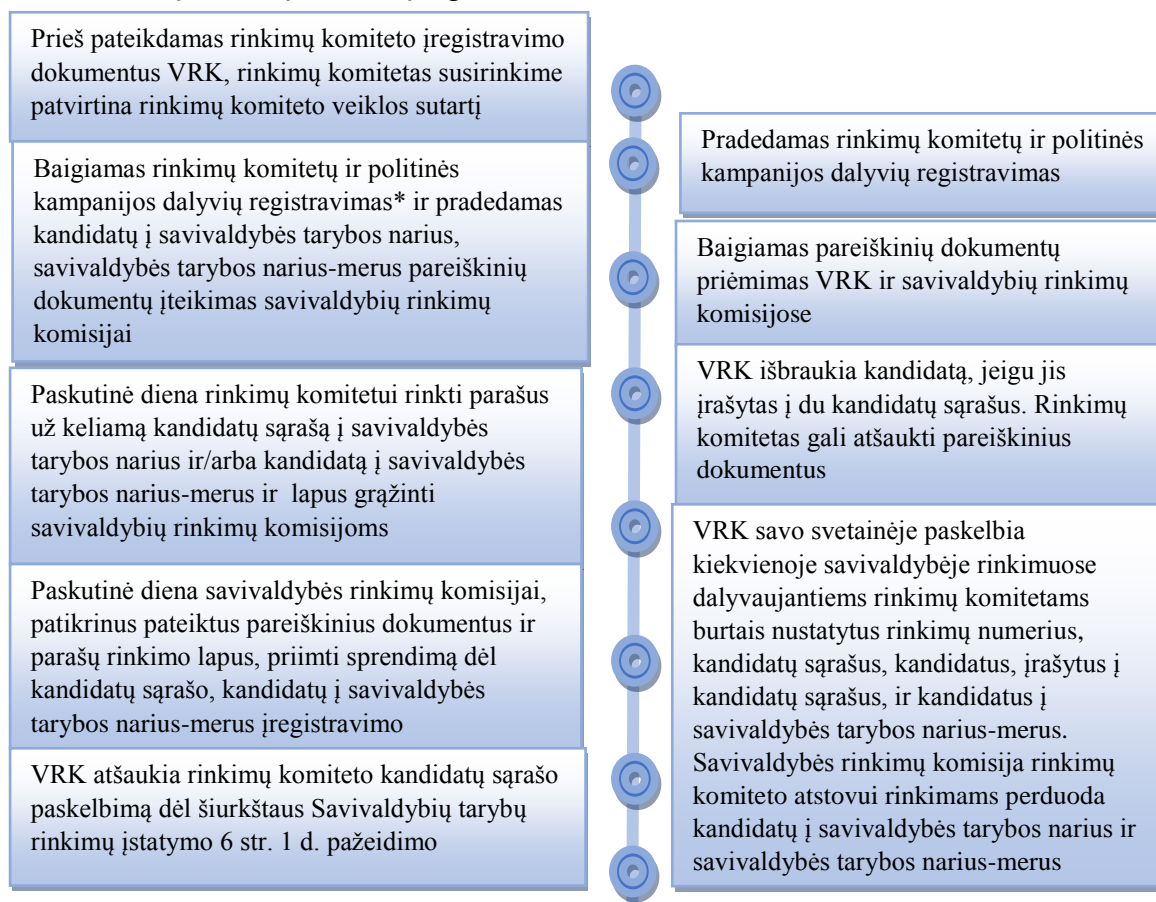
¹⁷¹ Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. Visuomeninio rinkimų komiteto teikiami pareiškiniai dokumentai Vyriausiajai rinkimų komisijai ir savivaldybės rinkimų komisijai [interaktyvus]. Vilnius, 2019h. [žiūrėta 2019 m. spalio 4 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vrk.lt/visuomeninio-rinkimu-komiteto-teikiami-pareiskiniai-dokumentai-vyriausiajai-rinkimu-komisijai-ir-savivaldybes-rinkimu-komisijai-2019-sav>>

tarybos narius pasižadėjimas laikytis draudimo papirkti rinkėjus ar rinkimų teisę turinčius asmenis (15 priedas);

- dokumentą, patvirtinantį, kad yra sumokėtas rinkimų užstatas už kandidatus, kurių pareigos yra nesuderinamos su savivaldybės tarybos nario pareigomis (8 priedas). Jeigu yra mokamas rinkimų užstatas, pateikiamas pranešimas dėl rinkimų užstato gražinimo į banko sąskaitą (9 priedas);

- trumpą kandidatų sąrašo rinkimų programą, kurioje turi būti maždaug 1 800 ženklų;

Apžvelgus rinkimų komitetų registravimo ypatumus, pateikiama apibendrinta visuomeninių rinkimų komitetų registravimo schema (Pav.).

Paveikslas. Visuomeninių rinkimų komitetų registravimo schema¹⁷²

Pareiškinių dokumentų įteikimas pradamas likus 85 dienoms iki rinkimų dienos, tuo tarpu baigiamas priklausomai nuo to kam yra pateikiami: VRK – likus 65 dienoms iki rinkimų dienos, SRK – likus 45 dienoms iki rinkimų dienos¹⁷³.

¹⁷² Visuomeninių rinkimų komiteto registravimo schema. Sudaryta remiantis: VRK. Prieiga per internetą: <<https://infogram.com/visuomeniniu-rinkimu-komitetu-registravimas-1hnp27pd8xoy2gq>>.

¹⁷³ Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. Visuomeninio rinkimų komiteto teikiami pareiškiniai dokumentai Vyriausiajai rinkimų komisijai ir savivaldybės rinkimų komisijai [interaktyvus]. Vilnius, 2019h. [žiūrėta 2019 m. spalio 4 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vrk.lt/visuomeninio-rinkimu-komiteto>>

2.4. Visuomeninių rinkimų komitetų ir politinių partijų statuso skirtumai ir panašumai

Rinkimų komitetai rinkimuose konkuruoja su politinėmis partijomis, todėl gana dažnai šie politiniai dalyviai, jų veikla, teisės, pareigos, atsakomybė yra lyginami tarpusavyje. Pažymėtina tai, kad formaliai sąlygos nėra vienodos. Rinkimų komitetams jos yra lengvesnės – atsakomybės, vidinės organizacijos ir kitomis prasmėmis, be to, vis daugiau atsiranda manančių, jog rinkimuose atsiradęs naujas politinis darinys leidžia apeiti teisinius reikalavimus, finansavimo standartus ir kontrolę. Atsižvelgiant į tai, jog tiek politinės partijos, tiek rinkimų komitetai siekia valdžios, kyla diskusijų ar tikslingiau rinkimų komitetų reglamentavimą suvienodinti su politinių partijų reglamentavimu, kurioms pagal dabartinę tvarką galioja griežti reikalavimai, ar keisti politinių partijų reglamentavimą ir suteikti joms mažiau kontrolės. Todėl svarbu išanalizuoti visuomeninių rinkimų komitetų ir politinių partijų statuso skirtumus ir panašumus.

Lietuvos Respublikos piliečių galimybės dalyvauti rinkimuose yra įgyvendinamos naudojantis politinėmis partijomis ir rinkimų komitetams laiduojamų teisių ir garantijų visuma. Pagal Lietuvoje galiojančią teisinę reguliavimą politinių partijų ir rinkimų komitetų teisės ir garantijos nesiskiria, nes abu subjektai vienodomis sąlygomis gali teikti visuomenei informaciją apie savo veiklos kryptis, vertybes, požiūrį ir taip prisistatyti visuomenei¹⁷⁴. Būtent šis prisistatymas visuomenei lemia rinkėjų pasirinkimą atiduodant savo balsą per rinkimus. Taigi, rinkėjai kandidatus identifikuoja ne tik pagal pavadinimą, bet ir pagal VRK svetainėje paskelbtus politinių partijų ir rinkimų komitetų kandidatų sąrašus, į juos įrašytus kandidatus, vykstant rinkimų agitacijai deklaruojamus siekius, vertybes ir VRK skelbiamas rinkimų programas, o tai reiškia, kad tiek politinių partijų, tiek rinkimų komitetų pavadinimai, suteikti rinkimų numeriai ar raidės tėra papildomas identifikuojamasis požymis. Rinkėjams yra sudaromos sąlygos gauti visą informaciją, susijusią su rinkimais, ir patikrinti, ar jie tinkamai identifikavo subjektą, už kurį ketina atiduoti savo balsą per rinkimus. Svarbu pažymėti tai, jog Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatyme politinėms partijoms ir rinkimų komitetams yra suteiktas lygiaverčių dalyvių statusas¹⁷⁵. Tačiau, iš esmės, politinės partijos ir rinkimų komitetai

---

teikiami-pareiskiniai-dokumentai-vyriausiajai-rinkimu-komisijai-ir-savivaldybes-rinkimu-komisijai-2019-sav>

¹⁷⁴ LŽS Etikos komisija. Dėl dalyvavimo rinkimų komitetuose. Lietuvos žurnalistų sąjunga, 2015

¹⁷⁵ Konstitucinis teismo 2010 m. lapkričio 9 d. nutarimas. Valstybės žinios, 2010-11-13, Nr. 133-6800

skiriasi tiek savo statusu, tiek steigimo tikslais, veiklos pagrindais, pavadinimo reglamentavimu, gyvavimo trukme. Pvz., politinių partijų veikla yra nuolatinio pobūdžio, o rinkimų komitetai įsteigiami tik konkrečioms rinkimams; politinės partijos yra juridiniai asmenys, kurių būtinas elementas yra pavadinimas, o rinkimų komitetų veikla grindžiama jungtinės veiklos sutartimi, jis neturi teisės turėti savo originalaus pavadinimo ir rinkimuose identifikuojamas pagal VRK jam suteiktą raidę¹⁷⁶, ši raidė laikoma rinkimų komiteto pavadinimu ir įrašoma rinkimų biuletenyje.

VRK pirmininkė L. Matjošaitytė¹⁷⁷ taip pat akcentuoja, jog tarp politinių partijų ir rinkimų komitetų yra didelis skirtumas: politinę partiją privaloma įsteigti iki rinkimų likus ne mažiau kaip 185 dienoms, rinkimų komitetą prieš 85 dienas; politinei partijai įregistruoti reikia 2000 narių, rinkimų komitetui užtenka dvigubai daugiau nei tos savivaldybės narių skaičius, pvz., jeigu tarybos narių yra 20, tai rinkimų komitete užtenka turėti 40 narių; politinė partija veikia nuolatos, o rinkimų komitetas – tik vienos savivaldybės teritorijoje ir tik iki rinkimų rezultatų patvirtinimo; politinės partijos finansuojamos iš biudžeto, nario, gyventojų pajamų mokesčių, aukų, gali imti paskolas, rinkimų komitetai finansuojami iš aukų ar pačių kandidatų lėšų. Partijų veikla stebima nuolat, komiteto – nutrūksta iškart po rinkimų. Tai rodo, jog iš esmės rinkimų komitetų steigimas paprastesnis, o įsipareigojimai rinkėjams mažesni nei politinių partijų.

Siekiant atskleisti esminius skirtumus ir panašumus tarp politinių partijų ir rinkimų komitetų, išsamiau paanalizuosime šių politinių dalyvių atsakomybę, skaidrumą ir finansavimą.

2.4.1. Atsakomybė prieš rinkėjus

Bendrajai prasme atsakomybė – tai pareiga atsakyti už savo darbą, veiklą, veiksmus, pareigas, įgaliojimus bei pažadus. Atsakomybė rinkėjams ir jos įtaka bendram valstybės įvaizdžiui, kilo iš 2002 m. balandžio 29 d. Seimo pirmininko iniciatyvos priimto Lietuvos Respublikos Seimo valdybos sprendimo „Dėl darbo grupės politikų elgesio kodeksui sukurti sudarymo“. Šio sprendimo pagrindu buvo sudaryta aštuonių asmenų darbo grupė, kuriai pavesta paruošti valstybės politikų elgesio kodeksą, kurio paskirtis - įgyvendinti konstitucinį valdžios įstaigų tarnavimo žmonėms principą, didinti visuomenės pasitikėjimą valstybės valdžios ir savivaldybių institucijomis, skatinti valstybės politikų ir kandidatų į

¹⁷⁶ Konstitucinio Teismo 2014 m. spalio 13 d. nutarimas. TAR, 2014-10-13, Nr. 13988

¹⁷⁷ MATJOŠAITYTĖ, Laura. Yra įstatymo spragų [interaktyvus]. Valstietis, 2019, spalio 27. Prieiga per internetą: <<http://valstietis.lt/ant-svarstykliu/ar-reiketu-suvienodinti-partiju-ir-rinkimu-komitetu-konkuravimo-salygas/>>

valstybės politikus atsakomybę už savo veiklą ir atskaitomybę visuomenei¹⁷⁸. Atsižvelgiant į tai, visi politiniai dalyviai turi jausti atsakomybę rinkėjams, valstybės žmonėms dėl valdymo stabilumo ir tolesnio įsipareigojimų vykdymo.

Lietuvos Respublikos politikų profesinės etikos ir elgesio kodekso 7 str.¹⁷⁹ pateikti politikų atsakomybės reikalavimai:

- 1) savo profesinę veiklą grįsti asmenine atsakomybe už sprendimų ar veiklos rezultatų pasekmes, galimą naudą bei žalą, trumpalaikius ir ilgalaikius padarinius;
- 2) prisiimti atsakomybę už savo veiklą, nesidangstant kolegialiais sprendimais;
- 3) atsiskaityti visuomenei, rinkėjams, savo atstovaujamai valdžios įstaigai už savo politinę veiklą, nenaikinti informacijos apie ją ir būti pasirengusiam ją viešinti.

Kita vertus, dėl nesureguliuotų rinkimų komitetų veiklos sąlygų bei neapibrėžtų jiems atsakomybės reikalavimų, politinių partijų ir rinkimų komitetų atsakomybė rinkėjams skiriasi. Manytina, jog politinių partijų atsakomybė rinkėjams yra ženkliai didesnė nei rinkimų komitetų. Taip yra todėl, jog politinės partijos turi tęstinumą, jos prisiima ilgalaikius įsipareigojimus, o tuo pačiu ir ilgalaikę atsakomybę, tuo tarpu rinkimų komitetai, neturi tęstinumo, rinkimuose jie gali būti vadinami vienaip, kituose rinkimuose jau kitaip, dėl to komitetų nariai nelabai kuo ir įsipareigoja rinkėjams, o tai reiškia, neprisiima ir atsakomybės. Formaliai vertinant, rinkimų komitetas įsisteigia prieš pat rinkimus, todėl jiems nėra griežtų narystės reikalavimų, nėra ir jokios atsakomybės, pvz., rinkėjai gali „nubausti“ politinę partiją už neįgyvendintus pažadus nebalsuodami už ją kituose rinkimuose. Rinkėjų pasitikėjimui susigrąžinti prireiks nemažai laiko. Tuo tarpu, pasak autorių, rinkimų komiteto atveju yra labai paprasta: jeigu šiandien nepavyko su šiuo komitetu, kitą kartą bus steigiamas kitas rinkimų komitetas. Ir nors dažnai kandidatai, ypač lyderis, lieka tie patys, rinkimų komitetas – kitas¹⁸⁰. Anot I. Žirlienės¹⁸¹ rinkimų komitetams daug lengviau konkuruoti su politinėmis partijomis, nes jie neturi tokių įsipareigojimų kaip politinės partijos, jie neprivalo parodyti sąsajų su rėmėjais, jie gali dalyvauti rinkimuose, kaip lygiaverčiai su politinėmis partijomis dalyviai, tačiau vėliau niekas neprisiima atsakomybės deklaruoti ryšius su finansinėmis struktūromis ir sekti tokio judėjimo finansavimą. Autorės teigimu, taip mes turime du nelygiaverčius politinius dalyvius – politines partijas ir rinkimų komitetus, kurie abu gali dalyvauti rinkimuose, bet

¹⁷⁸ Lietuvos Respublikos valstybės politikų elgesio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Valstybės politikų elgesio kodeksas. Valstybės žinios, 2006, Nr. 102-3938.

¹⁷⁹ Lietuvos Respublikos politikų profesinės etikos ir elgesio kodeksas. Seimas, 2002, Nr. IX.

¹⁸⁰ MATJOŠAITYTĖ, L.; ir SABATAUSKAS, J. Ar reikėtų suvienodinti partijų ir rinkimų komitetų konkuravimo sąlygas? Valstiečių laikraštis, 2019

¹⁸¹ ŽIRLIENĖ, Ingrida. Politologas T. Janeliūnas: „Vieningas Kaunas“ demonstruoja įžūlumą. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2018

turi nevienodą atsakomybę rinkėjams. Todėl susidaro įspūdis, jog tiesiog patogiu kurti rinkimų komitetus, nes jais gali pasinaudoti ir patys politikai, t.y. „perbėgėliai“ iš partijų. Skirtumas tas, kad į politinių partijų rinkimų sąrašus prasibrauti sunku, o rinkimų komitete net naujokai gali lengvai patekti tarp pirmųjų numerių. Tai nėra labai sąžininga. Bet jeigu nėra tą draudžiančio įstatymo, nėra ir nusižengimo¹⁸². Matydami tokias spragas, buvę partiniai gali apsimesti, jog dalyvauja kaip nepriklausomi rinkimų dalyviai, savo vardu inicijuoti komitetus, juos registruoti, paskui, rinkimams pasibaigus, neturėti jokios atsakomybės prieš rinkėjus bei valstybės institucijas, nes po rinkimų visuomeninio komiteto nebelieka – pagal Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 35 str. 7 d.¹⁸³, rinkimų komitetas baigia savo darbą pasibaigus rinkimų politinei kampanijai, o atėjus kitiems rinkimams vėl inicijuoti naują komitetą ir t. t.

Pateikti skirtumai tarp politinių partijų ir rinkimų komitetų rodo, kad būtent politinės partijos yra tas formatas, kuris leidžia tvirčiau išreikšti atsakomybę rinkėjams, kad būtent tas ilgalaikis santykis su rinkėjais yra kaip atsakomybės garantas ir pranašumas prieš rinkimų komitetus atsakomybės aspektu, kurie iš esmės naudojami visuomenės nusivylimu politikais ir jų partijomis dėl itin dažnai painiojančių asmeninius ir visuomeninius (viešuosius) interesus bei linkusius pasinaudoti savo tarnybine padėtimi. Kita vertus, rinkimų komitetų gretas papildantys verslininkai, taip pat ne visuomet sugeba įvertinti ir suvokti pasikeitusią savo veiklos ir darbo specifiką ir gana dažnai taip pat nusižengia tarnybinei etikai.

Rinkimų metu nustačius politinių dalyvių veiksmuose bei elgesyje pažeidimus, kurie yra skelbiami viešai, visi politiniai dalyviai privalo prisiimti atsakomybę. Seimo rinkimų įstatymo 5 str. 1 d.¹⁸⁴ įtvirtintas draudimas prasidėjus Seimo rinkimų politinei kampanijai, t. y. nuo Seimo rinkimų datos paskelbimo iki šio įstatymo nustatyto rinkimų agitacijos kampanijos laikotarpio pabaigos, taip pat rinkimų dieną draudžiama tiesiogiai ar netiesiogiai pirkti rinkėjų balsus, dovanomis ar kitokiu atlyginimu skatinti rinkėją ar rinkimų teisę turintį asmenį dalyvauti arba nedalyvauti rinkimuose ir (arba) balsuoti už arba prieš vieną ar kitą asmenį, kurį numatoma kelti kandidatū, kandidatą arba kandidatų sąrašą, taip pat žadėti už balsavimą atsilyginti rinkėjams po rinkimų turint tikslą paveikti rinkėjų valią dėl konkrečių politinių partijų ar kandidatų arba asmenų, kuriuos numatoma

---

¹⁸² VALINSKIENĖ, Aida. Šiomet rinkėjų lauks nemažai rebusų. Kauno diena, 2019, vasario 4 d.

¹⁸³ Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas. TAR, 2018, Nr. 2018-18595.

¹⁸⁴ Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas. TAR, 2015, Nr. XII-1705.

kelti kandidatais, ir taip trukdyti piliečiams įgyvendinti rinkimų teisę¹⁸⁵ bei Seimo rinkimų įstatymo pakeitimo įstatyme¹⁸⁶ draudimas balsuoti už kitą asmenį arba pavesti kitam asmeniui balsuoti už save; balsavimo metu draudžiama paveikti rinkėjo valią balsuoti arba nebalsuoti už kurį nors kandidatą ar kandidatų sąrašą. Rinkėjui turi būti sudarytos sąlygos slaptai ir netrukdomam užpildyti biuletenį. Rinkėjų ir rinkimų teisę turinčių asmenų papirkimas, politiniams dalyviams užtraukia administracinę ir baudžiamąją atsakomybę.

Apibendrinant galima teigti, jog rinkimų komitetų ir politinių partijų atsakomybės prieš rinkėjus sąlygos yra skirtingos. Politinės partijos, turėdamos žymiai daugiau teisinių suvaržymų, tiek veiklos, tiek įsipareigojimų atžvilgiu, įstatymiškai prisiima žymiai daugiau atsakomybės tiek prieš rinkėjus, tiek prieš valstybės institucijas. Tuo tarpu rinkimų komitetai prieš rinkėjus praktiškai neprisiima jokios atsakomybės, nes to nereikalauja Lietuvos įstatymai. Manytina, jog dėl to, partijoms rinkimuose gali būti sunkiau lygiomis teisėmis konkuruoti su rinkimų komitetais, kurie vis labiau populiarėja visuomenėje rinkimų laikotarpiu, nors įstatymiškai nėra atskaitingi nei prieš rinkėjus, nei jokiai institucijai. Taigi galima daryti išvadą, jog politinių partijų ir rinkimų komitetų atsakomybė rinkėjams skiriasi, rinkimų komitetų naudai.

2.4.2. Skaidrumas rinkimuose

Siekiant teisinių demokratijos garantijų 1990 m. gegužės 10 d. Europos Taryba įsteigė Europos Komisiją „Demokratija per teisę“ („Venecijos komisija“)¹⁸⁷. To pasekoje, buvo priimtas Gerosios rinkimų praktikos kodeksas, kuriame buvo teigiama, kad valstybės turi siekti užtikrinti visos rinkimų sistemos, apylinkių ir apygardų rinkimų komisijų sudarymo principų ir apygardų ribų stabilumą. Pasak Europos Tarybos¹⁸⁸, vien tai, kad politinė jėga, įgavusi valdžią įstatymų leidybos priemonėmis, gali pakeisti esamą rinkimų sistemą, rinkimų komisijų sudarymo metodus ir apygardų ribas kelia pavojų visos rinkimų sistemos stabilumui ir „meta šešėlių“ valdžios įgalinimus turinčioms institucijoms, rinkimus organizuojantiems subjektams bei menkina visuomenės pasitikėjimą rinkimais ir rinkėjus atstovaujančioms institucijoms. Todėl, yra svarbu garantuoti, kad tiek

---

¹⁸⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausioji rinkimų komisija. Prieš pažeidimus rinkimuose: atsakomybės rūšys [interaktyvus]. 2012. [žiūrėta 2019 m. spalio 12 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.vrk.lt/documents/10180/432567/2322_priespazeidimusrinkimuoseseim2012.pdf/2b5749de-8c89-41f5-8186-57a13e706f4c>

¹⁸⁶ Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas. TAR, 2018, Nr. 21111.

¹⁸⁷ Council of Europe. European Commission For Democracy Through Law (VENICE COMMISSION). Code of good Practice in Electoral Matters. Venice. [interaktyvus] 2002 [žiūrėta 2019 m. spalio 15 d.] Prieiga per internet: <[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2002\)023rev2-cor-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2002)023rev2-cor-e)>

¹⁸⁸ Ten pat

nacionaliniu, tiek ir rinkimų apylinkės lygmeniu būtų užtikrintas nepriklausomumas, nešališkumas, o rinkimai būtų organizuojami sąžiningai ir skaidriai¹⁸⁹. Skaidrių ir sąžiningų rinkimų tikslas – didinti visuomenės nepakantumą politinės korupcijos apraiškoms rinkimuose¹⁹⁰.

Politikos mokslų enciklopediniame žodyne¹⁹¹ teigiama, kad skaidrumas – tai valdžios atvirumas visuomenei. Monetarinės politikos atstovai, skaidrumą apibūdina kaip politikos kūrėjų ir visuomenės bendravimo intensyvumą, siekiant padidinti kreditingumą¹⁹². Anot L. Bielinio¹⁹³, skaidrumo sąlygų didėjimas politiniame gyvenime tarsi sukuria terpę augti tiesioginei demokratijai, nes skaidrumas suponuoja ne tik politikos veikėjų atsivėrimą visuomenei, bet ir visuomenės aktyvumą kontroliuojant visus politinio lauko dalyvius. Skaidrumas sietinas su dalyvaujama demokratija, informacijos laisve, galimybe piliečiams ir kitiems asmenims kritikuoti valdžios įstaigų veiklą¹⁹⁴. Vadinasi, skaidrumo siekiamybė - priversti valdžios institucijų darbuotojus būti atsakingus už priimamus sprendimus ir atliekamus veiksmus. L. Bielinio¹⁹⁵ teigimu, pagrindinis skaidrumo tikslas – suteikti suinteresuotosioms šalims galimybę kvestionuoti ir ginčyti politinių dalyvių veiklą ir reikalauti atskaitingumo iš politinių partijų bei rinkimų komitetų. Tai rodo, jog skaidrumas glaudžiai susijęs su atskaitomybe. Skaidrumas leidžia gyventojams matyti valdžios struktūrą ir funkcijas, politinius tikslus ir finansinius planus, tuo tarpu atskaitomybė parodo, kad institucijos yra didelės aplinkos, socialinės ir ekonominės sistemos dalis, kurios pareiga atsiskaityti už atsakomybės suteikimą¹⁹⁶, rinkėjams informacijos, reikalingos vertinant valdžios veiklą, atskleidimas, padeda išlaikyti politinių dalyvių atskaitomybę periodiniuose rinkimuose. Taigi, skaidrumas, kaip viešosios valdžios institucijų principas, suponuoja informacijos sklaidą ir komunikavimą,

---

¹⁸⁹ IVANAUSKAITĖ-PETTINARI, Kristina. Idealus rinkimų komisijų sudarymo modelis: ar toks egzistuoja? Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. [interaktyvus] 2017 [žiūrėta 2019 lapkričio 10 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.vrk.lt/naujienos/-/content/10180/1/rinkimu-komisiju-sudarymo-modeliai>>

¹⁹⁰ Pilietinės visuomenės institutas. Skaidrūs ir sąžiningi rinkimai. Europos Sąjunga, . [interaktyvus] 2018 [žiūrėta 2019 lapkričio 10 d.] Prieiga per internetą: < <http://www.civitas.lt/projects/skaidrus-ir-saziningi-rinkimai/> >

¹⁹¹ Politikos mokslų enciklopedinis žodynas. Skaidrumas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2007, p. 108.

¹⁹² RAIPA, A.; ir BACKŪNAITĖ, E. Fiskalinis skaidrumas ir atskaitomybė viešojo valdymo metodologijoje. Viešoji politika ir administravimas, 2004, Nr. 8., p. 48- 57.

¹⁹³ BIELINIS, Lauras Skaidrumo ir privatumo tapsmas reikšminga politikos problema. Vilnius: Lietuvos nacionalinė M. Mažvydo biblioteka, 2012, Nr. 13.

¹⁹⁴ Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 22 d. nutarimas. Valstybės Žinios, 2008-01-22.

¹⁹⁵ BIELINIS, Lauras. Skaidrumo ir privatumo tapsmas reikšminga politikos problema. Vilnius: Lietuvos nacionalinė M. Mažvydo biblioteka, 2012, Nr. 13.

¹⁹⁶ RAIPA, A.; ir BACKŪNAITĖ, E. Fiskalinis skaidrumas ir atskaitomybė viešojo valdymo metodologijoje. Viešoji politika ir administravimas, 2004, Nr. 8., p. 48- 57.

atvirumą ir viešumą, atskaitingumą atitinkamai bendruomenei ir sprendimus priimančių subjektų atsakomybę už tuos sprendimus, taip pat tai, kad priimami sprendimai turi būti pagrįsti, aiškūs, kad juos, iškilus reikalui, būtų galima racionaliai motyvuoti bei tai, kad kiti asmenys turi turėti galimybę tuos sprendimus nustatytą tvarka ginčyti¹⁹⁷. Tai pagrindinis gero valdymo elementas, kai politika grindžiama trimis ramsčiais: aiškios ir skaidrios procedūros, atviras sprendimų priėmimas, prieinama informacija¹⁹⁸.

Konstitucinio Teismo 2016 m. liepos 8 d. nutarime¹⁹⁹ akcentuojama, jog Konstitucijoje įtvirtintas atsakingo valdymo principas suponuoja tai, kad visos valstybės institucijos turi vykdyti savo funkcijas vadovaudamiesi Konstitucija, teise, veikdami Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, tinkamai įgyvendindami jiems Konstitucijos ir įstatymų suteiktus įgaliojimus. Nutarime pažymėtina, kad konstitucinis atsakingo valdymo principas, aiškinamas kartu su Konstitucijos 5 str. 3 d. įtvirtintu valdžios įstaigų tarnavimo žmonėms imperatyvu, suponuoja teisėkūros procedūrų viešumo ir skaidrumo reikalavimus, kurių privalo laikytis *inter alia* (be kita ko) valstybės valdžią įgyvendinančios institucijos. Tokių reikalavimų paisymas rinkimų metu yra būtina visuomenės pasitikėjimo valstybe ir teise bei valdžios atsakomybės visuomenei sąlyga; jis sudaro prielaidas įtraukti visuomenę į sprendimų, susijusių su viešaisiais interesais, priėmimo procesą, *inter alia* sudarant galimybę susipažinti su rengiamais projektais ir kita su jais susijusia informacija, taip įgyvendinant *inter alia* Konstitucijos 33 str. įtvirtintas piliečių teises dalyvauti valdant savo šalį, tiek tiesiogiai, tiek per demokratiškai išrinktus atstovus, kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą, apskųsti jų sprendimus²⁰⁰. D. Platūkytė²⁰¹ akcentuoja, jog „svarbu žmones įtraukti į reikšmingiausių partijos gyvenime sprendimų priėmimą. Labai svarbu, kad žmonės jaustų, jog partijos nėra uždaras kubelis, kad jos įsiklauso ir į rinkėjų nuomonę, ypač, kai priima esminius, visą visuomenę liečiančius sprendimus“. Šiame kontekste skaidrumas, nešališkumas ir nepriklausomumas, tai trys vertybės, lemiančios rinkimų rezultatus bei padedančios apsaugoti nuo politinių manipuliacijų ir užtikrinti tinkamą rinkimų proceso administravimą nuo politinės kampanijos pradžios iki rinkimų rezultatų nustatymo²⁰².

---

¹⁹⁷ Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 22 d. nutarimas. Valstybės žinios, 2008-01-24, Nr. 10-350.

¹⁹⁸ Europos Sąjungos agentūra. Skaidrumas [interaktyvus]. 2019. [žiūrėta 2019 m. spalio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<https://echa.europa.eu/lt/about-us/the-way-we-work/procedures-and-policies/transparency>>

¹⁹⁹ Konstitucinio Teismo 2016 m. liepos 8 d. nutarimas. TAR, 2016-07-08, Nr. 19478.

²⁰⁰ Konstitucinio Teismo 2016 m. liepos 8 d. nutarimas. TAR, 2016-07-08, Nr. 19478.

²⁰¹ PLATŪKYTĖ, Domantė. TS-LKD sprendimas rengti pirminius rinkimus – viešųjų ryšių akcija ar didesnis skaidrumas? Vilnius, LRT, 2018.

²⁰² IVANAUSKAITĖ-PETTINARI, Kristina. Idealus rinkimų komisijų sudarymo modelis: ar toks egzistuoja? Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. [interaktyvus] 2017 [žiūrėta 2019 lapkričio

Viešas žinojimas, koks subjektas (politinė partija, politikas) paskyrė konkretų asmenį į rinkimų komisiją, kitiems komisijos nariams ir visuomenei padeda efektyviau kontroliuoti šio asmens darbą rinkimų komisijoje ir laiku užkirsti kelią gresiantiems interesų konfliktams²⁰³. Kita vertus, politikai turi teisę tam tikroms institucijoms, pvz., finansų institucijoms, uždrausti skelbti tam tikrą informaciją viešai. Tačiau bet koks uždarumas mažina lobizmo galimybes ir politinių partijų konkurenciją, ypač susijusią su rinkimais, kitų rinkimo dalyvių atžvilgiu. Tokie procesai taip pat sukuria galimybes klestėti korupcijai ir savanaudiškumui²⁰⁴. Korupcijos rizikos veiksniai, tokie kaip neteisėtomis priemonėmis renkami balsai, gaunamas neskaidrus papildomas finansavimas, rinkimų dokumentų klastojimas ar rinkėjų balsų pirkimo atvejai, parodo, kad rinkimų sferoje vyksta daug įvairių korupcinio pobūdžio nusikaltimų²⁰⁵. Jų išvengti galima tik per viešumą. Taigi vienas iš rinkimų skaidrumo pagrindų – politinių rinkimų dalyvių viešumas.

Deja, tenka pripažinti, kad pastaruosiu metu Lietuvos rinkimų skaidrumas tampa ne tik diskusijų, bet ir kaltinimų sfera, pvz., kyla nemažai klausimų dėl politinių dalyvių finansavimo skaidrumo; dėl verslo ir politikų glaudaus bendradarbiavimo, kas gali turėti įtakos korupcijai; dėl nepriekaištingos reputacijos reikalavimų asmenims, norintiems tapti ir būti politiniais dalyviais; dėl politinių dalyvių etikos principų laikymosi ir pan.²⁰⁶.

Skaidrumas politikoje dabar reiškiasi kaip subtiliai kuriama atvirumo visuomenei širma, reikalinga situacijose, kai nepasitikėjimo ir įtarumo atmosfera yra didelė. Tai tampa ir argumentu per rinkimus. Net kalbėjimas apie skaidrumą tampa politinių partijų rinkimų sąlyga. Nepaisant to, partijos vis dar nutolusios nuo rinkėjų ir savo veiklą pradeda aktyviau vykdyti tik prasidėjus rinkiminėms kampanijoms, kai reikia užsitikrinti rinkėjų balsą. Tačiau žmonės nori tikėti, jog jų balsas svarbus ne tik per rinkimus: „labai svarbu, kad žmonės, kurie įsitraukia į rinkimų procesą, būtų ne tik išgirsti, bet ir patys žinotų su kokiais žmonėmis jie turi reikalą“. Žmonės vertina, kai jiems suteikiama galimybė dalyvauti rinkimų procese ir įsitraukti ne tik primityviai atiduodant savo balsą, bet ir turint

---

10 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.vrk.lt/naujienos/-/content/10180/1/rinkimu-komisiju-sudarymo-modeliai>>

²⁰³ Ten pat

²⁰⁴ RAIPA, A.; ir BACKŪNAITĖ, E. Fiskalinis skaidrumas ir atskaitomybė viešojo valdymo metodologijoje. Viešoji politika ir administravimas, 2004, Nr. 8., p. 48- 57.

²⁰⁵ Pilietinės visuomenės institutas. Skaidrūs ir sąžiningi rinkimai. Europos Sąjunga, 2018.

²⁰⁶ Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba. Finansinio skaidrumo didinimo, korupcijos rizikos veiksnių mažinimo, interesų konfliktų suvaldymo politinių partijų veikloje gairės [interaktyvus]. Vilnius, 2016. [žiūrėta 2019 m. spalio 27 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.stt.lt/documents/nkkp_2015-2025/2016_08_23_rekomendacijos_partiju_skaidrumo_didinimui.pdf>

įtakos paveikti valdžios sprendimus ir kartu su valdžia, kurią patys išsirinko, spręsti tam tikras valstybės problemas²⁰⁷. Tačiau šitie žmonių norai tarp politikų vis dar nėra išgirsti.

Todėl šiuo metu, Lietuvoje politikai yra praradę nemažą dalį visuomenės pasitikėjimo, nes jie dažnai vengia viešumo, kas leidžia manyti, jog jų veiksmai bei elgesys nėra atviri ir skaidrūs, ypač šiuo metu kaip politikai turi galimybių išduoti savo partijas, bet ir toliau tęsti politiko veiklą. Pvz. ne vienas politikas prieš rinkimus vis dažniau tampa išveiviu iš politinių partijų ir tampa rinkimų komitetų nariu. Tai nėra labai sąžininga rinkėjų atžvilgiu, juolab, kad dažnai lieka neaišku, kodėl, dėl kokių priežasčių jie perbėga į rinkimų komitetus. Kita vertus tai daryti nedraudžia jokie įstatymai, niekas nedraudžia taip „žaisti“ ir manipuliuoti rinkėjais. Anot L. Matjošaitytės ir J. Sabatausko²⁰⁸, taip išplaunama ideologija. Kai jau tampa nesvarbu, kad rinkimų komitetuose galima sutikti kitų politinių partijų politikus, kad dažnai nežinoma, kas dar slepiasi po rinkimų komitetų pavadinimais²⁰⁹, tiesiog svarbu neiškristi iš politinio lauko. Tai jiems garantuoja rinkimų komitetai kur net naujokai gali lengvai patekti tarp pirmųjų kandidatų numerių.

Nors iš esmės ir patys rinkimų komitetai negali tapti rinkimų skaidrumo pagrindu. Visų pirma todėl, jog jiems nėra taikomi jokie skaidrumo ir atskaitingumo standartai²¹⁰. Viena ryškiausių skaidrumo problemų: „rinkimų komitetai gali apeiti finansavimo standartus“²¹¹. Rinkimų komitetų finansinio rėmimo taisyklės yra kur kas liberalesnės nei politinių partijų, jas gali remti verslas, o kai kurias būtent verslo žmonės ir yra įsteigę, be to tebeegzistuoja landa rinkimų komitetus paremti per juos inicijavusias visuomenines organizacijas. VRK ir nepolitinė rinkimų stebėjimo organizacija „Baltosios pirštinės“ suskaičiavo, jog 2015 m. savivaldybių tarybų rinkimuose iš 58 dalyvavusių komitetų 19 turėjo pavadinimus, kuriuos turi nuolat veikiančios organizacijos, iš jų tik 11 teikia ataskaitas Registrų centrui²¹². Tai rodo, jog egzistuoja galimybė visuomeninius rinkimų komitetus paremti per juos inicijavusias visuomenines organizacijas. Kitaip sakant,

---

²⁰⁷ PLATŪKYTĖ, Domantė. TS-LKD sprendimas rengti pirminius rinkimus – viešųjų ryšių akcija ar didesnis skaidrumas? Vilnius, LRT, 2018.

²⁰⁸ MATJOŠAITYTĖ, L.; ir SABATAUSKAS, J. Ar reikėtų suvienodinti partijų ir rinkimų komitetų konkuravimo sąlygas? Valstiečių laikraštis, 2019.

²⁰⁹ VALINSKIENĖ, Aida. Šiemet rinkėjų lauks nemažai rebusų. Kauno diena, 2019, vasario 4 d.

²¹⁰ „TRANSPARENCY INTERNATIONAL“ Lietuvos skyrius. Kokias rizikas kuria rinkimų komitetai? [interaktyvus] 2019 [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.transparency.lt/kokias-rizikas-kuria-rinkimu-komitetai/>

²¹¹ GRITĖNAS, Paulius. Seime – perspėjimai dėl rinkimų komitetų: jie gali būti netiesiogiai finansuojami. Vilnius: LRT, 2018.

²¹² Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. Diskutuota, kaip užtikrinti skaidrumą savivaldos rinkimuose 2019 m. [interaktyvus] 2018. [žiūrėta 2019 m. spalio 28 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vrk.lt/naujienos/-/content/10180/4/diskusija-del-savivaldos-rinkimu-skaidrumo>>

rinkimų komitetai gali tapti landomis neskaidriam politinės veiklos finansavimui²¹³. Antra, rinkimų komitetų nereguliuoja nei VRK, nei kitos institucijos, dėl to, jų korupcinės veiklos skaidrumas kelia daug abejonų. Apskritai Nacionalinėje kovos su korupcija 2015-2025 metų programoje, kurios tikslas – sumažinti korupcijos mastą, padidinti skaidrumą, atvirumą viešajame ir privačiame sektoriuose, pasiekti, kad: Lietuvos korupcijos suvokimo indeksas 2025 metais būtų ne mažesnis nei 70 balų (Lietuvos korupcijos suvokimo indeksas 2018 metais – 59 balai), nurodyta, kad politinėje veikloje, ypač rinkimuose ir teisėkūroje fiksuojami šie korupcijos rizikos veiksniai: neteisėtomis priemonėmis renkami balsai, gaunamas neskaidrus papildomas finansavimas, vykdomas neteisėtas lobizmas. Įstatymų leidžiamosios, vykdomosios ir vietos savivaldos valdžių atstovai, inicijuodami teisės aktų pakeitimus, kartais yra veikiami įvairių verslo grupių, kurios po rinkimų siekia joms naudingų teisės aktų pakeitimo ir priėmimo²¹⁴.

2.4.3. Finansavimo sąlygos

Lietuvos Respublikos politinių kampanijų finansavimo ir finansavimo kontrolės įstatymas²¹⁵ griežtai reglamentuoja visus politinių partijų finansinius veiksmus. Įstatyme nurodomi politinių partijų galimi finansavimo šaltiniai: politinės partijos lėšos, fizinių asmenų aukos politinei kampanijai, bankų paskola, palūkanos už politinės kampanijos sąskaitoje esančias lėšas. Taip pat įstatymas nurodo, jog turi būti sąžiningai vedama buhalterija visos rinkimų kampanijos metu bei atsiskaitoma už visas išleistas lėšas. Priešingu atveju politinė partija gali nesulaukti valstybės biudžeto dotacijos, kurią gauna visos rinkimuose dalyvavusios politinės partijos ir kurios dydis priklauso nuo rinkimo metu gautų rinkėjų balsų. Valstybės skiriamos dotacijos yra esminis politinių partijų pajamų šaltinis²¹⁶. Iš valstybinio politinių partijų finansavimo mechanizmo kildinama galimybė gauti valstybės dotaciją yra susieta su minimalaus slenksčio įveikimu, t.y. dotacija paskirstoma toms politinėms partijoms, kurios yra gavusios ne mažiau kaip 3 proc. visų rinkėjų balsų²¹⁷. Toks teisinis reguliavimas yra diskriminacinis ir pažeidžia likusių politinių partijų lygias galimybes bei didina socialinę partijų atskirtį, nes visas

²¹³ VALINSKIENĖ, Aida. Šiomet rinkėjų lauks nemažai rebusų. Kauno diena, 2019, vasario 4 d.

²¹⁴ Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba. Nacionalinė kovos su korupcija programa. [interaktyvus] 2019 [žiūrėta 2019 m. spalio 28 d.]. Prieiga per internetą:<<https://www.stt.lt/lt/menu/nacionaline-kovos-su-korupcija-programa/nkcp-2015-2025/>>

²¹⁵ Lietuvos Respublikos politinių kampanijų ir finansavimo kontrolės įstatymas. Valstybės žinios, 2004, Nr. 135-4894.

²¹⁶ RAGAUSKAS, Petras. Demokratijos sampratos atspindžiai Lietuvos Respublikos konstitucinio teismo jurisprudencijoje. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2016.

²¹⁷ Lietuvos Respublikos politinių kampanijų ir finansavimo kontrolės įstatymas. Valstybės žinios, 2004, Nr. 135-4894.

finansavimas suteikiamas valdančiosioms, didžiosioms partijoms, surenkančioms daugiausia balsų, o mažesnėms partijoms neadekvačiai ir neprotingai mažinama galimybė dalyvauti valdant valstybę ir formuojant politiką²¹⁸.

Tuo tarpu rinkimų komitetams, kurių finansiniai veiksmai apibrėžti Lietuvos Respublikos asociacijų įstatyme²¹⁹, analogiškos sankcijos netaikomos, nes jie išviso valstybės dotacijų negauna. Visumoje rinkimų komitetų ir politinių partijų finansavimas labiausiai skiriasi tuo, kad visuomeniniai komitetai neturi partijų lėšų ir negauna banko paskolų²²⁰.

Visumoje rinkimų komitetai finansines ataskaitas teikia tokia pačia tvarka ir terminais, kaip ir politinės partijos ar kiti politinės kampanijos dalyviai. Kaip panaudojamos rinkimų dalyvių lėšos bei iš kur jos gaunamos prižiūri VRK, STT bei kitos institucijos²²¹. Pagal Politinių kampanijų finansavimo ir finansavimo kontrolės įstatymo 17 str.²²² politinės kampanijos išdininkas VRK pateikia politinės kampanijos finansavimo ataskaitą, kartu teikiami pajamas bei išlaidas pagrindžiantys dokumentai. Politinės kampanijos finansavimo ataskaitų bei išlaidų ir pajamas pagrindžiančių dokumentų pateikimas yra viena iš rinkimų užstato grąžinimo sąlygų²²³. Be to, tiek politinės partijos, tiek rinkimų komitetai po kiekvienų rinkimą atlieka auditą.

Finansavimo prasme, politinės partijos turi pranašumą prieš rinkimų komitetus, nes jos turi daugiau finansavimo šaltinių - tai valstybės biudžeto asignavimai, 1 proc. gyventojų pajamų mokesčio, aukos, bankų paskolos, pasinaudojus garanto galimybe²²⁴. Verta paminėti, kad teisiškai tokios galimybės visuomeniniams rinkimų komitetams nėra nenumatytos ir tai sukelia didelio masto problemą²²⁵. Rinkimų komitetai dažniausiai

---

²¹⁸ Konstitucinio Teismo 2012 m. kovo 29 d. nutarimas. Valstybės žinios, 2012-04-03, Nr. 40-1973.

²¹⁹ Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas. Valstybės žinios, 2004, Nr. 25-745.

²²⁰ PLIKŪNĖ, Dalia. Politiniai veikėjai, kurių bijo partijos: kelia klausimus dėl jų skaidrumo ir atsakomybės [interaktyvus]. Vilnius, 2018. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 16 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/politiniai-veikejai-kuriu-bijo-partijos-kelia-klausimus-del-ju-skaidrumo-ir-atsakomybes.d?id=78335657>>

²²¹ GRITĖNAS, Paulius. Seime – perspėjimai dėl rinkimų komitetų: jie gali būti netiesiogiai finansuojami. Vilnius: 2018. [žiūrėta 2019 m. spalio 10 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/217155/seime-perspejimai-del-rinkimu-komitetu-jie-gali-buti-netiesiogiai-finansuojami>>

²²² Lietuvos Respublikos politinių kampanijų ir finansavimo kontrolės įstatymas. Valstybės žinios, 2004, Nr. 135-4894.

²²³ Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo kontrolės skyrius. Pažyma „dėl 2019 m. kovo 3 d. savivaldybių tarybų rinkimų politinės kampanijos finansavimo ataskaitų pateikimo ir jų patikrinimo“. Vilnius, 2019.

²²⁴ JANKUVIENĖ, Rūta. Rinkimų komitetuose – ir šeimos, ir garbės piliečiai [interaktyvus]. 2019. [žiūrėta 2019 m. spalio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.krastas.lt/?data=2016-12-14&rub=1065924812&id=1544544602>>

²²⁵ GRITĖNAS, Paulius. Seime – perspėjimai dėl rinkimų komitetų: jie gali būti netiesiogiai finansuojami. Vilnius: 2018. [žiūrėta 2019 m. spalio 10 d.] Prieiga per internetą:

finansuojami tik iš aukų. Ir politinėms partijoms, ir rinkimų komitetams aukoti gali tik fiziniai asmenys, juridinių asmenų aukas priimti draudžiam²²⁶. Iš esmės šis draudimas apriboja naujų žaidėjų patekimo į politinę sistemą galimybes²²⁷. Pažymėtina tai, kad toks draudimas sėkmingai reguliuoja politinių partijų finansavimą, tačiau palieka įstatymine skylę rinkimų komitetams. Įstatymus apeiti ir pasinaudoti verslo parama, rinkimų komitetai gali per politikus vienijančias visuomenines organizacijas bei asociacijas. Pvz. 2015 m. rinkimuose laimėjo rinkimų komitetas „Vieningas Kaunas“ kuriam verslo parama yra uždrausta, ir to paties vardo visuomeninė organizacija, kuri turi teisę naudotis verslo pinigais. Šiuo metu jau yra aišku, kad abi organizacijos dalinosi ne tik nariais, bet ir finansais. Kauno meras ir verslininkas V. Matijošaitis sėkmingai pasinaudojo savo valdomu „Vičiūnų grupės“ įmonių tinklu ir teikė gana didelį finansavimą tuos pačius žmones vienijančiai asociacijai „Vieningas Kaunas“. Tokiu būdu dvi panašios organizacijos apėjo įstatyme numatytą draudimą priimti pinigus iš juridinių asmenų²²⁸. Politinei partijai tai būtų grubus teisių pažeidimas.

Anot P. Gritėno²²⁹, rinkimų komitetai dėl menko jų veiklos reguliavimo kelia nemažą pavojų finansavimo srityje, nes jie turi galimybę būti netiesiogiai finansuojami. Rinkimų komitetai dažnai apeina finansavimo taisykles, bei tvarką ir gali gauti verslo arba fizinių asmenų paramą, pasislėpdami po visuomeninės organizacijos ar asociacijos pavadinimu. Ir nors biudžetinis finansavimas yra pakankamas, tačiau kyla klausimas, ar ta parama yra pakankamai skaidri ir kiek tai iškreipia visą rinkimų sistemą. Tai išsiaiškinti nėra paprasta, nes rinkimų komitetų Asociacijų įstatymas neveikia, nes daugelis rinkimų komitetų neteikia savo finansinių ataskaitų viešai. Viešai netgi neskelbiami stambiausi rinkimų komitetų paramos teikėjai. Ir nors tai galima patikrinti, jei komitetas deklaruoja tam tikrą ryšį su verslo organizacija, tačiau šiuo metu VRK šio darbo kokybiškai atlikti

---

<<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/217155/seime-perspejimai-del-rinkimu-komitetu-jie-gali-buti-netiesiogiai-finansuojami>>

²²⁶ JANKUVIENĖ, Rūta. Rinkimų komitetuose – ir šeimos, ir garbės piliečiai [interaktyvus]. 2019. [žiūrėta 2019 m. spalio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.krastas.lt/?data=2016-12-14&rub=1065924812&id=1544544602>>

²²⁷ RAGAUSKAS, Petras. Demokratijos sampratos atspindžiai Lietuvos Respublikos konstitucinio teismo jurisprudencijoje. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2016.

²²⁸ UKOLOVAITĖ, K.; ir ČERNIAUSKAS, Š. (Ne)uždraustas vaisius: verslo pinigai maitina Kauno ir Vilniaus politikus [interaktyvus]. Kaunas, 2018. [žiūrėta 2019 m. spalio 16 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/ne-uzdraustas-vaisius-verslo-pinigai-maitina-kauno-ir-vilniaus-politikus-56-992560?copied>>

²²⁹ GRITĖNAS, Paulius. Seime – perspėjimai dėl rinkimų komitetų: jie gali būti netiesiogiai finansuojami. Vilnius: 2018. [žiūrėta 2019 m. spalio 10 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/217155/seime-perspejimai-del-rinkimu-komitetu-jie-gali-buti-netiesiogiai-finansuojami>>

negali, nes ataskaitos iš Registrų centro nėra nemokamos ir kiekvienas patikrinimas kainuoja.

Apibendrinant galima teigti, kad politinės partijos turi daugiau finansavimo šaltinių nei rinkimų komitetai. Tačiau rinkimų komitetai, dėl menko jų veiklos reglamentavimo, apeina kai kurias finansavimo nuostatas ir tampa politinėms partijoms lygiaverčiais rinkimų dalyviais, finansiniu aspektu.

3. RINKIMŲ GINČAI, SUSIJĘ SU VISUOMENINIŲ RINKIMŲ KOMITETŲ STATUSU

3.1. Visuomeninių rinkimų komitetų rinkimų ginčų atvejų analizė

Pastaraisiais metais vis daugiau dėmesio skiriama rinkimų ginčams. Šis dėmesys atsiranda dėl politinių ginčų ir aplinkinių nepasitikėjimo jausmo, skundų ir apeliacijų procedūrų daugelyje šalių rinkiminiu laikotarpiu. Pažymėtina tai, kad tarptautinėje teisėje ir tarptautinėje bendruomenėje nėra aiškiai apibrėžtų taisyklių dėl bendrųjų „teisingų, veiksmingų, nešališkų ir savalaikių“ rinkimų ginčų sprendimo standartų. Kiekviena valstybė taiko savo rinkimų ginčų sprendimo standartus ir procedūras. Svarbu suvokti, jog rinkimų, jų eigos ar rezultatų užginčijimas nėra sistemos silpnumo atspindys, tai valstybės politinės sistemos stiprybės, gyvybingumo ir atvirumo įrodymas. Veiksminga ginčų nagrinėjimo sistema nuramina rinkėjus, kandidatus ir politines partijas, bei rinkimų komitetus, kad jų rūpesčiai vertinami rimtai. Todėl padidėjęs su rinkimais susijusių ginčų įvairovės skaičius, atskleidžia, jog valstybėje skaidrėja ir efektyvėja, iš esmės sudėtinga, teisinė rinkimų sistema. Rinkimų stebėjimo grupės gali įvertinti skundų pateikimo proceso skaidrumą ir sąžiningumą, kad informuotų visuomenę ir pasiūlytų patobulinimus ateityje²³⁰.

J. Asshidiqie²³¹ teigia, kad rinkimų ginčai - tai konfliktas tarp dviejų ar daugiau rinkimo dalyvių. Autorius išskiria tokias galimas rinkimų dalyvių grupes:

- 1) rinkimų teises turintys piliečiai;
- 2) rinkimų kandidatai;
- 3) rinkimuose dalyvaujantys politiniai judėjimai bei jų administracija;
- 4) rinkimus organizuojančios institucijos;
- 5) rinkimų stebėtojai.

Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 2 str.²³² nurodoma, jog rinkimų ginčai priskiriami prie administracinių ginčų. Įstatyme administracinis ginčas apibrėžiamas, kaip „asmens ir viešojo administravimo subjekto konfliktas arba vienas kitam nepavaldžių viešojo administravimo subjektų konfliktas“. Paminėtina ir tai, jog prie

²³⁰ Election Data Guide. Section 3: Key Election Process Categories: Electoral Complaints, Disputes and Resolution. Latin America, 2018.

²³¹ ASSHIDIQIE, J. Handbook on election result dispute settlement Constitutional court of the Republic of Indonesia. Indonesia, 2004.

²³² Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas. Valstybės žinios, 1999, Nr. 13-308.

administracinių ginčų priskiriami ir tarnybiniai ginčai – tai „valstybės tarnautojo ar pareigūno ir administracijos ginčas dėl tarnautojo ar pareigūno statuso įgijimo, pasikeitimo ar praradimo ir tarnybinių nuobaudų taikymo“. Įstatymo 5 str. akcentuojama, jog „kiekvienas suinteresuotas subjektas turi teisę įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė arba įstatymų saugomas interesas“. Tai rodo, jog Lietuvoje esanti rinkimų ginčų sprendimo sistema užtikrina, kad visi rinkėjai, kandidatai, politinės partijos bei rinkimų komitetai turi galimybę pareikšti skundus bei galimybę apskusti rinkimų sprendimą. Tai ugdo visuomenės pasitikėjimą administracine ar teismine institucija, atsakinga už rinkimų ginčų procesą, kaip nešališka ir nepriklausoma organizacija. Svarbu paminėti tai, jog administracinių bylų teisenos įstatymas turi galią kitų įstatymų atžvilgiu, t.y. jeigu kyla prieštaravimų tarp šio įstatymo ir kitų įstatymų, teismas turi vadovautis administracinių bylų teisenos įstatymu.

Rinkimų ginčai gali būti klasifikuojami įvairiai. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo 21 str.²³³ apžvelgiamos trys ginčų grupės: pirmajai ginčų grupei priskiriami skundai, kylantys dėl rinkimų komisijų sprendimų, priimtų iki balsavimo pabaigos; antrajai grupei priskiriami skundai dėl rinkėjų sąrašų ir trečiajai grupei priskiriami ginčai kylantys, dėl rinkimų ir balsavimo komisijų sprendimų, priimtų pasibaigus balsavimui pateiktų skundų²³⁴. Šios trys grupės įžvelgiamos ir Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatyme ir kituose Lietuvos Respublikos rinkimų įstatymuose. Be to, Lietuvos Respublikos rinkimų įstatymuose atskiroms ginčų grupėms, atsižvelgiant tiek į ginčų organizavimą ir vykdymą, tiek į laiką, kada kilo ginčas, yra nustatytos skirtingos nagrinėjimo procedūros, t.y. numatyta atskira tvarka ginčams dėl rinkėjų sąrašų sudarymo, ginčams, kylantiems dėl VRK veiksmų ar neveikimo po balsavimo pabaigos ir t.t. Atsižvelgiant į tai, darbe teisiniai rinkimų ginčai bus klasifikuojami į dvi grupes:

1. Rinkimų ginčai pagal rinkimų laikotarpį (pagal laiką).
2. Rinkimų ginčai pagal rinkimų organizavimą ir jų vykdymą (pagal dalyką).

1. Rinkimų ginčai pagal rinkimų laikotarpį, t.y. pagal tai, kada jie kilo gali būti: a) *kylantys dėl rinkimų komisijų sprendimų, priimtų iki balsavimo pabaigos*, tai reiškia, jog kylantys ginčai gali būti išspręsti iki balsavimo pabaigos, nesudarant jokios grėsmės paveikti balsavimo rezultatų; b) *kylantys dėl rinkimų komisijų sprendimų, priimtų pasibaigus balsavimui*²³⁵, tai reiškia, kad kylantys ginčai gali būti sprendžiami pasibaigus

²³³ Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas. Valstybės žinios, 2008, Nr. 50-1839

²³⁴ Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas. TAR, 2019, Nr. 13750

²³⁵ Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas. Valstybės žinios, 1994, Nr. 53-996

balsavimui, tačiau atsižvelgiant į faktą ar skundžiami rinkimų komisijos sprendimai turėjo įtakos rinkimų rezultatams, ir ar galima skelbti rinkimų rezultatus negaliojančiais.

Kaip pavyzdį galima paanalizuoti pareiškėjo rinkimų komiteto „Bendruomeniškas Vilnius“ (toliau – pareiškėjas) 2019 m. kovo 28 d. pateiktą skundą²³⁶, pagal Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 81 str. 5 d., kuris teigia, kad „kandidatų sąrašus iškėlę rinkimų komitetai po galutinių rinkimų rezultatų oficialaus paskelbimo iki pirmojo naujai išrinktos savivaldybės tarybos posėdžio bet kurį VRK sprendimą ar kitą jos veiką per 5 d. po VRK sprendimo įsigaliojimo ar po to, kai paaiškėjo apie ginčijamą veiką, gali apskųsti LVAT. LVAT šiuos skundus išnagrinėja per 5 d.“. Šiuo skundu pareiškėjas LVAT prašo: 1) panaikinti atsakovo VRK 2019 m. kovo 24 d. sprendimo Nr. Sp-183 priedo d. dėl Vilniaus miesto (Nr. 57) savivaldybės tarybos narių rinkimo rezultatų ir Tarybos sudėties sąrašo; 2) pripažinti Vilniaus miesto savivaldybės rinkimų apygardoje Nr. 57 rinkimus į Vilniaus miesto tarybos narius neteisėtais; 3) įpareigoti Vilniaus miesto savivaldybės rinkimų komisiją Nr. 57 įregistruoti pareiškėjo iškeltą kandidatų sąrašą į Vilniaus miesto savivaldybės tarybos narius; 4) įpareigoti VRK paskelbti naujų rinkimų Vilniaus miesto savivaldybėje datą. Matome, kad pateikti pareiškėjo punktai, kuriais pareiškėjas grindžia savo skundą, atitinka Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 19 str. 1 d. nurodytus atvejus, todėl jiems skūsti taikytinas įstatymo 19 str., kuriame išvardinti subjektai, turintys teisę nustatytu terminu – iki balsavimo pabaigos – teikti Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui skundus dėl VRK sprendimų, priimtų iki balsavimo pabaigos, ar kitos rinkimų komisijos veikos. Teisėjų kolegija pažymi, kad įstatymo 19 str. apibrėžti atvejai nepatenka į įstatymo 81 str. 5 d. numatytus VRK sprendimų ar kitų jos veikų apskundimo atvejus, todėl įstatymo 81 str. 5 d. nuostatos negali būti aiškinamos kaip atleidžiančios pareiškėją nuo pareigos laikytis įstatymo 19 str. įtvirtintos sprendimų apskundimo tvarkos. Nepaisant to, jog pareiškėjas savo teisių pažeidimą kildina iš dėl savivaldybės rinkimų komisijos ir VRK veikos iki balsavimo pabaigos, teisėjų kolegija teigė, kad pareiškėjas praleido Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 19 str. 1 d. nustatytą terminą skundui paduoti. Be to, nagrinėjamu atveju, pateikiantis skundą asmuo L. R. prie skundo nepridėjo dokumentų, patvirtinančių, kad L. R. turi teisę komiteto „Bendruomeniškas Vilnius“ vardu kreiptis į teismą. Vadovaujantis Administracinių bylų teisenos įstatymo 3 str. 2 d. 8 punktu²³⁷: “skundą (prašymą,

²³⁶ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. BYLA ER-34-492/2019. Dėl sprendimo d. panaikinimo (trečiasis suinteresuotas asmuo – Vilniaus miesto savivaldybės rinkimų komisija), priėmimo klausimą. 2019

²³⁷ Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas. Valstybės žinios, TAR, 2016, Nr. 2016-16849

pareiškima) suinteresuoto asmens vardu paduoda neįgaliotas vesti bylą asmuo” ir 9 punktu²³⁸: “skundas (prašymas, pareiškimas) paduotas praleidus nustatytą skundo (prašymo, pareiškimo) padavimo terminą ir šis terminas neatnaujinamas”, teisėjų kolegija priėmė nutarimą atsisakyti priimti rinkimų komiteto „Bendruomeniškas Vilnius“ skundą²³⁹.

2. Rinkimų ginčai pagal rinkimų organizavimą ir jų vykdymą, t.y. pagal ginčo dalyką gali būti skirstomi į tokias teisminių ginčų grupes: ginčai dėl rinkėjų sąrašų sudarymo; ginčai dėl rinkimų paskelbimo; ginčai dėl rinkimų apylinkių ir apygardų ribų nustatymo; ginčai dėl kandidatų iškėlimo ir registravimo; ginčai dėl rinkimų komitetų išregistravimo; ginčai dėl rinkimų rengimo ir balsavimo organizavimo; ginčai, kylantys dėl rinkiminės agitacijos; ginčai dėl rinkimų balsų skaičiavimo; ginčai dėl rinkimų rezultatų pripažinimo negaliojančiais bei ginčai rinkimuose į Europos Parlamentą.

a) *ginčai dėl rinkėjų sąrašų sudarymo*. Į Lietuvos Respublikos rinkėjų sąrašą įrašomi visi rinkimų teisę turintys asmenys pagal paso, asmens tapatybės kortelės ar leidimo nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje išdavimo duomenis ir Lietuvos Respublikos gyventojų registro duomenis. Valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, išduodančios asmens tapatybę patvirtinančius dokumentus, tvarkančios asmenų gyvenamosios vietos deklaravimo duomenis, registruojančios asmenų mirtį ir pilietybės netekimą, taip pat yra atsakingos, kad Lietuvos Respublikos gyventojų registre laiku ir tinkamai būtų pakeisti ar patikslinti atitinkami duomenys²⁴⁰. Rinkėjas balsuoja toje rinkimų apylinkėje, kurios teritorijoje yra deklaruojama gyvenamąją vietą. El. rinkėjų sąrašas yra aktualesnis sąrašas, nei popierinis. Jei atvykęs rinkėjas randamas popieriniame sąrašė, bet el. rinkėjų sąrašė – ne, tuomet reikia vadovautis el. rinkėjų sąrašu²⁴¹.

Nepaisant to, dalis rinkėjų nepatenka į rinkėjų sąrašus ir praranda galimybę įgyvendinti savo kaip rinkėjo teisę, dėl to kyla nemažai ginčų. Dažniausiai rinkėjai į sąrašus nepatenka dėl: neteisingai nurodytos gyvenamosios vietos ar asmeninių duomenų, žmogiškųjų klaidų, neteisingai įrašius juos į sąrašus arba išbraukus iš sąrašo, institucijų

---

²³⁸ Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas. Valstybės žinios, TAR, 2016, Nr. 2016-16849.

²³⁹ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. BYLA ER-34-492/2019. Dėl sprendimo d. panaikinimo (trečiasis suinteresuotas asmuo – Vilniaus miesto savivaldybės rinkimų komisija), priėmimo klausimą. 2019-03-28.

²⁴⁰ Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. Rinkėjų sąrašų sudarymas [interaktyvus]. 2019. [žiūrėta 2019 m. spalio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vrk.lt/rinkeju-sarasu-sudarymas>>

²⁴¹ Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. Rinkimų dienos DUK [interaktyvus]. Vilnius, 2016. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 16 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.vrk.lt/documents/10180/628844/DUK_RINKIMU_dienos_V2.pdf/de505229-1ce3-4020-842c-cfa8f3b3d07c>

aplaidžiai tvarkančių duomenų bazes ar netikslios informacijos perdavimo rinkimų komisijoms ir pan. Rinkėjų sąraše nėra ir tų asmenų, kurie pagal Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymą, neturi teisės dalyvauti rinkimuose (pvz., ne LR piliečiai, nepilnamečiai)²⁴².

Kilus ginčui, Lietuvos Respublikos įstatymuose: Seimo rinkimų įstatyme, Prezidento rinkimų įstatyme, Savivaldybių tarybų rinkimų įstatyme yra numatyta aiški skundų pateikimo ir nagrinėjimo tvarka. Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo pakeitimo įstatymo 34 str. nurodoma, jog „skundus dėl rinkėjų sąraše padarytų klaidų, dėl kurių rinkėjas šio įstatymo nustatyta tvarka neįrašytas į rinkėjų sąrašą arba įrašytas į kelis rinkėjų sąrašus, gali pateikti apylinkės rinkimų komisijai likus ne mažiau kaip 7 dienas iki rinkimų. Apylinkės rinkimų komisijos sprendimas per 3 dienas gali būti apskūstas apylinkės teismui, kuris skundą išnagrinėja per 2 dienas. Teismo sprendimas yra galutinis“. Taigi, ginčus dėl rinkėjų sąrašų sudarymo sprendžia apylinkės rinkimų komisija, jos priimtus sprendimus galima apskūsti Apylinkės teismui, kurio sprendimai yra neskundžiami.

b) *ginčai dėl rinkimų paskelbimo* kyla dėl to, kad valstybės ar regioninės institucijos, kurios turi paskelbti rinkimų datą, vengia tai daryti arba jos iš viso nepaskelbia. Seimo rinkimų įstatymo 6 str.²⁴³ pažymima, jeigu Lietuvos Respublikos Prezidentas nepaskelbia eilinių Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų, juos privalo parengti VRK. Jeigu VRK neorganizuoja rinkimų, būtina pateikti skundą LVAT dėl VRK neveikimo arba sprendimo. LVAT gautus skundus nagrinėja pagal Administracinių bylų teisenos įstatymo nustatytą tvarką bei galiausiai įpareigoja VRK surengti rinkimus.

Šiek tiek kitokia situacija susidaro skelbiant Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimus. Pastaruosius rinkimus skelbia Lietuvos Respublikos Seimas (toliau Seimas). Pažymėtina tai, kad Prezidento rinkimų įstatyme nenurodoma, kur galima kreiptis, jei Seimas nuspręstų nepaskelbti rinkimų, kas pažeidžia Konstituciją, o VRK, remdamasi tuo, kad nėra Seimo nutarimo dėl rinkimų paskelbimo, neorganizuotų Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų. Svarbu ir tai, jog Lietuvos Respublikos teisenos įstatymas taip pat nenumato galimybės skūsti Seimo neveikimą administraciniam teismui. Tokiu atveju LVAT, remdamasis Administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka, privalėtų skūsti VRK neveikimą, argumentuojant, kad rinkimų rengimas yra VRK rūpestis ir pareiga. VRK galėtų teisintis tuo, kad ji neveikia, nes Seimas nėra priėmęs sprendimo.

---

²⁴² Ten pat.

²⁴³ Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas. TAR, 2015, Nr. XII-1705

Tikėtina, kad tokiu atveju LVAT įpareigotų VRK surengti Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimus. Tai rodo, jog nors šiuo metu Lietuvoje įstatymų leidžiamajai valdžiai, t.y. Seimui yra numatyta pareiga skelbti rinkimus, kuriuos turi organizuoti įstatymų vykdomosios valdžios institucija, t.y. VRK, tačiau teisminei valdžiai, t.y. LVAT, nėra suteikta įgaliojimų kontroliuoti, kaip įstatymų vykdomoji valdžia šią pareigą vykdo.

Taigi, kaip šiuo metu Lietuvoje sprendžiami ginčai dėl rinkimų paskelbimo, nėra aiškiai apibrėžta, todėl jiems kilus, gali kilti nepatogumų ginčų nagrinėjimu suinteresuotiems asmenims.

c) *ginčai dėl rinkimų apylinkių ir apygardų ribų nustatymo*. Rinkimų apygarda – tai valstybės teritorijos dalis, kurioje skaičiuojami rinkėjų balsai. Kiekviena rinkimų apygarda padalyta į rinkimų apylinkes, kad visiems rinkėjams nereikėtų vykti į apygardos centrą, tačiau balsai visada skaičiuojami pagal apygardas. Rinkimų apygarda yra pagrindinė rinkimų politinės kovos arena²⁴⁴.

VRK 2015 m. gruodžio 16 d. sprendime „Dėl 2016 metų Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų vienmandačių rinkimų apygardų sudarymo“ nurodoma, jog sudarius vienmandates Lietuvos Respublikos rinkimų apygardas ir nustačius jų ribas, apygardų rinkimų komisijos visomis galimomis priemonėmis (spaudoje, skelbimų lentose ir kitomis priemonėmis) informuoja rinkėjus apie naujas rinkimų apygardų ribas²⁴⁵. Šiuo metu Lietuvoje yra 71 vienmandatė apygarda, tačiau iki sekančių rinkimų jų gali likti 70, nes šiuo metu (2019 m. spalio 10 d.) VRK svarsto galimybę įkurti Pasaulio lietuvių vienmandatę rinkimų apygardą. VRK, siūlo panaikinti Dzūkijos ir Pietų Žemaitijos apygardas bei sukurti papildomą Pašilaičių apygardą Vilniuje, kas politologų teigimu, palanku ne visų pakraipų politikams. Politologų teigimu, rinkimų apygardų ribų kaitaliojimas dažniausia turi politinį aspektą²⁴⁶ bei kelia ginčus, ypač rinkimų metu. Manytina, kad Lietuvoje pradėjus kurtis rinkimų komitetams, kurie tampa populiarūs tam tikroje vietovėje, ginčų dėl rinkiminių apylinkių ribų nustatymo gali pagausėti jau vien dėl politinių interesų konteksto.

Nepaisant to, šiuo metu Lietuvos rinkimų įstatymuose nėra aiškiai nurodyta kaip sprendžiami ginčai dėl rinkimų apylinkių ir apygardų ribų nustatymo. Tačiau

---

²⁴⁴ VITKUS, G.; ir AŠKINYTĖ-DEGĖSIENĖ, R. Pilietinis švietimas: pagalbininkas rinkėjui. Skaitinių vadovėlis suaugusiesiems. Nacionalinis mokymų centras, 2013.

²⁴⁵ Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. Rinkimų organizatoriaus knyga rengiant ir vykdančiam 2016 m. spalio 9 d. Lietuvos Respublikos seimo rinkimus. Vilnius, 2016.

²⁴⁶ LEVICKYTĖ, Paulina. Politologai: apygardų ribų keitimas gali būti palankus dešiniams [interaktyvus]. Klaipėda, 2019a. [žiūrėta 2019 m. spalio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://m.klaipeda.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/politologai-apygardu-ribu-keitimas-gali-buti-palankus-desiniams-934363>>

vadovaujantis tuo, kad apylinkių ir apygardų ribas nustato VRK, kilus ginčams dėl rinkimų apylinkių ir apygardų ribų nustatymo, suinteresuoti asmenys, vadovaujantis Administracinių bylų teisenos įstatymu²⁴⁷, gali kreiptis į LVAT.

d) *ginčai dėl kandidatų iškelimo ir registravimo*. Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo pakeitimo įstatymo 2 str.²⁴⁸ pažymima, jog „savivaldybės tarybos nariu gali būti renkamas nuolatinis atitinkamos savivaldybės gyventojas, kuriam rinkimų dieną yra sukakę 20 m., o savivaldybės tarybos nariu – meru, Lietuvos Respublikos pilietis, kuris gali būti renkamas atitinkamos savivaldybės tarybos nariu“. Nuolatinis savivaldybės gyventojas laikomas asmuo, kuris savo gyvenamąją vietą, ne vėliau kaip likus 65 d. iki rinkimų, deklaruoja konkrečios savivaldybės teritorijoje. Tarybos nariu negali būti renkamas užsienio valstybės pilietis, kurio pasyvioji rinkimų teisė yra teismo apribota valstybėje, kurios pilietis jis yra. Rinkimų komitetai kelti kandidatus į rinkimus gali tik tada, kai užsiregistruoja savarankišku politinės kampanijos dalyviu. Pagal Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo pakeitimo įstatymo 36 str., VRK patikrinusi pateiktus pareiškinius dokumentus ir nustačiusi, kad jie atitinka šio įstatymo reikalavimus, sprendimą dėl kandidato į savivaldybės tarybos narius registravimo turi priimti per 10 d. po pareiškinų dokumentų pateikimo, bet ne vėliau kaip likus 31 d. iki rinkimų. Neįregistravus kandidato ir kilus ginčui, rinkimų komitetas turi galimybę VRK sprendimą apskųsti LVAT.

Dažniausiai ginčai, tarp VRK ir rinkimų komitetų, kyla dėl rinkėjų gyvenamosios vietos deklaravimo, kai nesutampa faktinė ir registruota kandidato gyvenamoji vieta. Kartais nesutapimas kyla dėl pačio kandidato aplaidumo ar nežinojimo, kartais dėl registro tarnybų aplaidumo, dėl kandidatų teistumo ar dėl pareigų, kurios yra nesuderinamos su savivaldybės tarybos nario pareigomis. Taigi teismuose neretai nagrinėjami ginčai dėl VRK atsisakymo asmenis registruoti kandidatais į savivaldybių tarybų narius.

Kaip pavyzdį galima pateikti Kauno miesto savivaldybės tarybos narės Rugilės Rukšėnaitės (toliau pareiškėja) atvejį²⁴⁹. 2019 m. liepos 11 d. LVAT buvo pateiktas skundas dėl tarybos narės, išrinktos pagal rinkimų komiteto „Vieningas Kaunas“ kandidatų sąrašą. Skunde prašoma pakeisti VRK sprendimą: „nutraukti tarybos narės įgaliojimus prieš terminą“. Ginčas kilo dėl to, jog pareiškėja savo gyvenamąją vietą buvo deklaravusi ne tos savivaldybės, kurios tarybos nare buvo išrinkta, teritorijoje.

²⁴⁷ Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas. Valstybės žinios, 1999, Nr.13-308.

²⁴⁸ Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas (su pakeitimais). TAR. 2014, Nr. 10139.

²⁴⁹ Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. Rugilės Rukšėnaitės skundas dėl VRK sprendimo atmetas. Vilnius, 2019. Prieiga per internetą: < <https://www.vrk.lt/naujienos/-/content/10180/1/rugiles-rukshenaites-skundas-del-vrk-sprendimo-atmetas> >

Vadovaujantis Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 88 str. 1 d. 6 punktu: „savivaldybės tarybos nario įgaliojimai nutrūksta prieš terminą, kai jis išvyksta nuolat gyventi už savivaldybės, kurios tarybos nariu yra išrinktas, teritorijos ribų, pagal gyventojų registro duomenis“. Atsižvelgiant į pastarojo įstatymo nuostatas, LVAT, priimdamas sprendimą, laikėsi pozicijos, kad gyvenamosios vietos deklaravimas pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus tam tikros savivaldybės teritorijoje yra viena iš alternatyvių sąlygų pripažinti asmenį nuolatiniu konkrečios savivaldybės gyventoju, nusprendė pareiškėjos skundą atmesti²⁵⁰.

Teismuose buvo nagrinėjama ir daugiau VRK sprendimų, kuriais buvo atsisakyta asmenis registruoti kandidatais į savivaldybės tarybos narius. LVAT administracinėje 2019 m. vasario 22 d. byloje Nr. R-14-492/2019²⁵¹ buvo nagrinėjamas ginčas dėl VRK 2019 m. vasario 18 d. sprendimo Nr. Sp-112 d., kuria buvo panaikintas kandidatų į savivaldybės tarybos narius registravimas. Sprendimas buvo priimtas VRK nustačius, jog du kandidatai (toliau pareiškėjai) eina uždarujų akcinių bendrovių valdybos pirmininkų / narių pareigas, kurios, VRK nuomone, yra nesuderinamos su savivaldybės tarybos nario pareigomis. VRK konstatavo, jog pareiškėjai savo anketose šios informacijos nenurodė ir atitinkamai nesumokėjo įstatyme numatyto 10 VMDU dydžio rinkimų užstato. Byloje teismas konstatavo, jog Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 91 str. 1 d. yra nurodytas pareigų, nesuderinamų su savivaldybės tarybos nario pareigomis sąrašas. Kadangi minėtame teisės akte nėra aiškiai nurodyta, jog akcinės bendrovės valdybos nario pareigos nesuderinamos su savivaldybės tarybos nario pareigomis, teismo vertinimu VRK priimtas sprendimas buvo akivaizdžiai neproporcinga priemonė ir priimtą sprendimą panaikino kaip nepagrįstą²⁵².

e) *ginčai dėl rinkimų komitetų išregistravimo*. Šių ginčų esmė yra ta, kad rinkimų komitetui gresia išregistravimas ir nedalyvavimas rinkimuose, jeigu jų teikiamų kandidatų sąrašas netenkina Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 34 str. 4 d., kuri numato, kad teikiamame kandidatų sąrašė kandidatai negali būti mažiau negu pusė ir du kartus daugiau

---

²⁵⁰ Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. Rugilės Rukšėnaitės skundas dėl VRK sprendimo atmetas. 2019 Prieiga per internetą: < <https://www.vrk.lt/naujienos/-/content/10180/1/rugiles-rukse-naites-skundas-del-vrk-sprendimo-atmetas> >

²⁵¹ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. BYLA R-14-492. Sprendimas Dėl sprendimo dalies panaikinimo. 2019-02-22

²⁵² Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. Veiklos ataskaita. [interaktyvus] 2019 [žiūrėta 2019 lapkričio 4 d.] Prieiga per internetą:< <https://www.vrk.lt/documents/10180/705926/Vyriausios+rinkim%C5%B3%20komisijos+veiklos+ataskaita/8365829f-1fd1-4145-bc8e-1e9feacfd13> >

negu iš viso renkama tos savivaldybės tarybos narių. Išregistravus rinkimų komitetą, nebelieka subjekto, t.y. savarankiško politinės kampanijos dalyvio.

Pirmas toks ginčas vyko dar 2015 m., kai Panevėžio miesto rinkimų komiteto kandidatų sąrašas po patikrinimo VRK sumažėjo iki skaičiaus mažesnio nei pusė tos savivaldybės tarybos narių skaičius. Tačiau teismas nusprendęs netaikyti Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 34 str. 4 d.²⁵³ nuostatų, priėmė sprendimą ir įpareigojo VRK atstatyti panevėžiečių kandidatų sąrašą. Tai rodo, jog šiuo atveju LVAT pripažino, kad VRK priėmė neteisėtą sprendimą.

Teisme taip pat buvo nagrinėjami ir kiti VRK priimti sprendimai dėl kitų rinkimų komitetų išregistravimo. Pvz., LVAT administracinėje 2019 m. vasario 7 d. byloje Nr.R-9-629/2019²⁵⁴, kurioje pareiškėjas rinkimų komitetas „Palangiškiai“ (toliau - pareiškėjas) 2019 m. vasario 4 d. kreipėsi į teismą, prašydamas panaikinti VRK 2019 m. sausio 31 d. sprendimo „Dėl neregistravimo visuomeninių rinkimų komitetų keliamų kandidatų sąrašų, kuriuose kandidatų lieka mažiau negu pusė toje savivaldybėje renkamų savivaldybės tarybos narių, ir šių komitetų registracijos panaikinimo“ 1.2 papunktį ir 2 punktą ta apimtimi, kuria nuspręsta neregistruoti rinkimo komiteto kandidatų sąrašo ir panaikinti rinkimų komiteto registraciją bei įpareigoti VRK atkurti rinkimo komiteto registracijos pradinę teisinę padėtį²⁵⁵. VRK sprendimas neregistruoti rinkimų komiteto keliamų kandidatų sąrašo buvo grindžiamas Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 34 str. 4 d. nuostatomis. Nagrinėdamas ginčą LVAT pastebėjo, jog rinkimų komitetų veiklą ir tokių komitetų teikiamų kandidatų sąrašų registraciją reglamentuojantis teisinis reguliavimas stokoja aiškumo, teisės aktų formuluotės nėra pakankamai tikslios, kad teisinių santykių subjektai galėtų savo elgesį aiškiai orientuoti pagal teisės reikalavimus. Be to, LVAT pastebėjo, jog VRK netinkamai pritaikė Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 34 str. 4 d. bei 35 str. 7 d. 4 punktą, kadangi šiuo atveju pareiškėjas neatšaukė nė vieno asmens pareiškinių dokumentų, pareiškėjo veikla nepasibaigė, o pareiškėjo sąraše nurodyti kandidatai pageidauja dalyvauti 2019 m. kovo 3 d. rinkimuose į vietos savivaldą. LVAT nusprendė tenkinti pareiškėjo rinkimų komiteto „Palangiškiai“ skundą ir panaikinti VRK 2019 m. sausio 31 d. sprendimą²⁵⁶.

---

²⁵³ Ten pat.

²⁵⁴ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. BYLA R-9-629/2019. Sprendimas Dėl sprendimo d. panaikinimo ir įpareigojimo atlikti veiksmus. 2019-02-07.

²⁵⁵ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. BYLA R-9-629/2019. Sprendimas Dėl sprendimo d. panaikinimo ir įpareigojimo atlikti veiksmus. 2019-02-07.

²⁵⁶ Ten pat

Priešingas sprendimas, pastarajam sprendimui, buvo priimtas administracinėje 2019 m. vasario 21 d. byloje Nr. eR-10-575/2019. Nagrinėjamu atveju ginčas kilo dėl VRK 2019 m. vasario 14 d. sprendimo „Dėl rinkimų komiteto „Už Marijampolės vienybę“ registracijos panaikinimo“, kuria buvo panaikintas rinkimų komiteto „Už Marijampolės vienybę“ (toliau – pareiškėjas) registravimas ir laikoma, kad pareiškėjo sudarytas kandidatų sąrašas toliau 2019 m. kovo 3 d. savivaldybių tarybų rinkimuose nedalyvauja. LVAT pažymi, kad Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 35 str. 7 d. 2 punkte nustatyta, jog rinkimų komiteto veikla baigiasi, kai VRK šio įstatymo nustatyta tvarka priima sprendimą panaikinti rinkimų komiteto registraciją, jeigu komiteto narių liko mažiau negu numatyta šio str. 1 d.: „rinkėjų turi būti ne mažiau kaip dvigubas savivaldybėje renkamų tarybos narių skaičius“. Be to, LVAT 2019 m. vasario 7 d. sprendime administracinėje byloje Nr. eR-8-968/2019 išaiškino, kad Įstatymo 35 str. 7 d. 2 punkte įtvirtinta teisės norma yra imperatyvi, todėl VRK, nustačiusi faktinę aplinkybę, kad komiteto narių liko mažiau negu numatyta įstatyme, privalo savo sprendimu panaikinti tokio rinkimų komiteto registraciją. Atsižvelgiant į tai, bei vadovaudamasis Administracinių bylų teisenos įstatymo 88 str. 1 punktu ir 126 str. 1 dalimi, LVAT nutarė pareiškėjo rinkimų komiteto „Už Marijampolės vienybę“ skundą atmesti²⁵⁷.

f) *ginčai, kylantys dėl rinkimų agitacijos*. Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 43 str. nurodo, jog likus „iki rinkimų dienos ne mažiau kaip 30 d., VRK savo interneto svetainėje paskelbia kiekvienoje savivaldybėje rinkimuose dalyvaujančioms partijoms, partijų koalicijoms, rinkimų komitetams burtais nustatytus rinkimų numerius, kandidatų sąrašus, kandidatus, įrašytus į kandidatų sąrašus, ir kandidatus į savivaldybės tarybos narius – merus. “Nuo paskelbimo dienos prasideda rinkimų agitacijos kampanija. Rinkimų agitacija gali būti bet kokių formų (agitacinio turinio įrašai, asmeninės paskyros nuotraukos ir pan.) ir būdų (per radiją, per televiziją, periodiniuose leidiniuose, socialiniai tinklai ir kt.), išskyrus tuos, kurie pažeidžia Konstituciją ir įstatymus, prieštarauja moralei, teisingumui ar visuomenės darnai bei neatitinka sąžiningų ir garbingų rinkimų“²⁵⁸. VRK pažymi, jog draudžiama įrengti ir skleisti išorinę politinę reklamą: ant statinių, kuriuose yra valstybės valdžios, teisėsaugos, kitos valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos; ant transporto priemonių ir viešajame transporte; automobilių keliuose ir jų sanitarinės apsaugos zonose; ant skulptūrų ir paminklų; 50 metrų atstumu aplink pastatą, kuriame yra

²⁵⁷ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. BYLA ER-10-575. Nutartis Dėl sprendimo d. panaikinimo. 2019-02-21

²⁵⁸ Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. Rinkimų agitacijos pagrindai. 2019 m. Prieiga per internetą: < <https://www.vrk.lt/rinkimu-agitacijos-pagrindai> >

balsavimo patalpa; neturint žemės, statinių ar kitų objektų, ant kurių ar kuriuose ji įrengiama, savininko sutikimo. Taip pat agitacija yra draudžiama likus 30 valandų iki rinkimų pradžios ir rinkimų dieną iki balsavimo pabaigos. Bet kokia agitacija jos draudimo laikotarpiu, užtraukia baudą agituotojui²⁵⁹.

Dažniausiai rinkimų agitacijos ginčai kyla dėl pažeistos rinkimų agitacijos tvarkos, pvz. kai kandidatai nesąžiningai naudojami savo tarnybine padėtimi, kai šmeižia kitus kandidatus, papirkinėja rinkėjus, kad gautų asmeninės naudos, kai rinkėjui pateikiama klaidinga informacija apie rinkimuose dalyvaujantį kandidatą, kai trikdoma viešoji tvarka, kai skleidžiama tikrovės neatitinkanti informacija, galinti padaryti žalos asmens garbei ir orumui, kai politiniai dalyviai negauna galimybės nemokamai naudotis Lietuvos nacionaliniu radiju ir televizija ir pan. Visus ginčus dėl rinkimų agitacijos sprendžia VRK vadovaudamasi Savivaldybių tarybų rinkimų įstatyme nurodytais pagrindais²⁶⁰, jos sprendimai gali būti skundžiami LVAT.

Teisme 2019 m. vasario 28 d. buvo nagrinėta byla Nr. eR-17-662/2019²⁶¹. Skundo pareiškėjai rinkimų komitetai „Gedimino miestas“, „Junkis“, „Vilniečių lokys“ ir „Vilnius gali“ (toliau pareiškėjai). Pareiškėjai skunde nurodo, jog VRK neorganizuoja ir neužtikrina Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 48 str. 1 d. įtvirtintos teisės nemokamai naudotis Lietuvos nacionaliniu radiju ir televizija įgyvendinimo, nors iki savivaldybių tarybų rinkimų liko labai mažai laiko. Be to, agitacinių programų nacionaliniame radijuje ir televizijoje VRK net neketina organizuoti, o diskusinės laidos, kuriose nustatytas laikas dalyvauti pareiškėjams bei jų kandidatams, transliuojamos tik per interneto televizijos svetaines, visiškai nesuteikiant galimybės jiems pasinaudoti Lietuvos nacionaliniu radiju ir televizija, nors pagal Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 48 str. 1 d., konkrečią LRT programų trukmę ir laiką turi nustatyti VRK, šiuo atveju ji paliko visiškai LRT nuožiūrai spręsti dėl kandidatų kvietimo į diskusines laidas, remiantis kandidatų populiarumo kriterijumi pagal pačios LRT užsakytas apklausas. Pareiškėjai akcentuoja, jog teisė dalyvauti rinkiminėse diskusijų laidose yra platesnės teisės į rinkiminę agitaciją siekiu būti išrinktam, be to, rinkiminė agitacija – tai galimybė prisistatyti visuomenei bei atskleisti jai savo politines idėjas viešų diskusijų metu, o tai yra viena iš sąlygų, užtikrinančių laisvus rinkimus. Darytina išvada, kad VRK, kaip valstybės institucija, neteisėtai delegavo savo funkcijas, numatytas Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 48 str., kitam subjektui, todėl

²⁵⁹ Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas. Valstybės žinios, 2006, Nr. 143-5445

²⁶⁰ Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. Rinkimų agitacijos pagrindai. Vilnius, 2019m. Prieiga per internetą: < <https://www.vrk.lt/rinkimu-agitacijos-pagrindai> >

²⁶¹ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. BYLA ER-17-662. Sprendimas Dėl veiksmų pripažinimo neteisėtais ir įpareigojimo atlikti veiksmus. 2019-02-28

pareiškėjams nesuteikiama galimybė dalyvauti LRT rengiamose laidose. Tačiau VRK akcentuoja, jog Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 48 straipsnis buvo pakeistas, todėl pareiškėjai, grįsdami skundą, galbūt painioja šio straipsnio nuostatas. Šiuo metu galiojanti Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo redakcija įpareigoja LRT rengti tik „rinkimų agitacijai skirtas radijo ir televizijos programas“. Taip pat Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 48 str. nedraudžia LRT filmuotas ir transliuotas rinkimų agitacijai skirtas programas skelbti savo interneto svetainėje, todėl rinkimų agitacinės programos ir buvo skelbiamos interneto portale www.lrt.lt. Be to, atsižvelgiant į rinkimuose dalyvaujančių kandidatų skaičių, VRK ir LRT įvertino, jei suteikti kiekvienam kandidatui bent po 2 min. pasisakyti diskusijos metu, tam prireiktų beveik 19 parų eterio laiko (neįskaičiuojant laiko, kurio reikia laidos vedėjui užduoti klausimus diskusijų dalyviams). Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į teisinį reglamentavimą bei suformuotą teismų praktiką, teigia, kad VRK netinkamai įgyvendino pareiškėjų kandidatams į savivaldybių tarybų narius Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 48 str. 1 d. įtvirtintą teisę nemokamai naudotis nacionalinėmis visuomenės informavimo priemonėmis, tačiau įpareigoti VRK sudaryti galimybę pareiškėjams nemokamai naudotis Lietuvos nacionaliniu radiju ir televizija negali, nes iki rinkimų agitacijai skirto laiko pabaigos liko per mažai laiko. Todėl pareiškėjų rinkimų komitetų „Gedimino miestas“, „Junkis“, „Vilniečių Lokys“ ir „Vilnius gali“ skundą atmetė²⁶².

Kitoje administracinėje 2015 m. rugsėjo 1 d. byloje Nr. R-33-756/2015²⁶³, buvo nagrinėjamas pareiškėjo VŠĮ „Demokratijos plėtros fondas“ skundas (toliau pareiškėjas), kilęs dėl VRK 2015 m. liepos 28 d. sprendimo Nr. Sp-268 rezoliucinės d. 1 d., kai žurnale „Valstybė“ 2015 m. kovo mėnesio Nr. 3 (95) buvo išspausdintos publikacijos: „Kol yra krabų ir agurkų, lietuviams Kremlius nebaisus“, „Politinėje rinkodaroje – Paksaitės ir Matijošaituko“ dvikova buvo pripažintos paslėpta negatyvia tuomečio kandidato V. Matijošaičio politine reklama²⁶⁴. Analizuojamu atveju VRK sprendė tuometinio kandidato į savivaldybės merus V. Matijošaičio politinės reklamos klausimus. VRK 2015 m. liepos 28 d. sprendimas Nr. Sp-268 priimtas remiantis VRK Politinės reklamos ir papirkimų tyrimo darbo grupės 2015 m. liepos 14 d. išvada Nr. 3-94 (1.2), kuri parengta vadovaujantis Politinių kampanijų finansavimo ir finansavimo kontrolės įstatymu, taip pat

---

²⁶²Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. BYLA ER-17-662. Sprendimas Dėl veiksmų pripažinimo neteisėtais ir įpareigojimo atlikti veiksmus. 2019-02-28

²⁶³Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. BYLA R-33-756. Nutartis Dėl Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos 2015 m. liepos 28 d. sprendimo Nr. Sp-268 d. panaikinimo priėmimo klausimų. 2015-09-01

²⁶⁴Ten pat

Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymu²⁶⁵. Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatyme nustatyta VRK sprendimo apskundimo tvarka, paduodant skundą tiesiogiai LVAT įtvirtinta tik tokiu atveju, kai VRK priima sprendimą, jog politinės kampanijos dalyvis padarė šiurkštų šio įstatymo 23 str. 4 d. pažeidimą. Nagrinėjamu atveju skundžiamas

g) *ginčai dėl rinkimų balsų skaičiavimo*. Priklausomai nuo to kokiems rinkimams vykstant kyla ginčai, ginčams dėl balsų skaičiavimo yra taikomos skirtingos nagrinėjimo procedūros. Pvz., vadovaujantis Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 80 str. ir Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 85 str.²⁶⁶ savivaldybių tarybų ir Europos Parlamento rinkimų metu, kilus ginčams dėl balsų skaičiavimo ir balsų protokolų surašymo yra kreipiamasi į VRK, kurios sprendimai skundžiami LVAT. Pateikti skundai turi būti išnagrinėti ne vėliau kaip per 24 val. Apygardos rinkimų komisijos sprendimai dėl balsų skaičiavimo protokolų surašymo gali būti apskųsti VRK ne vėliau kaip per 72 val. nuo jų surašymo ir privalo būti išnagrinėti iki oficialaus galutinių rinkimų galutinių rezultatų oficialaus paskelbimo. Apygardų komisijos, nagrinėdamos skundus dėl apylinkių rinkimų komisijų sprendimų dėl balsų skaičiavimo protokolų surašymo, dalyvaujant ne mažiau kaip 3/5 komisijos narių, gali perskaičiuoti apylinkės rinkimų komisijos pateiktus biuletenius, o nustačiusios protokoluose aritmetinę klaidą, neteisingai suskaičiuotus galiojančius bei negaliojančius biuletenius, surašo papildomą apylinkės balsų skaičiavimo protokolą ir prideda jį prie apylinkės balsų skaičiavimo protokolo. Apygardos rinkimų komisija neturi teisės pripažinti negaliojančiais apylinkės rinkimų komisijos balsų skaičiavimo protokolų²⁶⁷.

2019 m. kovo 18 d. administracinėje byloje Nr. eR-21-520/2019²⁶⁸ nagrinėjamas pareiškėjo A. U. (toliau – ir pareiškėjas) skundas dėl VRK 2019 m. kovo 8 d. protokolinio sprendimo panaikinimo, kuriuo buvo atsisakyta tenkinti rinkimų komiteto „Nepartinė savivalda“ kandidato Nr. 2 į Elektrėnų savivaldybės tarybos narius prašymas dėl rinkėjų pirmumo balsų perskaičiavimo. Pareiškėjas prašė įpareigoti VRK perskaičiuoti visus Elektrėnų savivaldybės rinkėjų balsus, kurie priskirti negaliojantiems bei įpareigoti atsakovą perskaičiuoti rinkimų komiteto „Nepartinė savivalda“ gautus kandidatų į Elektrėnų savivaldybės tarybos narius rinkėjų pirmumo balsus. Pareiškėjas nurodo, kad

²⁶⁵ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartis. Administracinė byla Nr. R-33-756. 2015-09-01.

²⁶⁶ Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymas. Valstybės žinios, 2003, Nr. 115-5192

²⁶⁷ Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. Veiklos ataskaita. [interaktyvus] 2019 [žiūrėta 2019 lapkričio 4 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.vrk.lt/documents/10180/705926/Vyriausios+rinkim%C5%B3%20komisijos+veiklos+ataskaita/8365829f-1fd1-4145-bc8e-1e9feacfd13> >

²⁶⁸ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. BYLA ER-21-520. Nutartis Dėl sprendimo panaikinimo ir įpareigojimo atlikti veiksmus. 2019-03-18

Elektrėnų savivaldybės Draugystės rinkimų apylinkėje Liberalų sąjūdžio stebėtoja A. K. 2019 m. kovo 3 d. 21.00 val. informavo VRK apie tai, jog prasidėjus balsų skaičiavimui į apylinkę nepristatyti išankstinio balsavimo vokai (trūko net 175 vokų), nors pagal nustatytą tvarką, jie turėjo būti pristatyti iki 20.00 val. Pagal Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 69 str. 8 d. „prieš pradėdant skaičiuoti rinkėjų balsus, iš savivaldybės rinkimų komisijos gauti balsavusių rinkėjų išoriniai balsavimo vokai sudedami kartu su namuose balsavusių rinkėjų išoriniais balsavimo vokais, sumaišomi ir skaičiuojami pagal šio įstatymo 73 str.“. Ši teisės norma pačiose didžiausiose Elektrėnų savivaldybės rinkimų apylinkėse (Draugystės, Saulės, Versmės ir Sodų) buvo pažeista, nes tik pradėjus skaičiuoti rinkėjų balsus savivaldybės rinkimų komisija pristatė išorinius balsavimo vokus. Pareiškėjas nurodo, kad rinkimų apylinkėse buvo biuletenių, kuriuose kryželiu pažymėta vienas kandidatas, o kiti – minusais, t. y. rinkėjo valia buvo aiškiai išreikšta, tačiau šie biuleteniai buvo priskirti negaliojantiems, VRK biuletenio negaliojimo klausimo nespėdė ir jo žymų nevertino įstatymo 72 str. 4 d. nustatyta tvarka. Taip buvo pažeistas įstatymas ir rinkėjų teisė balsuoti už kandidatus į savivaldybės tarybos narius ir merą. VRK teigimu, pareiškėjas, siekdamas panaikinti sprendimą dėl rinkimų galutinių rezultatų patvirtinimo, turėtų teikti faktinius duomenis, leidžiančius konstatuoti aplinkybes įvardytas Įstatyme, tačiau tokių aplinkybių, šiuo konkrečiu atveju, nebuvo nurodyta ir nustatyta. Šioje byloje pažymėtina tai, kad teismo posėdyje pareiškėjas A. U. atsisakė skundo. Pagal Administracinių bylų teisenos įstatymo 50 str.²⁶⁹, pareiškėjas turi teisę atsisakyti skundo bet kurioje bylos nagrinėjimo stadijoje iki teismui išeinant į pasitarimų kambarį. Teismų kolegija priėmė pareiškėjo atsisakymą bei nutraukė pareiškėjo pareiktą skundą dėl VRK 2019 m. kovo 8 d. protokolinio sprendimo panaikinimo²⁷⁰.

Kitoje 2019 m. kovo 14 d. administracinėje byloje Nr. eR-20-261/2019²⁷¹ buvo sprendžiamas pareiškėjo K. V. skundas dėl VRK sprendimo Nr. P-16 4 punkto, kuriuo buvo atsisakyta patenkinti prašymą perskaičiuoti rinkimų biuletenius. LVAT, išnagrinėjusi skundą nustatė, kad pagal Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 81 str. 4 d. VRK gali perskaičiuoti savivaldybės rinkimų komisijos pateiktus rinkimų biuletenius, o nustačiusi protokole aritmetinę klaidą, neteisingai suskaičiuotus galiojančius ar negaliojančius

²⁶⁹ Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas. TAR, 2018, Nr. 2018-21854.

²⁷⁰ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. BYLA ER-21-520. Nutartis Dėl sprendimo panaikinimo ir įpareigojimo atlikti veiksmus. 2019-03-18

²⁷¹ Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. Veiklos ataskaita. [interaktyvus] 2019 [žiūrėta 2019 lapkričio 4 d.] Prieiga per internetą:<
<https://www.vrk.lt/documents/10180/705926/Vyriausios+rinkim%C5%B3%20komisijos+veiklos+ataskaita/8365829f-1fd1-4145-bc8e-1e9feacfd13> >

rinkimų biuletenius, surašo papildomą apygardos, rinkimų apylinkės balsų skaičiavimo protokolą ir prideda jį prie rinkimų apygardos balsų skaičiavimo protokolo. Taip pat teisėjų kolegija pažymėjo, kad teisės aktai nenumato konkrečių rinkėjų balsų perskaičiavimo pagrindų, todėl VRK turi pareigą pati nuspręsti, ar kiekvienu konkrečiu atveju yra pakankamas pagrindas pasinaudoti šia įstatymo suteikta galimybe. Kadangi pareiškėjas teismui nenurodė, kaip buvo pažeistos jo teisės, teismas pareiškėjo skundą atmetė kaip nepagrįstą²⁷².

h) *ginčai dėl rinkimų rezultatų pripažinimo negaliojančiais*. Analogiškai kaip ir ginčų dėl rinkimų balsų skaičiavimo atvejais, ginčams dėl rinkimų rezultatų pripažinimo negaliojančiais yra taikomos skirtingos nagrinėjimo procedūros. Visumoje ginčus dėl rinkimų rezultatų pripažinimo negaliojančiais sprendžia VRK, tačiau jos sprendimai, atsižvelgiant į tai, kokios institucijos rinkimai vyksta, gali būti skundžiami LVAT.

Teisme, 2019 m. kovo 19 d. byloje ER-22-556/2019²⁷³, buvo nagrinėjamas ginčas dėl galutinių rinkimų rezultatų Švenčionių rajono savivaldybėje. Pareiškėjo atstovas L. U. 2019 m. kovo 3 d. pateikė pareiškėjo atstovų prie Švenčionių rajono savivaldybės rinkimų komisijos (toliau SRK) skundą dėl rinkimų dieną nustatytų pažeidimų. Pareiškėjo atstovas nurodo, jog nors SRK po VRK 2019 m. kovo 8 d. posėdžio 2019 m. kovo 5 d. pateikė priimtų sprendimų kopijas, tačiau dokumentai buvo gauti pavėluotai, todėl pareiškėjas net neturėjo galimybės šių sprendimų apskusti VRK, nes nebuvo informuotas apie posėdį. Iš priimtų SRK sprendimų matyti, jog buvo nagrinėjama tik dalis skunduose nurodytų aplinkybių, t. y. dėl politinės reklamos, tačiau galimas naudojimas tarnybine padėtimi, rinkimų kampanijos finansavimas iš draudžiamų šaltinių (savivaldybės administracijos išteklių), rinkėjų papirkinėjimas (laikraštis nemokamai) nebuvo nei tirtas, nei vertintas. Tai patvirtina ir Švenčionių rajono SRK Nr. 49 Rinkimų politinės reklamos stebėsenos grupės narės D. P. pateikta informacija. Pareiškėjo atstovo teigimu, VRK, priimdama sprendimą, neužtikrino ir nesilaikė Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 85 str. 1 d. numatyto reikalavimo išnagrinėti visus skundus, todėl neįvertinta esminė įtaka rinkimų rezultatams – už savivaldybės lėšas (t. y. naudojantis tarnybine padėtimi) buvo vykdoma vieno iš rinkimų dalyvio ir tuometinio mero bei kandidato į merus R. K. politinė reklama, nemokamai dalijamos materialinės vertybės²⁷⁴. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į tai, jog VRK neišnagrinėjo vieno skundo ir neįvertino jo tyrimo rezultatų galimos įtakos

---

²⁷² Ten pat.

²⁷³ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. BYLA ER-22-556. Nutartis Dėl sprendimo panaikinimo ir įpareigojimo atlikti veiksmus. 2019-03-19

²⁷⁴ Ten pat

galutiniams rinkimų rezultatams, bei tai, kad pagal Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 85 str. 1 d. nuostatas, galutinius rinkimų rezultatus VRK tvirtina išnagrinėjusi visus skundus, pareiškėjų skundą patenkino ir panaikino 2019 m. kovo 8 d. sprendimo Nr. Sp-151 d., kiek tai susiję su galutinių rezultatų patvirtinimu ir įpareigojo VRK neišnagrinėtą skundą išnagrinėti ir tik tuomet patvirtinti rinkimų rezultatus²⁷⁵.

i) *ginčai rinkimuose į Europos Parlamentą*. Rinkimai į Europos Parlamentą suteikia galimybių visiems piliečiams, kurie pagal įstatymus turi teisę balsuoti, nuspręsti, kas jiems atstovaus Europos Parlamente. Išrinkti Europos Parlamento nariai nulemia, ką ateinančiais metais darys Europos Sąjunga, kad išspręstų Europos piliečiams rūpimus darbo, verslo, saugumo, migracijos ir klimato kaitos klausimus. Diskutuodami Europos Parlamento nariai formuoja mūsų politinę ir socialinę darbotvarkę, laikydamiesi ES sutartyje įtvirtintų vertybių bei ES teisės aktų.

Ginčai rinkimuose į Europos Parlamentą dažniausiai kyla dėl nesumokėto rinkimų užstato, dėl tautybės, dėl kandidato išsilavinimo, dėl rinkimų komiteto pavadinimo, dėl vardinių rinkėjų parašų lapų išdavimo, dėl kandidatų sąrašų, dėl rinkimų komiteto įregistravimo į Europos Parlamento rinkimus. Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 21 str. 3 d.²⁷⁶ nurodoma, jog „visus ginčus tarp rinkimo komitetų ir VRK sprendžia LVAT. VRK sprendimai ar kita jos veika per 5 d. po sprendimo priėmimo, bet ne vėliau kaip iki balsavimo pabaigos rinkimuose gali būti apskūsti LVAT. Skundas turi būti išnagrinėtas ne vėliau kaip per 48 val. nuo jo padavimo. Į šį terminą įskaitomos ir poilsio bei švenčių dienos. Teismo sprendimas įsiteisėja nuo paskelbimo“.

Dažniausiai teisme nagrinėjami rinkimų komitetų skundai dėl atsisakymo išduoti rinkėjų parašų rinkimo lapus nepateikus teisės aktuose nustatytus reikalavimus atitinkančius pareiškinius dokumentus. Taip pat gana dažnai kyla ginčai dėl rinkimų komiteto pavadinimų. Pvz., 2014 m. balandžio 23 d. byloje BYLA R-442-7-14²⁷⁷ buvo nagrinėjamas pareiškėjo visuomeninio rinkimų komiteto „Už konstitucines gyventojų teises“ skundas dėl VRK 2014 m. vasario 17 d. priimto sprendimo Nr. 3-13(2.5) „Dėl visuomeninio rinkimų komiteto įregistravimo“ dalyvauti 2014 m. rinkimuose į Europos Parlamentą, suteikiant komitetui pavadinimą – A, nors komitetas pageidauja vadintis „Už konstitucines gyventojų teises“. Skunde buvo nurodoma, kad VRK ginčijama sprendimo

²⁷⁵ Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. Veiklos ataskaita. [interaktyvus] 2019 [žiūrėta 2019 lapkričio 4 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.vrk.lt/documents/10180/705926/Vyriausios+rinkim%C5%B3%20komisijos+veiklos+ataskaita/8365829f-1fd1-4145-bc8e-1e9feacfd13> >

²⁷⁶ Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymas. Valstybės žinios, 2013, Nr. 121-6116

²⁷⁷ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. BYLA R-442-7-14. Sprendimas Dėl sprendimo panaikinimo ir įpareigojimo atlikti veiksmus. 2014-10-23

dalimi pažeidė pareiškėjo teisę į rinkimo dalyvių lygiateisiškumo principą, kai visi asmenys turi būti lygūs valstybės institucijoms ir Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos nariui. Negalima teikti politinėms partijoms daugiau teisių nei visuomeniniams rinkimų komitetams, politines partijas registruojant šių subjektų pavadinimais, o visuomeniniams rinkimų komitetams suteikiant kitokį pavadinimą nei visuomeniniai rinkimų komitetai pasivadinę. Taip pat pareiškėjas pažymėjo, jog Konstitucijos 29 str. 1 d. garantuoja visiems asmenims teisę į lygų teisinį reguliavimą. Tokia konstitucinė nuostata reiškia, kad įstatymų leidėjas, įstatymais reguliuodamas pasyviosios rinkimų teisės renkant politines atstovaujamasias institucijas, tame tarpe ir Europos Parlamentą, įgyvendinimą, turi konstitucinę pareigą paisyti iš Konstitucijos kylančių imperatyvų, rinkimų teisės principų ir lygiateisiškumo principo. LVAT išnagrinėjęs skundą pastebėjo, jog rinkimų komitetui, kuris yra pasirinkęs pavadinimą ir nurodęs jį savo veiklos sutartyje, raidės A priskyrimas, prieštarauja Konstitucijos 34 str. 2 d., todėl pareiškėjo rinkimų komiteto „Už konstitucines gyventojų teises“ skundą patenkino iš dalies. Panaikinti VRK 2014 m. vasario 17 d. sprendimo Nr. 3-13(2.5) „Dėl visuomeninio rinkimų komiteto įregistravimo“ dalį, kuria visuomeniniam rinkimų komitetui suteiktas pavadinimas žymimas raide A., tačiau kitą pareiškėjo skundo dalį, dėl pažeisto lygiateisiškumo principo, atmeti kaip nepagrįstą.²⁷⁸

Neretai teismuose nagrinėjami skundai dėl VRK sprendimų neregistruoti rinkimų komitetų keliamų kandidatų sąrašų norint dalyvauti rinkimuose į Europos Parlamentą. 2019 m. gegužės 2 d. LVAT buvo pateiktas pareiškėjo rinkimų komiteto „Prof. Dr. S. T. sąrašas“ (toliau pareiškėjas) skundas²⁷⁹, kuriuo buvo prašoma panaikinti VRK 2019 m. balandžio 25 d. sprendimą Nr. 1137 (2.10) ir įpareigoti VRK įregistruoti pareiškėją Europos Parlamento rinkimuose, pratęsti pareiškėjui parašų rinkimo terminą, arba grąžinti rinkimo komiteto atstovams jų sumokėtą rinkimų užstatą. Pareiškėjas skunde nurodo, jog jis 2019 m. kovo 11 d. VRK perdavė parašų rinkimo lapus su 10 474 rinkėjų parašais, tačiau vėliau sužinojo, kad surinkta mažiau nei 10 000 parašų. Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 str. 5 d.²⁸⁰ numato, jog rinkimų komiteto iškeltų kandidatų sąraše turi būti ne mažiau kaip 10 000 rinkėjų parašų, tik tada rinkimų komitetas gali dalyvauti Europos Parlamento rinkimuose. Esant rinkėjų parašų mažiau nei 10 000, pareiškėjas

---

²⁷⁸ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. BYLA R-442-7-14. Sprendimas Dėl sprendimo panaikinimo ir įpareigojimo atlikti veiksmus. 2014-10-23

²⁷⁹ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. BYLA R-44-525. Sprendimas Dėl sprendimo panaikinimo ir įpareigojimo atlikti veiksmus. 2019-05-03

²⁸⁰ Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymas. Valstybės žinios, 2003, Nr. 115-5192; Valstybės žinios, 2013, Nr. 121-6116

negali dalyvauti Europos Parlamento rinkimuose. VRK atsakydama į skundą teigia, kad iš pareiškėjo pateiktų 10 474 parašų 489 rinkėjų parašai buvo surinkti už pretendentą būti kandidatu į Respublikos Prezidentus K. J., todėl VRK laikė, kad pareiškėjas pateikė tik 9 985 parašus. Pareiškėjas akcentuoja, jog VRK negali įrodyti, kad parašus tikrino sąžiningai. Nepaisant to, LVAT, įvertinęs pareiškėjo VRK pateiktus rinkėjų parašų rinkimo lapus (267 lapai) ir nustačiusi, kad iš 10 474 rinkėjų parašų, 2 325 surinkti elektroniniu būdu (dėl jų ginčo nėra), o iš likusių 8 149 rinkėjų parašų 487 rinkėjų parašai surinkti už vieną pretendentą būti kandidatu į Lietuvos Respublikos Prezidentus, pritarė VRK padarytai išvadai, jog pareiškėjas neįvykdė Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 str. 5 d. reikalavimų, todėl jis negali būti registruojamas į Europos Parlamento rinkimus. LVAT pareiškėjo rinkimų komiteto „Prof. Dr. S. T. sąrašas“ skundą atmetė²⁸¹.

Apibendrinant visus pateiktus teisinius rinkimų ginčus, galima teigti, jog dažniausiai ginčai tarp rinkimų komitetų ir VRK kyla dėl kandidatų sąrašų įregistravimo rinkimuose. Dažnu atveju VRK vadovaudamasi Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 34 str. 4 d. reikalavimais bei atsižvelgdama į tai, kad rinkimų komitetų keliamų kandidatų sąrašuose likdavo mažiau negu pusė atitinkamoje savivaldybėje renkamų savivaldybės tarybos narių, rinkimų komitetų registraciją į rinkimus panaikindavo. Apžvelgus pateiktus rinkimų komitetų skundus, teigiama, jog didžioji dalis pareiškėjų skundų dėl VRK priimtų sprendimų atmetami. Visgi galima manyti, jog rinkimų komitetų veiklą ir teikiamų kandidatų sąrašų registraciją reglamentuojantis teisinis reguliavimas Lietuvoje stokoja aiškumo, kad teisės aktuose taikomos formuluotės nėra tikslios ir aiškios, todėl teisinių santykių subjektams pakankamai sunku savo elgesį ir veiksmus tiksliai atlikti pagal teisės aktų reikalavimus, kas sąlygoja ginčių dėl rinkimų skaičiaus augimą.

3.2. Visuomeninių rinkimų komitetų ginčų priežastys ir jų pataisos

Rinkimų komitetai yra ne tik konkurentai politinėms partijoms, bet taip pat ir dalis užgimstančios pilietinės visuomenės, kuri nori dalyvauti valstybės valdyme. Rinkimų komitetų atsiradimas reiškia, kad Lietuvos visuomenė gali sudaryti politinius darinius tam, kad galėtų dalyvauti tiek savivaldos, tiek Europos Parlamento rinkimuose. Kita vertus, šie komitetai vis dar yra naujas reiškinys Lietuvos valstybės politikoje, o jų reglamentavimas, kaip atskleidė ankstesniame skyriuje atlikta ginčų analizė, vis dar kelia nemažai problemų rinkimų procese.

---

²⁸¹ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. BYLA R-44-525. Sprendimas Dėl sprendimo panaikinimo ir įpareigojimo atlikti veiksmus. 2019-05-03

Taigi, atlikta teisinių rinkimų ginčų analizė atskleidė, jog dažniausiai teisiniai rinkimų ginčai tarp rinkimų komitetų ir VRK kyla ne dėl tyčinių veiksmų, bet dėl *teisės aktų nesupratimo, klaidingo interpretavimo ar dėl tikslaus teisinio reguliavimo nebuvimo*, ypač rinkimų komitetų atžvilgiu. Pvz., Savivaldybių tarybų rinkimų įstatyme yra tam tikrų redakcinių, bei loginio pobūdžio klaidų, kas sudaro pagrindą klaidingai interpretuoti įstatymo nuostatas. Tai kelia ginčus tarp VRK ir rinkimų komitetų. Norint išvengti ginčų dėl netyčinių veiksmų, neužtenka vien tik teisiniame reguliavime esančius trūkumus ištaisyti plečiamai aiškinant teisės normas arba pakeisti jose esantį turinį, tikslinga atlikti konkrečias savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo pataisas (t. y. susijusias su į rinkimų komitetų sąrašus įtrauktų kandidatų į savivaldybių tarybų narius kėlimo tvarkos nustatymu, tokių sąrašų registravimu ir kt.). Tačiau kaip pažymi VRK, byloje Nr. AS-469-12-08²⁸², „tam tikras savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo pataisas gali atlikti tik įstatymų leidėjas. Joks kitas teisėkūros ar teisės taikymo subjektas to padaryti negali, nes turi būti koreguojamas ne individualaus, bet bendrojo teisinio santykio – vieno iš visai valstybei nustatytos savivaldybių tarybų rinkimų sistemos elementų – teisinis reguliavimas“. Anot E. Jarašiūno²⁸³, įstatymų leidėjas - tai parlamentas, kurį sudaro išrinkti Tautos atstovai. Tai demokratiškas teisėkūros instrumentas, reguliuojantis svarbiausius santykius visuomenėje. Siekiant tikslinti teisinį reguliavimą, VRK, atsižvelgdama į visas administracines bylas, kuriose buvo pralaimėti teisminiai ginčai, turėtų imtis daugiau iniciatyvos, parengti tam tikrus pasiūlymus dėl atitinkamų savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo nuostatų pakeitimų ir dėl jų įgyvendinimo kreiptis į įstatymų leidėją.

Dar viena iš priežasčių, kodėl Lietuvoje kyla teisinių rinkimų ginčai tarp rinkimų komitetų ir VRK yra tai, kad *rinkimų komitetų įregistravimo, finansavimo ir atsakomybės teisiniame reglamentavime yra neaiškumų, spragų, dviprasmybių*, kuo dažnai pasinaudoja nesąžiningi kandidatai į rinkimus. Vienas iš tokių neaiškumų kyla dėl to, jog iš esmės rinkimų komitetai save deklaruoja, kad jie esą nepartiniai, tačiau dažniausiai juos sudaro ir buvę partiečiai. Apskritai dažnai yra neaišku, kas slepiasi po tam tikrų rinkimų komitetų, einančių į rinkimus, priedanga, galbūt jie yra laikini politiniai dariniai, nesusaistyti jokia atsakomybe ir siekiantys tik tam tikrų, labiau asmeninių, tikslų. Tai rodo, jog patys rinkimų komitetai, kuriais siekta suteikti teisę realizuoti į politines partijas neįstojusių žmonių valią ir siekius, spėjo smarkiai pasikeisti. Pastaruoju metu, juose galima sutikti

---

²⁸² Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. BYLA AS-469-12-08. Nutartis Dėl įpareigojimo atlikti veiksmus. 2008-01-03

²⁸³ JARAŠIŪNAS, Egidijus. Įstatymo samprata: istorinis, lyginamasis ir nacionalinis aspektai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. [interaktyvus] 2019. [žiūrėta 2019 m. lapkričio 3 d.] Prieiga per internetą: <http://www.parlamentostudijos.lt/Nr4/4_teise_Jarasiunas.htm>

įvairaus „plauko“ kandidatų, tokių kaip buvę nusikaltėliai ar seksualiniai prievartautojai, badant nuslėpti ar sėkmingai pamiršti savo praeitį bei pastebėti tuos pačius politikus, kurie jausdami, kad negalės tradicinėje politinėje partijoje pasiekti savo tikslų, prieš rinkimus perbėga į rinkimų komitetus, su kuriais vėl patenka į politinį gyvenimą: nepasisiekė vienur, gal pasiseks kitur. Tai parodo, jog politikai ne visada yra sąžiningi, kita vertus, pats rinkimų komitetų teisinis reglamentavimas atveria erdves šioms manipuliacijoms. Demokratijos plėtros kontekste, jei pradžioje rinkimų komitetų atsiradimas ir jų išpopuliarėjimas buvo vertinamas kaip demokratizacijos požymis, tai paskutinių rinkimų (2019 m.) faktai leidžia tuo stipriai suabejoti, nes daugelis komitetų vienijo įvairių pažiūrų žmones ir politikus, t.y. politiškai neišsigrynino – neaišku, ar tai yra kairė, ar dešinė²⁸⁴, iš esmės tai demokratinų principų pažeidimas. Tai griaua partinę sistemą Lietuvoje, nors visumoje valstybės politika yra orientuota į politinių partijų stiprinimą, pvz. jos gauna finansavimą iš valstybės biudžeto²⁸⁵. Tuo tarpu rinkimų komitetai iš valstybės biudžeto finansavimo negauna, tačiau dėl rinkimų įstatymuose esančių spragų ir nesutapimų, finansavimo problemas jie nesunkiai išsprendžia apeidami įstatymus. Pvz., nusprendžia asmuo kandidatuoti savivaldybės tarybos rinkimuose, gauna skolon reklamos paslaugų už 100 000 Eur, už kurias nepastebimai garantuoja su juo susijusios įmonės. Rinkimams pasibaigus, kai įstatymas jau nebegalioja, skolą apmoki: garantiją suteikusios įmonės išrinktajam paskolina, o jis tais pinigais tvarkingai apmoka reklamos skolas, nes įstatymas tai leidžia padaryti, iš esmės įstatymo net ir nereikia apeiti. Be to, rinkimų komitetai kaip vienkartinis politinis darinys turi nevienodą atsakomybę, lyginant su politinėmis partijomis, prieš rinkėjus. Šiuo aspektu susidaro įspūdis, kad labai patogu kurti rinkimų komitetus, kuo dažniausiai naudojasi politikai, dalyvauti kaip nepriklausomi kandidatai, o rinkimams pasibaigus neprisiimti jokios atsakomybės tiek prieš rinkėjus, tiek prieš valstybės institucijas, o atėjus kitiems rinkimams vėl inicijuoti naują komitetą.

Siekiant rinkimų komitetų įregistravimo, finansavimo ir atsakomybės teisiniame reglamentavime išvengti neaiškumų, spragų ar dviprasmybių, tikslinga koreguoti rinkimų teisinį reglamentavimą, t.y. rinkimų komitetai turi būtų taip pat kontroliuojami, kaip dabar kontroliuojamos politinės partijos. Tačiau rinkimų komitetai neturėtų registruotis į nuolatinis darinius, nes tokiu atveju dings riba tarp politinių partijų ir rinkimų komitetų ir

---

²⁸⁴ PANKŪNAS, Gytis. Partijų ir komitetų romanas: R. Karbauskiiui pasisektų regionuose, bet didmiesčių neįkástų? [interaktyvus] 2019 m. [žiūrėta 2019 m. lapkričio 2 d.]. prieiga per internetą: <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/230851/partiju-ir-komitetu-romanas-r-karbauskiiui-pasisektu-regionuose-bet-didmiesciu-neikastu>>.

²⁸⁵ PLIKŪNĖ, Dalia. Pasikeitę kailį į rinkimus žengs ir seni politikos vilkai [interaktyvus] 2018 m. [žiūrėta 2019 m. spalio 31 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/230315/pasikeite-kaili-i-rinkimus-zengs-ir-seni-politikos-vilkai>>

pastarieji praras savo prasmę, t.y. neužtikrins galimybės nepartiniam žmogui dalyvauti rinkimuose. Koreguojant rinkimų komitetų įregistravimo reglamentavimą labai svarbu tiksliai reglamentuoti kas gali tapti naujais rinkimų komiteto nariais ir koks terminas juos priimti yra leistinas, taip pat svarbu aiškiai apibrėžti rinkimų komitetų įregistravimo suvaržymo, kontrolės nuostatas. Reglamentuojant rinkimų komitetų finansavimo nuostatas, įpareigoti komitetus atskleisti visus finansavimo šaltinius, svarbu, kad neliktų paslėpto finansavimo, skaidrumas turi tapti finansavimo kontrolės pagrindu. Taip pat svarbu įstatymais įpareigoti rinkimų komitetus prisiimti daugiau atsakomybės, neleidžiant jiems išsiregistruoti, jeigu rinkimų komiteto nariai patenka į savivaldybių tarybą arba kitą atstovaujамąją instituciją. Čia pagrindinis darbas vėl turėtų būti deleguotas VRK, kuri turėtų inicijuoti pasiūlymus keisti rinkimų komitetų įregistravimo, finansavimo ir atsakomybės reglamentavimą bei teikti tokius įstatymų pakeitimus, kurie sukurtų aiškia sistemą, kaip kontroliuoti rinkimų komitetų veiklą nuo įregistravimo iki išsiregistravimo. Tikslinga būtų rinkimų komitetų statusą prilyginti politinių partijų statusui.

Dar viena iš priežasčių, kodėl Lietuvoje kyla ginčai tarp rinkimų komitetų ir VRK yra tai, kad *rinkimų komitetams, priešingai nei politinėms partijoms, galioja griežtesni reikalavimai norint įregistruoti naujus narius*. Dažnai pasitaiko atveju, jog rinkimų komiteto įregistravimo dieną jame būna reikiamas (minimalus) narių skaičius, jis turėtų išlikti visų rinkimų metu, tačiau nariai eigoje pasitraukia iš komiteto arba juos dėl tam tikrų priežasčių (dėl buvusio teistumo ir pan.) neregistruoja VRK, o naujų narių, pasibaigus Savivaldybių tarybų rinkimų įstatyme nustatytam terminui (85 d. iki rinkimų), negalima priimti. Tokiu atveju, jeigu rinkimų komitetas nesurenka nustatyto skaičiaus narių, pagal Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 35 str. 1 d.²⁸⁶: „rinkėjų turi būti ne mažiau kaip dvigubas savivaldybėje renkamų tarybos narių skaičius“, jis bei jo nariai negali dalyvauti rinkimuose“. Tokioje situacijoje ydinga yra ne tik tai, kad savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 35 str. 1 d. nėra numatyti terminai apie narių atsisakymo dalyvauti rinkimų komiteto veikloje bei nesuteikiama galimybė papildyti kandidatų sąrašo, bet ir tai jog VRK 2018 m. gegužės 8 d. sprendimu Nr. Sp-53 patvirtintoje tipinėje rinkimų komiteto veiklos sutarties formoje nėra numatyta galimybė į rinkimų komitetą įtraukti naujus narius²⁸⁷. Tai pažeidžia lygiateisiškumo principas, nes politinės partijos turi galimybes įregistruoti naujus narius. Siekiant išvengti ginčų dėl šios priežasties tikslinga koreguoti Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 35 str. 1 d. ir suteikti rinkimų komitetams

²⁸⁶ Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas. TAR, 2018, Nr. 2018-18595

²⁸⁷ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. BYLA ER-8-968. Sprendimas Dėl sprendimų panaikinimo ir įpareigojimo atlikti veiksmus. Vilnius, 2019-02-07

ilgesnius terminus, kurie leistų įregistruoti naujus narius ir taip atitikti nustatytą būtiną visuomeninio rinkimų komiteto narių skaičių.

Tai pat labai svarbu skatinti bendradarbiavimą tarp rinkimus organizuojančių institucijų ir organizacijų, tokių kaip visuomeninė organizacija „Baltosios pirštinės, visuomeninė organizacija Europos namai, žurnalistų sąjungos, policijos departamento ir kt. Bendradarbiavimo pagrindas - išsamios informacijos rinkėjams pateikimas ir piliečių skatinimas aktyviai dalyvauti rinkimuose. Bendradarbiavimo tikslas – imantis visų atsargumo priemonių, kad būtų išvengta ne tik manipuliacijų valdžios įgalinimais, bet ir jų regimybei, užkirsti kelią galimiems įstatymų pažeidimams rinkimų metu ir įsipareigoti veikti nešališkai, užtikrinant laisvą, slaptą visuotinės rinkimų teisės įgyvendinimą. Taigi bendradarbiavimu svarbu garantuoti, kad tiek nacionaliniu, tiek ir rinkimų apygardų lygmeniu būtų užtikrintas nešališkumas, o rinkimai būtų organizuojami atsakingai ir skaidriai²⁸⁸. Kadangi Lietuvoje už institucijų bendradarbiavimą, už ryšius su vietos valdžios institucijomis ir organizacijomis bei kitomis žemesnio lygio komisijomis yra atsakinga VRK, jos veikla siekiant bendradarbiavimo tikslų turi būti aiškiai reglamentuota.

Dar viena iš priežasčių, kodėl Lietuvoje kyla rinkimų ginčai tarp rinkimų komitetų ir VRK yra tai, kad gana dažnai *pažeidžiama rinkimų agitacijos tvarka*. Priežastis sukelia ne tik rinkimų komitetų veiksmai (rinkėjų papirkinėjimas, reklamos skleidimas pasibaigus laikotarpiui, netinkamas reklamos formatas ir pan.), bet ir VRK priimti sprendimai, pvz., nesuteikti galimybės kandidatams dalyvauti politiniuose debatuose televizijoje ar radijuje, kurių indėlis dėl garsu ir vaizdiniais perteikiamos informacijos poveikimo, lyginant jį su spauda, yra itin svarbūs²⁸⁹. Pažymėtina yra tai, jog VRK priimti sprendimai remiasi Lietuvos Respublikos teisiniais aktais bei tvarkos aprašais. Pvz., Valstybės biudžeto lėšomis finansuojamų kandidatų diskusijų per radiją ir televiziją tvarkos aprašo 20 punkte nurodoma, jog „nacionaliniu lygmeniu transliuojamose diskusijų laidose gali dalyvauti kandidatai ir atstovai politinių partijų, kurios iškelė kandidatų sąrašus, už kuriuos turi teisę balsuoti ne mažiau kaip pusė visų Lietuvos Respublikos rinkėjų“, tuo tarpu 21 punkte, teigiama, jog „regioniniu lygmeniu transliuojamose diskusijų laidose gali dalyvauti atstovai politinių partijų, kurios iškelė kandidatų sąrašus, už kuriuos turi teisę balsuoti

---

²⁸⁸ Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisija. Idealus rinkimų komisijų sudarymo modelis: ar toks egzistuoja? [interaktyvus] 2017 [žiūrėta 2019 lapkričio 5 d.] prieiga per internetą: <<https://www.vrk.lt/naujienos/-/content/10180/1/rinkimu-komisiju-sudarymo-modeliai>>

²⁸⁹ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. BYLA I-9-662. Sprendimas 2015-03-23

mažiau kaip pusė visų Lietuvos Respublikos rinkėjų, ir save išsikėlę kandidatai“²⁹⁰. Vadovaujantis šiais punktais, tik labai maža dalis politinių partijų kandidatų gali pasinaudoti šia teise, o tai riboja likusių partijų ir rinkimų komitetų kandidatų konstitucines teises (pasyviosios rinkimų teisės) apimtį ir kelia abejonių ar minimo aprašo, kaip poįstatyminio teisinio akto, teisinis reguliavimas atitinka aukštesnės galios teisės aktams, pvz., Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 48 str. 2 d., kurioje akcentuojama, jog „kandidatų diskusijos per radiją ir televiziją finansuojamos valstybės biudžeto lėšomis iš VRK skirtų asignavimų“, taip pat to paties įstatymo 1 str. numatyta, jog VRK tvirtina nemokamą, „konkrečią Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos laidų trukmę ir laiką, suderinusi su Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos vadovu“, užtikrinant lygiateisiškumo principą bei yra suderinami su konstituciniu teisinės valstybės principu (iš jo kylantiems teisės aktų hierarchijos bei proporcingumo imperatyvams), nurodytu Konstitucijos 119 str. Tačiau pastarieji principai nesuteikia VRK įgaliojimų nustatyti, kurie rinkimų kandidatai gali dalyvauti nacionaliniu lygmeniu transliuojamose diskusijų laidose, o kurie - regioniniu lygmeniu²⁹¹. Todėl priimant sprendimą dėl kandidatų dalyvavimo politiniuose debatuose televizijoje ar radijuje, VRK linkusi vadovautis Valstybės biudžeto lėšomis finansuojamų kandidatų diskusijų per radiją ir televiziją tvarkos aprašo nuostatomis. Tai apriboja politinių debatų laisvę. Nors būtent politinių debatų laisvė sudaro demokratinės visuomenės šerdį, nesant laisvos politinių nuomonių ir informacijos sklaidos, laisvi rinkimai nėra įmanomi, t.y. demokratija nėra įmanoma be pliuralizmo, būtent jai būdinga įvairialypių politinių požiūrių siūlymas ir svarstymas. Todėl itin svarbu, jog priešrinkiminiu laikotarpiu įvairioms kandidatų nuomonėms ir visai kitai informacijai būtų leidžiama sklirti laisvai.

Atsižvelgiant į tai, jog Valstybės biudžeto lėšomis finansuojamų kandidatų diskusijų per radiją ir televiziją tvarkos aprašas yra žemesnės teisinės galios nei įstatymai bei konstituciniai teisinės valstybės principai, VRK rekomenduoja priimant sprendimus dėl galimybės kandidatams dalyvauti politiniuose debatuose televizijoje ar radijuje, vadovautis aukštesnės galios teisės aktais bei užtikrinti laisvą kandidatų debatų sklaidą. Juolab, kad pagal Konstituciją su žmogaus teisių ir laisvių apibrėžimu, jų įgyvendinimo garantijų įtvirtinimu susijusį teisinį reguliavimą galima nustatyti tik įstatymu.

Apibendrinant galima akcentuoti, jog dėl siektino rinkimų rezultato konkuruoja visi rinkimų dalyviai, tiek rinkimų komitetų, tiek politinių partijų nariai, nes vienu rinkimų

---

²⁹⁰ Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos sprendimas „Dėl Valstybės biudžeto lėšomis finansuojamų kandidatų diskusijų per radiją ir televiziją tvarkos aprašo patvirtinimo“. TAR, 2018, Nr. 21085

²⁹¹ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. BYLA I-9-662/2015. 2015-03-23

dalyvių gautų balsų ir mandatų skaičius turi galimybių padidėti tik kitų rinkimų dalyvių balsų skaičiui sumažėjus. Todėl, siekiant demokratinių rinkimų, svarbu mažinti ginčus keliančių prižasčių tikimybę, koreguojant ne tik rinkimų teisinį reglamentavimą, bet ir keičiant visuomeninių rinkimų komitetų reglamentavimą, atsižvelgiant į tai, ko tikimasi iš rinkimų komitetų per rinkimus: kad jie taptų lygiaverčiais politiniais dalyviais. Manau, jog nesvarbu ar valdžios siekianti žmonių grupė pasivadina komitetu, ar koku nors judėjimu, savo esme yra politinė partija, todėl visiems politiniams dalyviams turi būti taikoma vienoda kontrolė ir vienodi įstatymai.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Atlikta teisinės bei mokslinės literatūros analizė leido teigti, jog rinkimai, kaip demokratijos konstitucinė vertybė pasireiškia tuo, jog šis institutas iš esmės yra mechanizmas, įgalinantis išreikšti piliečių valią sudarant valdžios institucijas, renkant politinius atstovus, kurie tvarkydami valstybės reikalus ir priimdami sprendimus, lemia tiek valstybės, tiek visų piliečių gyvenimą. Rinkimai pagal tai, kaip ir koku laipsniu arba mastu jie taikomi, skirstomi į visuotinius ir dalinius; pagal rinkėjų valios išreiškimo pobūdį jie skirstomi į tiesioginius ir netiesioginius, slapto balsavimo, laisvus arba privalomus; pagal organizavimo ir vykdymo teritoriją, jie skirstomi į nacionalinius arba rinkimus į Europos Parlamentą, vietinius arba regioninius bei pirminius; pagal rinkimus apsprendžiančias priežastis, rinkimai skirstomi į eilinius arba neeilinius ir papildomus; pagal renkamąjį organą rinkimai skirstomi į prezidentinius, parlamentinius ir savivaldybių tarybų. Pažymėtina tai, jog Lietuvoje yra vykdomi keturių rūšių rinkimai: Respublikos Prezidento rinkimai, Lietuvos Respublikos Seimo rinkimai, Savivaldybių tarybų rinkimai, rinkimai į Europos Parlamentą, tačiau rinkimų komitetai dalyvauja tik dviejuose paskutiniuose rinkimuose.

2. Atlikta teisinių aktų analizė atskleidė, jog artėjant 2015 m. savivaldos rinkimams, Seimo narių iškeltas pasiūlymas - įteisinti tiesioginius merų rinkimus nekeičiant Konstitucijos, buvo priimtas, todėl vietos savivaldos įstatyme buvo atlikti dviejų rūšių pakeitimai, kurie suteikė teises ne tik politinės partijos, bet ir visuomeniniams rinkimų komitetams dalyvauti rinkimuose. Nors pagal Lietuvoje galiojančią teisinę reguliavimą politinių partijų ir visuomeninių rinkimų komitetų teisės ir garantijos nesiskiria, iš esmės politinės partijos ir visuomeniniai rinkimų komitetai skiriasi tiek savo statusu, tiek steigimo tikslais, veiklos pagrindais, pavadinimo reglamentavimu, gyvavimo trukme: partijų veikla yra nuolatinio pobūdžio, o komitetai įsteigiami tik konkrečioms rinkimams; partijos yra juridiniai asmenys, kurių būtinas elementas yra pavadinimas, o komitetų veikla grindžiama jungtinės veiklos sutartimi, kuri nėra siejama su pavadinimu; partija įregistruojama iki rinkimų likus 185 d., komitetas - likus 85 d.; partijai įregistruoti reikia 2000 narių, komitetui užtenka dvigubai daugiau nei tos savivaldybės narių skaičius; partijos finansuojamos iš biudžeto, nario, gyventojų pajamų mokesčių, aukų, gali imti paskolas, komitetai - iš aukų ar pačių kandidatų lėšų; partijos prisiima atsakomybę, net ir po rinkimų, komitetai - neprisiima atsakomybės prieš rinkėjus, nes jų veikla nutrūksta iškart po rinkimų. Be to, rinkimų komitetai, priešingai nei politinės partijos, negali dalyvauti Seimo rinkimuose. Tai leidžia daryti išvadą, jog rinkimų komitetų, lyginant su

politinėmis partijomis, steigimas paprastesnis, o įsipareigojimai ir atsakomybė rinkėjams minimali, nes to nereikalauja Lietuvos Respublikos įstatymai.

3. Atlikta teisinių rinkimų ginčų analizė atskleidė, jog teisiniai rinkimų ginčai tarp Vyriausiosios rinkimų komisijos ir rinkimų komitetų kyla dėl tokių pagrindinių priežasčių: teisės aktų nesupratimas, klaidingas jų interpretavimas bei tikslesnio teisinio reguliavimo nebuvimas; rinkimų komitetų įregistravimo, finansavimo ir atsakomybės teisiniame reglamentavime esantys neaiškumai, spragos; rinkimų komitetams galioja griežti reikalavimai norint įregistruoti naujus narius; teisės aktuose neaiškiai apibrėžti rinkimus organizuojančių institucijų bei jų darbuotojų veiksmai; pažeidžiamos rinkimų agitacijos tvarkos. Nustatytos ginčų priežastys rodo, jog rinkimų komitetų teisinis reglamentavimas rinkimų komitetų veikloje kelia daug dviprasmybių, neaiškumų. Todėl siekiant demokratinį rinkimų, tikslinga koreguoti rinkimų teisinį reglamentavimą, visų pirma eliminuojant įvardintas ginčų, tarp Vyriausiosios rinkimų komisijos ir rinkimų komitetų, priežastis. Atsižvelgiant į ginčų priežastis, pateikiami tokie pasiūlymai:

- Siekiant rinkimų komitetų įregistravimo, finansavimo ir atsakomybės teisiniame reglamentavime išvengti neaiškumų, spragų ar dviprasmybių, tikslinga koreguoti rinkimų teisinį reglamentavimą, kuris sustiprintų rinkimų komitetų kontrolę.
- Tikslinga koreguoti savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 35 str. 1 d. ir suteikti visuomeninių rinkimų komitetams ilgesnius terminus, kurie leistų įregistruoti naujus narius, pašalinus iš sąrašų buvusiu narius ir taip atitikti nustatytą būtiną visuomeninio rinkimų komiteto narių skaičių.
- Priimant sprendimus dėl galimybės kandidatams dalyvauti politiniuose debatuose televizijoje ar radijuje, vietos savivaldos tarybų rinkimuose, Vyriausioji rinkimų komisija turėtų remtis Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo praktika. Derėtų garantuoti visuomeniniams rinkimų komitetams dalyvavimą visuose Lietuvos radijo ir televizijos rengiamuose debatuose.

ŠALTINIŲ SARAŠAS

I. Teisės norminiai aktai

Nacionaliniai norminiai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos Seimo statutas. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 100-2002.
3. Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymas. *Lietuvos aidas*, 1992-12-29, Nr. 253-0; *Valstybės žinios*, 2008, Nr. 71-2721.
4. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 13-308; *TAR*, 2016, Nr. 2016-16849; *TAR*, 2018, Nr. 2018-21856.
5. Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 25-745.
6. Lietuvos Respublikos politikų profesinės etikos ir elgesio kodeksas. Seimas, 2002, Nr. IX.
7. Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymas. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 135-4894; *Valstybės žinios*, 2013, Nr. 128-6514.
8. Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymas. *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 115-5192; *Valstybės žinios*, 2013, Nr. 121-6116.
9. Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 53-996; *TAR*, 2018, Nr. 18595.
10. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas. *Lietuvos aidas*, 1992, Nr. 139-0; *TAR*, 2019, Nr. 13750.
11. Lietuvos Respublikos Seimas. Nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015–2025 metų programos patvirtinimo“. *TAR*, 2015, Nr. 3856.
12. Lietuvos Respublikos valstybės politikų elgesio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Valstybės politikų elgesio kodeksas. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 102-3938.
13. Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymas. *TAR*, 2014, Nr. 2014-10138.

II. Specialioji literatūra (monografijos, komentarai, vadovėliai, kitos knygos ir pan.)

1. ASSHIDIQIE, J. *Handbook on election result dispute settlement Constitutional court of the Republic of Indonesia*. Indonesia, 2004.
2. ASTRAUSKAS, Algirdas. Vietos savivaldos raida Lietuvoje 1990–2010 metais. *Viešoji politika ir administravimas*, 2011, t. 10 (2), p. 283–298

3. BAKAVECKAS, Audrius. Vykdomosios valdžios sąvoka, funkcijos ir jos santykis su administracine teise. *Jurisprudencija*, 2002, t. 24, Nr. 16, p. 29 – 42.
4. BIELINIS, Lauras. *Skaidrumo ir privatumo tapšmas reikšminga politikos problema*. Vilnius: Lietuvos nacionalinė M. Mažvydo biblioteka, 2012, Nr. 13.
5. BIRMONTIENĖ, Toma ir kt. Lietuvos Konstitucinės teisė [interaktyvus]. 2001. [žiūrėta 2019 m. lapkričio 9 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.infolex.lt/portal/start_visuom.asp?act=valdschem>
6. BIRMONTIENĖ, Toma. Konstitucinės rinkimų doktrinos raida. *Konstitucinė jurisprudencija*, 2011, t. 3(23), p. 248–272.
7. BUDNIKAS, Vytautas. Žmogaus teisės: ar jas turime? *Pozicija: Lietuvos informacinis portalas*, 2018 m. gruodžio 10 d.
8. FERRINN, M.; ir kt. *Kaip europiečiai supranta ir vertina demokratiją: Svarbiausi 6-osios Europos Socialinio tyrimo bangos rezultatai*. Vokietija, Berlynas (WZB): Bernhard Wessels, Socialinių mokslų tyrimų centras, 2014.
9. GRITĖNAS, Paulius. *Seime – perspėjimai dėl rinkimų komitetų: jie gali būti netiesiogiai finansuojami*. [interaktyvus]. 2018. [žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: < https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/217155/seime-perspejimai-del-rinkimu-komitetu-jie-gali-buti-netiesiogiai-finansuojami?fbclid=IwAR1jF_Ytm0glhZ90nuYydhKmxgrgx6jt8k9WG5BrZ8dkndoofQdxy4ICCwU>.
10. GRINIUS, L.; ir KANČYTĖ, L. *Vytautas Radžvilas: Rinkimų komitetų atsiradimas palaidojo viltis sukurti savivaldą* [interaktyvus]. 2015. [žiūrėta 2019 m. lapkričio 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.tiesos.lt/index.php/tinklarastis/straipsnis/vytautas-radzvilas.-visuomeniniu-komitetu-atsiradimas-palaidojo-viltis-suku>>
11. IVANAUSKAITĖ-PETTINARI, Kristina. *Idealus rinkimų komisijų sudarymo modelis: ar toks egzistuoja?* Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija, 2017.
12. JANKUVIENĖ, Rūta. *Rinkimų komitetuose – ir šeimos, ir garbės piliečiai* [interaktyvus]. 2019. [žiūrėta 2019 m. spalio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.krastas.lt/?data=2016-12-14&rub=1065924812&id=1544544602>>
13. JARAŠIŪNAS, Egidijus. *Istatymo samprata: istorinis, lyginamasis ir nacionalinis aspektai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2019.
14. KATUOKA, S. *Rinkimų teisės principai* [interaktyvus]. Vilnius, 2010. [žiūrėta 2019 spalio 1 d.]. Prieiga per internetą:

- <https://www.vrk.lt/documents/10180/432479/1664_katuoka_rinkimu_principai.pdf/af7c971e-d895-4d3b-bcb3-f5aeffa88597>
15. KLIMANSKIS, S.; ir GRAŽELIS, A. Ką parodė 2015-ųjų savivaldos rinkimai? *Apžvalga*, 2015, Nr. 3 – 4, p. 19 – 24.
  16. LAŠIENĖ, Neringa. Ateitį lemia Savivalda. *Apžvalga*, 2009, Nr.2, p. 3.
  17. LERCH, Marika. *Demokratijos skatinimas ir rinkimų stebėjimas. Europos Parlamentas Faktų apie Europos Sąjungą suvestinės*. Europos Parlamentas, 2019.
  18. LEVICKYTĖ, Paulina. *Po rinkimų maratono žmonių pasitenkinimas demokratija kyla* [interaktyvus]. 2019. [žiūrėta 2019 m. spalio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1059872/po-rinkimu-maratono-zmoniu-pasitenkinimas-demokratija-kyla>>
  19. LEVICKYTĖ, Paulina. *Politologai: apygardų ribų keitimas gali būti palankus dešiniems* [interaktyvus]. Klaipėda, 2019. [žiūrėta 2019 m. spalio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://m.klaipeda.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/politologai-apygardu-ribu-keitimas-gali-buti-palankus-desiniems-934363>>
  20. Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos sprendimas „Dėl Valstybės biudžeto lėšomis finansuojamų kandidatų diskusijų per radiją ir televiziją tvarkos aprašo patvirtinimo“. *TAR*, 2018, Nr. 21085.
  21. MATJOŠAITYTĖ, Laura. Yra įstatymo spragų [interaktyvus]. *Valstietis*, 2019, spalio 27. Prieiga per internetą: <<http://valstietis.lt/ant-svarstykliu/ar-reiketu-suvienodinti-partiju-ir-rinkimu-komitetu-konkuravimo-salygas/>>
  22. MATJOŠAITYTĖ, L.; ir SABATAUSKAS, J. *Ar reikėtų suvienodinti partijų ir rinkimų komitetų konkuravimo sąlygas?* Valstiečių laikraštis, 2019.
  23. MAŽYLIS, Liudas. *Lietuvos savivaldybių tarybų rinkimų 1995, 1997 ir 2000 metų rinkimų rezultatų dinamika*. Mokslinės konferencijos „Pilietinė visuomenė ir viešoji valdžia“, vykusios Kaune 2000 m. kovo 25–26 d., pranešimų medžiaga. Kaunas: Technologija, 2001, p. 54–64.
  24. MAŽYLIS, L.; ir LEŠČAUSKAITĖ, V. Tiesioginiai merų rinkimai Lietuvoje: užtrukę debatai ir šviežia patirtis. *Politikos mokslų almanachas*, 2015, t. 17, p. 33-56.
  25. MONKEVIČIUS, Kazimieras. Valdžių padalijimo principas kaip demokratijos veiksnys: atvejo studija. Santalka. *Filosofija*, 2009, t. 17, Nr.1, p. 50 - 60.
  26. MORKŪNAITĖ-LAZAUSKIENĖ, Aistė. Moterys Kauno miesto tarybos rinkimuose (1918–1934 m.). *Kauno istorijos metraštis*, 2014, Nr. 14, 65 – 78.

27. PANIZZA, Roberta. *Faktų apie Europos Sąjungą suvestinės*. Europos Parlamentas, 2019.
28. PANKŪNAS, Gytis. *Partijų ir komitetų romanas: R. Karbauskiiui pasisektų regionuose, bet didmiesčių neįkástų?* [interaktyvus]. 2019 m. [žiūrėta 2019 m. lapkričio 2 d.]. prieiga per internetą: <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/230851/partiju-ir-komitetu-romanas-r-karbauskiiui-pasisektu-regionuose-bet-didmiesciu-neikastu>>.
29. PAULIKAS, Vygasdas. Vietos savivaldos administracinės teritorinės reformos Lietuvoje ir kitose valstybėse. *Viešoji politika ir administravimas*, 2013, t. 12 (2), p. 197 – 211.
30. PLATŪKYTĖ, Domantė. *TS-LKD sprendimas rengti pirminius rinkimus – viešųjų ryšių akcija ar didesnis skaidrumas?* [interaktyvumas] 2018.[žiūrėta 2019 m. rugsėjo 16 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/220736/ts-lkd-sprendimas-rengti-pirminius-rinkimus-viesuju-rysiu-akcija-ar-didesnis-skaidrumas>>.
31. PLIKŪNĖ, Dalia. *Politiniai veikėjai, kurių bijo partijos: kelia klausimus dėl jų skaidrumo ir atsakomybės* [interaktyvus]. 2018. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 16 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/politiniai-veikejai-kuriu-bijo-partijos-kelia-klausimus-del-ju-skaidrumo-ir-atsakomybes.d?id=78335657>>
32. PLIKŪNĖ, Dalia. *Pasikeitę kailį į rinkimus žengs ir seni politikos vilkai* [interaktyvus]. 2018. [žiūrėta 2019 m. spalio 31 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/230315/pasikeite-kaili-i-rinkimus-zengs-ir-seni-politikos-vilkai>>
33. PRANEVIČIENĖ, Birutė. Konstitucinis lygiateisiškumo principas: samprata ir institucinė lygiateisiškumo apsaugos sistema Lietuvoje. Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka, 2014, t. 12, p. 161 – 176.
34. PUKANASYTĖ, Indrė. Teisinio reguliavimo stabilumas rinkimų proceso metu – svarbi demokratinė rinkimų sąlyga. *Socialinių mokslų studijos*, 2013, t. 5, Nr. 2, p. 633–653.
35. RAGAUSKAS, Petras. *Demokratijos sampratos atspindžiai Lietuvos Respublikos konstitucinio teismo jurisprudencijoje*. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2016.
36. RAIPA, A.; ir BACKŪNAITĖ, E. Fiskalinis skaidrumas ir atskaitomybė viešojo valdymo metodologijoje. *Viešoji politika ir administravimas*, 2004, Nr. 8. p. 48- 57.
37. RIMKEVIČIUS, Kęstutis Danielius. Jei kas trokšta būti pirmas. *Apžvalga*, 2009, Nr.2. p. 2.

38. RUDAITIS, Rimantas. *Europos Parlamento rinkimuose kandidatus galės kelti ne tik partijos, bet ir visuomeniniai rinkimų komitetai*. [interaktyvus] 2013. [žiūrėta 2019 m. lapkričio 1 d.] Prieiga per internetą : <
https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=15434&p_k=1&p_t=140606>.
39. SABALIAUSKAITĖ, Gabija. *Visuomenininkai į Europos Parlamentą nesiveržia*. Vilnius: UAB „Diena Media News“, [interaktyvus] 2013. [žiūrėta 2019 m. lapkričio 2 d.] Prieiga per internetą : <
<https://www.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/visuomenininkai-i-europos-parlamentu-nesiverzia-428908>>
40. SALICKAS, K.; ir LAŠIENĖ, N. Savivaldos rinkimai: ant sisteminių pokyčių slenksčio. *Apžvalga*, 2009, Nr. 2, p. 4-5.
41. SATKEVIČIUS, Vitalijus. Pamąstymai apie galimus LR Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo pokyčius. *Apžvalga*, 2009, Nr.2, p. 8.
42. STABINGIS, Rokas. *Rinkimų komitetas – grėsmė politinėms partijoms* [interaktyvus]. 2018. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 6 d.]. Prieiga per internetą: <
<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nuomones/rokas-stabingis-rinkimu-komitetas-gresme-politines-partijoms-18-980142?copied>>
43. STRIKULIENĖ, Olava. *Rinkimų komitetai meta pirštine* [interaktyvus]. Alkas, 2019. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 6 d.]. Prieiga per internetą: <
<http://alkas.lt/2019/01/06/rinkimu-komitetai-meta-pirstine/>>
44. STUNDYTĖ, Vaida. Savivalda: tobulo modelio beieškant. *Apžvalga*, 2009, Nr.2. p. 6-8.
45. ŠILEIKIS, Egidijus. *Alternatyvi konstitucinė teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003.
46. „TRANSPARENCY INTERNATIONAL“ Lietuvos skyrius. Kokias rizikas kuria rinkimų komitetai? [interaktyvus]. 2019. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.transparency.lt/kokias-rizikas-kuria-rinkimu-komitetai/>
47. UKOLOVAITĖ, K.; ir ČERNIAUSKAS, Š. (Ne)uždraustas vaisius: verslo pinigai maitina Kauno ir Vilniaus politikus [interaktyvus]. Kaunas, 2018. [žiūrėta 2019 m. spalio 16 d.]. Prieiga per internetą: <
<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/ne-uzdraustas-vaisius-verslo-pinigai-maitina-kauno-ir-vilniaus-politikus-56-992560?copied>>
48. VAIČAITIS, Vaidotas, A. Šiuolaikinio konstitucionalizmo samprata. *Teisė*, 2017, t. 104, p. 95.

49. VAIČAITIS, Vaidotas, A. *Konstitucija kaip viena svarbiausių mūsų visuomeninių vertybių*. Vilnius: Vilniaus universitetas. Teisė Pro. 2018.
50. VALINSKIENĖ, Aida. Šiomet rinkėjų lauks nemažai rebusų. *Kauno diena*, 2019, vasario 4 d.
51. VENCKŪNAS, V.; ir KASNIKOVSKYTĖ, M. *Miestų gyventojų kantrybė trūko – perbraižo valdžios žemėlapi* [interaktyvus]. 2019. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 16 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/993012/miestu-gyventoju-kantrybe-truko-perbraizo-valdzios-zemelapi>>
52. VIDRINSKAITĖ, Saulė. Rinkimų sistemos specifika ir raida Lietuvoje. *Jurisprudencija*. 2007, t. 11(101), p. 42–49.
53. VITKUS, Gediminas. *Europos Parlamentas: 100 klausimų ir atsakymų*. Vilnius, 2014.
54. VITKUS, G.; ir AŠKINYTĖ-DEGĖSIENĖ, R. *Pilietinis švietimas: pagalbinkas rinkėjui*. Skaitinių vadovėlis suaugusiesiems. Nacionalinis mokymų centras, 2013.
55. ŽILYS, Juozas. *Konstitucijos 33 straipsnis. Teisės problemos*. 1999, t. 1-2(23, 24), p. 163–176.
56. ŽIRLIENĖ, Ingrida. *Politologas T. Janeliūnas: „Vieningas Kaunas“ demonstruoja išūlumą*. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2018.
57. WEBB, P. D.; EULAU, H.; ir GIBBINS, R. *Election*. Encyclopaedia Britannica, 2019.
58. БОНДАРЬ, Н.С.; и ДЖАГАРЯН, А.А. *Конституционная ценность избирательных прав граждан России*. Москва: Формула права, 2005.

III. Teismų praktika

1. Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2003-02-25, Nr. 19-828.
2. Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2002-01-18, Nr. 5-186.
3. Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 3 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2003-12-10, Nr. 115-5221.
4. Konstitucinio Teismo 2004 m. lapkričio 5 d. išvada „Dėl Lietuvos respublikos prezidento paklausimo, ar per 2004 m. Lietuvos respublikos seimo rinkimus nebuvo pažeistas Lietuvos respublikos seimo rinkimų įstatymas“. *Valstybės žinios*, 2004-11-09, Nr. 163-5955.

5. Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 22 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2008-01-24, Nr. 10-350.
6. Konstitucinio Teismo 2009 m. rugsėjo 24 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2009-09-26, Nr. 115-4888.
7. Konstitucinis teismo 2010 m. lapkričio 9 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2010-11-13, Nr. 133-6800.
8. Konstitucinio Teismo 2012 m. gruodžio 19 d. sprendimas. *Valstybės žinios*, 2012-12-22, Nr. 152-7779.
9. Konstitucinio Teismo 2012 m. kovo 29 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2012-04-03, Nr. 40-1973.
10. Konstitucinio Teismo 2012 m. rugsėjo 5 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2012-09-08, Nr. 105-5330.
11. Konstitucinio Teismo 2014 m. liepos 11 d. nutarimas. *TAR*, 2014-07-11, Nr. 10117.
12. Konstitucinio Teismo 2014 m. spalio 13 d. nutarimas. *TAR*, 2014-10-13, Nr. 13988.
13. Konstitucinio Teismo 2016 m. liepos 8 d. nutarimas. *TAR*, 2016-07-08, Nr. 19478.
14. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. *BYLA AS-469-12-08*. Nutartis Dėl įpareigojimo atlikti veiksmus. 2008-01-03.
15. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. *Byla Nr. 26*. Nutartis Dėl Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnio (2008 m. gegužės 8 d., 2009 m. vasario 12 d. redakcijos) atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai. 2009-02-13.
16. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. *BYLA R-442-7-14*. Nutartis Dėl sprendimo panaikinimo ir įpareigojimo atlikti veiksmus. 2014-10-23.
17. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo. *BYLA R-33-756*. Nutartis Dėl Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos 2015 m. liepos 28 d. sprendimo Nr. Sp-268 dalies panaikinimo priėmimo klausimą. 2015-09-01.
18. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. *BYLA R-33-756*. Nutartis Dėl Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos 2015 m. liepos 28 d. sprendimo Nr. Sp-268 d. panaikinimo priėmimo klausimą. 2015-09-01.
19. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. *BYLA ER-2-492*. Sprendimas Dėl sprendimo sudaryti Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų agitacijos dalyvių sąrašus. 2016-09-02.
20. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. *BYLA I-9-662*. Sprendimas .2015-03-23.

21. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. *BYLA ER-34-492*. Nutartis. Dėl sprendimo d. panaikinimo (trečiasis suinteresuotas asmuo – Vilniaus miesto savivaldybės rinkimų komisija), priėmimo klausimą. 2019-03-28.
22. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. *BYLA R-9-629*. Sprendimas. Dėl sprendimo d. panaikinimo ir įpareigojimo atlikti veiksmus. 2019-02-07.
23. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. *BYLA ER-10-575*. Nutartis. Dėl sprendimo d. panaikinimo. 2019-02-21.
24. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. *BYLA ER-21-520*. Nutartis. Dėl sprendimo panaikinimo ir įpareigojimo atlikti veiksmus. 2019-03-18.
25. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. *BYLA ER-22-556*. Nutartis. Dėl sprendimo panaikinimo ir įpareigojimo atlikti veiksmus. 2019-03-19.
26. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. *BYLA ER-17-662*. Sprendimas. Dėl veiksmų pripažinimo neteisėtais ir įpareigojimo atlikti veiksmus. 2019-02-28.
27. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. *BYLA R-44-525*. Sprendimas. Dėl sprendimo panaikinimo ir įpareigojimo atlikti veiksmus. 2019-05-03.
28. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. *BYLA ER-8-968*. Sprendimas. Dėl sprendimų panaikinimo ir įpareigojimo atlikti veiksmus. 2019-02-07.
29. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. *BYLA R-14-492*. Sprendimas. Dėl sprendimo dalies panaikinimo. 2019-02-22.

IV. Travaux préparatoires

1. *Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo Nr. I-532 39 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas* [interaktyvus]. 2019 m. lapkričio 19 d. [žiūrėta 2019 m. lapkričio 3 d.]. Prieiga per internetą: < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=-x5bl5u9nx&documentId=bde7ffe028d611e79f4996496b137f39&category=TAK>>
2. *Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymo Nr. I-533 3, 5, 10, 11, 13, 14, 16, 17, 19, 20, 22, 25, 27, 29, 40, 42, 45 ir 46 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 25(1) straipsniu įstatymo projektas*. TAR, 2014, Nr. XIIP-1310(3).

V. Kiti šaltiniai

1. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 68-2497.
2. Council of Europe. European Commission For Democracy Through Law (VENICE COMMISSION). Code of good Practice in Electoral Matters. Venice: 2002.

3. Election Data Guide. *Section 3: Key Election Process Categories: Electoral Complaints, Disputes and Resolution*. Latin America, 2018.
4. Europos Parlamentas. *Naujosios Europos Komisijos rinkimai* [interaktyvus]. 2019. [žiūrėta 2019 m. lapkričio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www2.europarl.europa.eu/portal/lt>>
5. Europos Parlamentas. *Europos Parlamento nariai* [interaktyvus]. 2019. [žiūrėta 2019 m. lapkričio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www2.europarl.europa.eu/meps/lt/home>>
6. Europos Sąjungos agentūra. *Skaidrumas* [interaktyvus]. 2019. [žiūrėta 2019 m. spalio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<https://echa.europa.eu/lt/about-us/the-way-we-work/procedures-and-policies/transparency>>
7. Lietuvių kalbos institutas. *Lietuvių žodynas* [interaktyvus]. 2019. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 29 d.]. Prieiga per internetą: <<https://mokslai.lietuviuzodynas.lt/politologija/demokratiniai-rinkimai>>
8. Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija. *Europos Parlamento rinkimuose kandidatus galės kelti ir visuomeniniai rinkimų komitetai* [interaktyvus]. 2014. [žiūrėta 2019 m. spalio 6 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/29323/europos-parlamento-rinkimuose-kandidatus-gales-kelti-ir-visuomeniniai-rinkimu-komitetai>>
9. Lietuvos Respublikos Seimas. *Plenarinio posėdžio Nr. 191 stenograma* [interaktyvus]. 2010 m. balandžio 13 d. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 27 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=369507&p_tr2=2>
10. Lietuvos Respublikos Seimas. *Lietuvos Respublikos Seimo valdybos sprendimas „dėl darbo grupės politikų elgesio kodeksui sukurti sudarymo”*. Vilnius, 2002, Nr. 836.
11. Lietuvos Respublikos Seimas. *Stenograma: Seimo rinkimų įstatymo Nr. I-2721 pakeitimo projektas Nr. XIIP-3426*. Vilnius, 2015 rugsėjo 24 d.
12. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba. *Finansinio skaidrumo didinimo, korupcijos rizikos veiksnių mažinimo, interesų konfliktų suvaldymo politinių partijų veikloje gairės* [interaktyvus]. 2016. [žiūrėta 2019 m. spalio 27 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.stt.lt/documents/nkkp_2015-2025/2016_08_23_rekomendacijos_partiju_skaidrumo_didinimui.pdf>
13. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba. *Nacionalinė kovos su korupcija programa*. Vilnius, 2019.

14. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija. *Vietos savivalda*. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2019.
15. Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. *Prieš pažeidimus rinkimuose: atsakomybės rūšys* [interaktyvus]. 2012. [žiūrėta 2019 m. spalio 12 d.]. Prieiga per internetą:
<https://www.vrk.lt/documents/10180/432567/2322_priespazeidimusrinkimuoseseim2012.pdf/2b5749de-8c89-41f5-8186-57a13e706f4c>
59. Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. 2015 m. kovo 1 d. savivaldybių tarybų rinkimai [interaktyvus]. Vilnius, 2015. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 8 d.]. Prieiga per internetą:
<https://www.vrk.lt/statiniai/puslapiai/rinkimai/440_lt/Komitetai/index.html>
17. Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. *Rinkimų komiteto dėl registravimo savarankišku politinės kampanijos dalyviu teikiami dokumentai* [interaktyvus]. 2015. [žiūrėta 2019 m. spalio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vrk.lt/rinkimu-komiteto-del-registravimo-PKD-teikiami-dokumentai-2015sav>>
18. Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. *Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos veiklos ataskaita*. 2015.
19. Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. *Rinkimų organizatoriaus knyga rengiant ir vykdant 2016 m. spalio 9 d. Lietuvos Respublikos seimo rinkimus*. Vilnius, 2016.
20. Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. *Rinkimų dienos DUK* [interaktyvus]. 2016. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 16 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.vrk.lt/documents/10180/628844/DUK_RINKIMU_dienos_V2.pdf/de505229-1ce3-4020-842c-cfa8f3b3d07c>
21. Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisija. *Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos veiklos ataskaita*. Vilnius, 2017.
22. Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisija. *Idealus rinkimų komisijų sudarymo modelis: ar toks egzistuoja?* 2017.
23. Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. *Veiklos ataskaita*. 2017.
24. Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. Rinkėjų parašų rinkimo lapų pildymo, perdavimo ir tikrinimo tvarkos aprašas [interaktyvus]. Vilnius, 2018. [žiūrėta 2019 m. spalio 10 d.]. Prieiga per internetą:

- <<https://www.vrk.lt/documents/10180/676022/Sp-148+rinkeju+parasu+tvarka.pdf/3cc40f99-a49c-410a-af5a-39e1bbe61533>>
25. Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. *Diskutuota, kaip užtikrinti skaidrumą savivaldos rinkimuose 2019 m.* [interaktyvus]. 2018. [žiūrėta 2019 m. spalio 28 d.]. Prieiga per internetą: < <https://www.vrk.lt/naujienos/-/content/10180/4/diskusija-del-savivaldos-rinkimu-skaidrumo>>
  26. Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. *Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos sutartis Nr. Sp-53. Visuomeninio rinkimų komiteto veiklos sutartis.* Vilnius, 2018.
  27. Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. *Sprendimas Nr. Sp-148 “Dėl rinkėjų parašų rinkimo lapų pildymo, perdavimo ir tikrinimo tvarkos aprašo patvirtinimo”.* Vilnius, 2018.
  28. Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo kontrolės skyriaus pažyma „dėl 2019 m. kovo 3 d. savivaldybių tarybų rinkimų politinės kampanijos finansavimo ataskaitų pateikimo ir jų patikrinimo“. Vilnius, 2019, Nr. 3-112.
  29. Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. *Registruoti visuomeniniai rinkimų komitetai savivaldybėse* [interaktyvus]. 2019. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 10 d.]. Prieiga per internetą: < <https://www.vrk.lt/registruoti-visuomeniniai-rinkimu-komitetai-2019-sav>>
  30. Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. *Rinkimų organizatoriaus knyga* [interaktyvus]. 2019. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 28 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vrk.lt>>
  31. Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. *Rinkimai pagal rūšį* [interaktyvus]. 2019. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 30 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vrk.lt/pagal-rusi>>
  32. Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. *Klausiame - atsakome* [interaktyvus]. 2019. [žiūrėta 2019 m. spalio 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vrk.lt/klausiame-atsakome>>
  33. Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. *Dokumentai, teikiami Visuomeninio rinkimų komiteto registravimui* [interaktyvus]. 2019. [žiūrėta 2019 m. spalio 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vrk.lt/dokumentai-teikiami-visuomeninio-rinkimu-komiteto-registravimui>>

34. Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. *Visuomeninių rinkimų komitetų steigimas*. 2019.
35. Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. *VRK seminaras: visuomeninio rinkimų komiteto registravimas* [interaktyvus]. 2019. [žiūrėta 2019 m. spalio 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vrk.lt/en/naujienos/-/content/10180/1/vrk-seminaras-visuomeninio-rinkimu-komiteto-registravimas>>
36. Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. *Visuomeninio rinkimų komiteto teikiami pareiškiniai dokumentai Vyriausiajai rinkimų komisijai ir savivaldybės rinkimų komisijai* [interaktyvus]. Vilnius, 2019. [žiūrėta 2019 m. spalio 4 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vrk.lt/visuomeninio-rinkimu-komiteto-teikiami-pareiskiniai-dokumentai-vyriausiajai-rinkimu-komisijai-ir-savivaldybes-rinkimu-komisijai-2019-sav>>
37. Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. *Mokomoji medžiaga rinkimų dalyviams* [interaktyvus]. Vilnius, 2019. [žiūrėta 2019 m. spalio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vrk.lt/mokomoji-medziaga-rinkimu-dalyviams-2019>>
38. Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. *Rinkejų sąrašų sudarymas* [interaktyvus]. 2019. [žiūrėta 2019 m. spalio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vrk.lt/rinkeju-sarasu-sudarymas>>
39. Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. *Rugilės Rukšėnaitės skundas dėl VRK sprendimo atmestas*. Vilnius, 2019. Prieiga per internetą: <<https://www.vrk.lt/naujienos/-/content/10180/1/rugiles-ruksenaites-skundas-del-vrk-sprendimo-atmestas>>
40. Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. *Veiklos ataskaita*. Vilnius, 2019.
41. Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. *Rinkimų agitacijos pagrindai* [interaktyvus]. Vilnius, 2019m. Prieiga per internetą: <<https://www.vrk.lt/rinkimu-agitacijos-pagrindai>>
42. LRT TV naujienų tarnyba. *Politologas: rinkimų komitetų steigimo ir veiklos sąlygos turi būti priartintos prie partijų* [interaktyvus]. 2019. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 6 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/politologas-rinkimu-komitetu-steigimo-ir-veiklos-salygos-turi-buti-priartintos-prie-partiju-56-1082390?copied>>
43. LŽS Etikos komisija. *Dėl dalyvavimo rinkimų komitetuose*. Lietuvos žurnalistų sąjunga, 2015.

44. Pilietinės visuomenės institutas. Skaidrūs ir sąžiningi rinkimai. Europos Sąjunga, 2018.
45. Politikos mokslų enciklopedinis žodynas. *Skaidrumas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2007.
46. Social - og Indenrigsministeriet. *Om det danske valgsystem* [interaktyvus]. 2019. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 28 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.borger.dk/samfund-og-rettigheder/Valgsystemet/Om-det-danske-valgsystem>>
47. Visuotinė lietuvių enciklopedija. *Rinkimai* [interaktyvus]. 2019. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 30 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vle.lt/Straipsnis/rinkimai-80131>>
48. VRK. Visuomeninių rinkimų komitetų registravimas [interaktyvus]. 2019. [žiūrėta 2019 m. spalio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<https://infogram.com/visuomeniniu-rinkimu-komitetu-registravimas-1hnp27pd8xoy2gq>>

SANTRAUKA

Visuomeniniai rinkimų komitetai - tai naujas politinis darinys, kuriame gali registruotis nepartiniai žmonės ir kuris susiformuoja tik rinkimų laikotarpiui. Rinkimų komitetai itin greitai išpopuliarėjo Lietuvoje ir sukėlė didelę konkurenciją politinėms partijoms. Nepaisant to, netrukus rinkimų komitetais imta abejoti, nes jie tapo puikia terpe burtis ir rinkimuose dalyvauti verslininkams, nuteistiesiems, politikams, kurie nieko nepasiekę su savo partija perbėga į rinkimų komitetą ir taip toliau išlieka politikos akiratyje. Be to, rinkimų komitetų teisinis reglamentavimas yra dviprasmiškas, kas sudaro galimybes komitetų nariams išvengti tiek atsakomybės prieš rinkėjus, tiek finansinio skaidrumo, tai neretai kelia teisinius rinkimų ginčus. Taigi, darbo tikslas – išanalizavus rinkimų ginčus kylančius tarp rinkimų komitetų ir VRK, išskirti pagrindines ginčų priežastis, kaip pagrindą norint keisti visuomeninių rinkimų komitetų reglamentavimą. Siekiant šio tikslo, sprendžiami trys darbo uždaviniai: pateikti rinkimų, kaip demokratinės vertybės, konstitucinę sampratą ir rūšis; atskleisti visuomeninių rinkimų komitetų įteisinimo ir įregistravimo teisinius aspektus bei pateikti politinių partijų ir rinkimų komitetų skirtumus ir panašumus; atlikti teisinių rinkimų ginčų analizę bei išskirti teisinių ginčų priežastis. Apžvelgta teisinės bei mokslinės literatūros analizė leido teigti, jog rinkimai, kaip demokratijos konstitucinė vertybė pasireiškia tuo, jog demokratiniai rinkimai iš esmės yra mechanizmas, įgalinantis išreikšti piliečių valią sudarant valdžios institucijas, renkant politinius atstovus, kurie tvarkydami valstybės reikalus ir priimdami sprendimus lemia tiek valstybės, tiek visų piliečių gyvenimą. Atlikta teisinių aktų analizė atskleidė, jog norint dalyvauti rinkimuose, rinkimų komitetams keliami teisiniai reikalavimai: sudaryti kandidatų sąrašus; sudaryti veiklos sutartį, rinkti gyventojų, kurie juos remia, parašus; užsiregistruoti; sumokėti rinkimų užstatą. Atlikta teisinių rinkimų ginčų analizė atskleidė, jog ginčai klasifikuojami į dvi grupes: rinkimų ginčai pagal rinkimų laikotarpį ir rinkimų ginčai pagal rinkimų organizavimą ir jų vykdymą. Atlikta teisinių rinkimų ginčų analizė leido išskirti tokias pagrindines teisinių rinkimų ginčų priežastis: teisės aktų nesupratimas, klaidingas jų interpretavimas bei tikslaus teisinio reguliavimo nebuvimas; rinkimų komitetų įregistravimo, finansavimo ir atsakomybės teisiniame reglamentavime esantys neaiškumai, spragos, dviprasmybės; rinkimų komitetams galioja griežti reikalavimai norint įregistruoti naujus narius; neaiškiai apibrėžti rinkimus organizuojančių institucijų bei jų darbuotojų veiksmai; dažnai pažeidžiamos rinkimų agitacijos tvarkos.

SUMMARY

Public Election Committees are new political formations open to non-party people and are formed only during the election period. Election committees became very popular in Lithuania and created fierce competition for political parties. Nonetheless, Public Electoral Committees soon started to be questionable as they became an excellent space for businessmen, convicts and politicians who, after achieving nothing with their previous parties, join the Public Electoral Committee and thus are able to remain in the frontlines of politics. In addition to this, the legal regulation of Public Election Committees is ambiguous, allowing committee members to avoid both, responsibility against voters and financial transparency, which often leads to legal disputes. The aim of this thesis is to identify the root causes of disputes between Central Electoral Committees and the Central Electoral Commission as basis for changing the regulation of Public Election Committees. To do this, three tasks of the thesis are being solved: to present the constitutional concept of elections based on democratic values; to disclose the legal aspects of the validation and registration of Public Election Committees and to present the differences and similarities between political parties and Public Election Committees; to analyze legal election disputes and to identify the causes of these legal disputes. The analysis of legal and scientific literature has shown that elections, as the constitutional value of democracy, manifests itself by the fact that democratic elections are essentially a mechanism for expressing the will of citizens on the establishment of public authorities and political representatives who by governing the affairs of the state and through decision making are responsible for both – the life of the country and its citizens. The analysis of legal acts revealed that in order to participate in the elections, Public Electoral Committees are required: to make a list of its candidates; conclude an operating agreement, collect signatures of residents who support them; sign up; pay the election bail. The analysis of legal electoral disputes revealed that the disputes are classified into two groups: electoral disputes by election period and election disputes by election organization and execution. The analysis of legal electoral disputes allowed to distinguish the following main reasons of legal electoral disputes: misunderstanding of legal acts, misinterpretation and lack of precise legal regulation; uncertainties, gaps, ambiguities in the legal regulation of registration, funding and liability of election committees; Election Committees have strict requirements for registering new members; the actions of the election are not clearly defined; electoral campaigning rules are sometimes violated.

PRIEDAI

Savivaldybių tarybų rinkimų duomenys

	Metai	Miestų savivaldybėse	Rajonų savivaldybėse	Iš viso Lietuvoje
Rinkėjų skaičius	2015	1072027	1479489	2551516
	2011	1100189	1537544	2637733
Dalyvavusių skaičius	2015	493245	710316	1203561
	2011	447145	715454	1162599
Dalyvavusių procentas	2015	46,01	48,01	47,17
	2011	40,64	46,53	44,08

Šaltinis: Sudaryta remiantis: S. Klimanskis ir A. Graželis. Ką parodė 2015-ųjų savivaldos rinkimai? Apžvalga, 2015. Prieiga per internetą: <<http://apzvalga.eu/ka-parode-2015-uju-savivaldos-rinkimai.html>>

2 priedas

PATVIRTINTA
Lietuvos Respublikos
Vyriausiosios rinkimų komisijos
2014 m. rugsėjo 30 d. sprendimu Nr.
Sp-242,

Lietuvos Respublikos vyriausiajai rinkimų komisijai

**PRAŠYMAS
DĖL VISUOMENINIO RINKIMŲ KOMITETO ĮREGISTRAVIMO**

201 - -

_____
(dokumento sudarymo vieta)

Prašau įregistruoti Visuomeninį rinkimų komitetą, atstovaujama

_____

_____
(Visuomeninio rinkimų komiteto atstovo (koordinatoriaus) vardas ir pavardė)

Pranešu savo duomenis pasiteirauti:

_____

(tel., el. p. adresas)

_____, kurie bus skelbiami Lietuvos Respublikos

vyriausiosios rinkimų komisijos interneto svetainėje.

Visuomeninio rinkimų komiteto
atstovas

(Parašas)

(Vardas ir pavardė)

3 priedas

PATVIRTINTA
Lietuvos Respublikos
vyriausiosios rinkimų komisijos
2018 m. gegužės 8 d. sprendimu Nr. Sp-

53

REGISTRAVIMO ŽYMA

--

VISUOMENINIO RINKIMŲ KOMITETO _____
(pavadinimas)

VEIKLOS SUTARTIS²⁹²

_____
(data)

_____
(sudarymo vieta)

Mes, rinkėjų grupė:

Nr.	Vardas	Pavardė	Telefono numeris, el. paštas
1.			
2.			
3.			

²⁹² Čia pateikiama tipinės sutarties forma. Konkreti sutartis surašoma pagal šią formą ir Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo reikalavimus. Sutarties duomenys įrašomi VRK informacinėje sistemoje. Visuomeninio rinkimų komiteto įgaliotas atstovas turi kreiptis į VRK dėl prisijungimo prie informacinės sistemos ir pasirašyti įsipareigojimą dėl asmens duomenų tvarkymo.

Nr.	Vardas	Pavardė	Telefono numeris, el. paštas
4.			
5.			
6.			
7.			
8.			
9.			
10.			
11.			
12.			
13.			
14.			
15.			
16.			
17.			
18.			
19.			
20.			
21.			
...			

Vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymu, Lietuvos Respublikos politinių kampanijų finansavimo ir finansavimo kontrolės įstatymu, steigiamame visuomeninį rinkimų komitetą (toliau – Rinkimų komitetas), kurio tikslas – dalyvauti [rinkimų data] rinkimuose į Europos Parlamentą ir kelti kandidatų sąrašą, ir sudarome šią Rinkimų komiteto veiklos sutartį.

PATVIRTINTA
Vyriausiosios rinkimų komisijos
2013 m. gruodžio 20 d.
sprendimu Nr. Sp-158,

POLITINĖS KAMPANIJOS TURTO PATIKĖJIMO SUTARTIS

(sudarymo vieta)

20 m. _____ mėn. _____ d.

Sutarties šalys

Šia sutartimi **Patikėtojas**

Politinės partijos pavadinimas /fizinio asmens vardas ir pavardė	
Kodas	
Buveinės / gyvenamosios vietos adresas	
Registras, kuriame kaupiami ir saugomi duomenys apie juridinį asmenį	Juridinių asmenų registras / Teisingumo ministerija
Patikėtojo atstovo vardas ir pavardė, asmens kodas	
Adresas	
Atstovavimo pagrindas	
	(įstatatai/prokūra/įgaliojimas)
Atstovo asmens dokumento duomenys	

ir **Patikėtinis** (*politinės kampanijos išdininkas*)

Vardas ir pavardė, asmens kodas	
Adresas	

Šioje sutartyje vadinami **Šalimis** sudarė šią sutartį.

Sutarties objektas ir dalykas

1. Šia sutartimi Patikėtojas perduoda Patikėtiniai iš politinės kampanijos finansavimo šaltinių gautą savo turtą (toliau – Turtas) patikėjimo teise šios sutarties galiojimo laikotarpiui, o Patikėtinis įsipareigoja šį Turtą valdyti, naudoti ir juo disponuoti Patikėtojo ar jo nurodyto asmens (Naudos gavėjo) interesais.

2. Politinė kampanija –

3. Patikėtojas įsipareigoja sumokėti Patikėtiniai atlyginimą, kuris su mokesčiais iš viso sudaro

_____ litų.

Sutarties šalių teisės ir pareigos

4. Patikėtinis įsipareigoja:

4.1. Tinkamai ir profesionaliai vykdyti Politinių kampanijų finansavimo ir finansavimo kontrolės įstatymo (2013) (toliau – Įstatymas) 17 str. išvardintas politinės kampanijos išdininko pareigas*, taip pat laikytis kitų politinės kampanijos išdininko veiklą reglamentuojančių teisės aktų nuostatų;

4.2. priimti Patikėtojo jam perduodamą Turtą ir jį valdyti, naudoti bei juo disponuoti Patikėtojo vardu ir interesais taip, kad užtikrintų Patikėtojo arba Naudos gavėjo politinės kampanijos finansavimą, atitinkantį Įstatymo ir kitų teisės aktų reikalavimus;

4.3. Patikėtojo perduotą Turtą valdyti, naudoti, juo disponuoti asmeniškai, išskyrus tuos atvejus, kai siekiant apsaugoti Patikėtojo interesus, yra būtina kitam asmeniui pavesti atlikti tam tikrus veiksmus, o Patikėtojo raštiško sutikimo per protingai trumpą terminą gauti neįmanoma;

4.4. užtikrinti Patikėjimo objekto atskyrimą nuo savo turto;

4.5. užtikrinti Patikėjimo objekto tinkamą apskaitą, apsaugą ir priežiūrą;

4.6. teisės aktų nustatyta tvarka ir sąlygomis teikti Vyriausiajai rinkimų komisijai bei iš jos gauti informaciją, reikalingą Sutarties vykdymui;

4.7. Patikėtojo pareikalavimu pateikti jam savo veiklos ataskaitą;

4.8. laikytis konfidencialumo dėl informacijos, gautos Sutarties vykdymo metu, išskyrus tuos atvejus, kai yra raštiškas Patikėtojo sutikimas arba kai informaciją atskleisti būtina norint tinkamai įvykdyti Patikėtinio pagal Sutartį prisiimtus įsipareigojimus, arba kai tai numato teisės aktai;

4.9. nurodyti Patikėjimo teisės faktą tretiesiems asmenims.*

* Iš Įstatymo 17 str.:

„<.>4. Politinės kampanijos išdininkas:

1) pildo ir pasirašo aukų lapus, politinės kampanijos finansavimo apskaitos žiniaraštį, politinės kampanijos finansavimo ataskaitą;

2) šio įstatymo ir Buhalterinės apskaitos įstatymo nustatyta tvarka tvarko ir saugo politinės kampanijos apskaitos dokumentus;

3) per 10 darbo dienų Vyriausiosios rinkimų komisijos interneto tinklalapyje paskelbia duomenis apie politinės kampanijos laikotarpiu gautas aukas ir sudarytas politinės kampanijos finansavimo sutartis;

4) kontroliuoja politinės kampanijos išlaidas ir prižiūri, kad jos neviršytų šio įstatymo 14 str. 2 ir 3 dalyse nustatytų išlaidų dydžių;

5) jeigu savarankiškam politinės kampanijos dalyviui neatsiranda šio įstatymo 20 str. 1 d. nustatyta prievolė, ne vėliau kaip per 25 kalendorines dienas nuo rinkimų (pakartotinių rinkimų) ar referendumo galutinių rezultatų paskelbimo dienos pateikia Vyriausiajai rinkimų komisijai politinės kampanijos finansavimo ataskaitą;

6) jeigu savarankiškam politinės kampanijos dalyviui atsiranda šio įstatymo 20 str. 1 d. nustatyta prievolė, ne vėliau kaip per 85 kalendorines dienas nuo rinkimų (pakartotinių rinkimų) ar referendumo galutinių rezultatų paskelbimo dienos pateikia Vyriausiajai rinkimų komisijai politinės kampanijos finansavimo ataskaitą ir auditoriaus ataskaitą dėl pastebėtų faktų;

7) kartu su politinės kampanijos finansavimo ataskaita Vyriausiajai rinkimų komisijai pateikia politinės kampanijos pajamas ir išlaidas pagrindžiančius dokumentus;

8) vykdo kitas šiame įstatyme nustatytas pareigas. <..>“

5 priedas

PATVIRTINTA
Lietuvos Respublikos
vyriausiosios rinkimų komisijos
2012 m. gegužės 2 d. sprendimu
Nr. Sp-46

POLITINĖS KAMPANIJOS IR POLITINIŲ PARTIJŲ FINANSAVIMO DUOMENŲ TEIKIMO ELEKTRONINIŲ BŪDU SUTARTIS

.....
(data)

.....
(vieta)

DUOMENŲ TEIKĖJAS, ..., asmens kodas ....., gyvenantis

(vardas, pavardė)

(asmens kodas)

veikiantis, kaip

....., (toliau (pasirinkti: *iždininkas, viešosios informacijos rengėjo, skleidėjo duomenų teikėjas*)

- **DUOMENŲ TEIKĖJAS**), viena šalis, ir DUOMENŲ GAVĖJAS, Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija, atstovaujama įgalioto (-os) ..... apygardos (savivaldybės) rinkimų komisijos pirmininko (-ės) ....., (toliau – **DUOMENŲ GAVĖJAS**), kita šalis, abi kartu toliau vadinamos Šalimis, sudarė šią sutartį (toliau- Sutartis):

I. SUTARTIES OBJEKTAS

1. Ši Sutartis nustato DUOMENŲ TEIKĖJO ir DUOMENŲ GAVĖJO santykius teikiant, Sutarties priede nurodytų politinės kampanijos dalyvių ir (ar juridinių asmenų) duomenis, ir priimant politinės kampanijos, politinės kampanijos stebėsenos ir politinių partijų finansavimo duomenis (toliau – **Duomenys**) per Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos informacinę sistemą „*LitVote*“ (toliau – **LitVote**) internetu.

II. DUOMENŲ TEIKĖJO TEISĖS IR PAREIGOS

2. DUOMENŲ TEIKĖJAS teikia Duomenis vadovaujantis atitinkamai:

2.1. Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (Žin. 2004, Nr. 135-4894; 2010, Nr. 63-3091; 2011, Nr. 153-7205) 5 str., 10 str. 5 d., 12 str. 3 d., 19 str. 6-7 d., 20 str. 5 d., 21 str. 4 d., 23 str., 24 str., įgyvendinant 26 str. sudarytos sutarties su DUOMENŲ GAVĖJU pagrindu, 21 str., 25 str. 1 d.

3. DUOMENŲ TEIKĖJAS įsipareigoja:

3.1. teikti teisingus Duomenis ir nereikšti pretenzijų dėl pateiktų duomenų teisingumo;

3.2. užtikrinti *LitVote* naudojamų autentifikavimo priemonių (vartotojo vardo ir slaptažodžio) saugumą ir slaptumą, neperduoti šių priemonių tretiesiems asmenims. Iškilus grėsmei, kad DUOMENŲ TEIKĖJO autentifikavimo priemonės gali sužinoti tretieji asmenys arba kai jos tapo žinomos tretiesiems asmenims, DUOMENŲ TEIKĖJAS, nedelsdamas, ne vėliau kaip kitą darbo dieną, turi informuoti apie tai DUOMENŲ GAVĖJĄ, ir kreiptis su prašymu dėl autentifikavimo priemonių pakeitimo;

3.3. DUOMENŲ TEIKĖJAS sutinka ir patvirtina, kad elektroniniu būdu pateikti Duomenys turi tokią pat juridinę galią kaip DUOMENŲ TEIKĖJO pasirašyti ir pateikti Duomenys rašytine forma;

3.4. DUOMENŲ TEIKĖJAS, teikiantis Duomenis per įgaliotą atstovą, apie įgaliojimų nutraukimą turi nedelsdamas, ne vėliau kaip kitą darbo dieną, raštu pranešti DUOMENŲ GAVĖJUI. DUOMENŲ TEIKĖJAS apie darbo santykių

pasibaigimą su atstovaujama įmone turi nedelsdamas, bet ne vėliau kaip kitą darbo dieną, raštu pranešti DUOMENŲ GAVĖJUI;

3.5. DUOMENŲ TEIKĖJAS sutinka su elektroniniu būdu perduodamų Duomenų saugumo reikalavimais;

3.6. DUOMENŲ TEIKĖJAS sutinka su Sutarties 6.1 punkte nurodyta DUOMENŲ GAVĖJO teise prireikus reikalauti pateikti elektroniniu būdu pateiktus Duomenis rašytiniu (popieriniu) formatu;

3.7. DUOMENŲ TEIKĖJAS sutinka, kad DUOMENŲ GAVĖJAS registruotų visus veiksmus, atliekamus teikiant Duomenis elektroniniu būdu. Šie įrašai, esant reikalui, gali būti panaudoti įrodyti DUOMENŲ TEIKĖJO arba jo įgalioto atstovo Duomenų pateikimą elektroniniais ryšiais;

3.8. DUOMENŲ TEIKĖJAS privalo nedelsiant informuoti DUOMENŲ GAVĖJĄ apie *LitVote* sistemoje įvestus klaidingus duomenis.

III. DUOMENŲ GAVĖJO TEISĖS IR PAREIGOS

4. DUOMENŲ GAVĖJAS gauna Duomenis vadovaujantis:

4.1. Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (Žin. 2004, Nr. 135-4894, 2010, Nr. 63-3091; 2011, Nr. 153-7205) 5 str., 10 str., 12 str. 3 d., 19 str. 6-8 d., 20 str. 5 d., 21 str. 3-4 d., 23 str., 24 str., 25 str. 1-2 d., 26 str.

5. DUOMENŲ GAVĖJAS įsipareigoja:

5.1. konsultuoti DUOMENŲ TEIKĖJĄ Duomenų teikimo elektroniniu būdu klausimais;

5.2. išduoti DUOMENŲ TEIKĖJUI autentifikavimo priemones;

5.3. gavęs DUOMENŲ TEIKĖJO pranešimą apie autentifikavimo priemonių praradimą ar jų perdavimą tretiesiems asmenims, nedelsdamas blokuoti galimybę DUOMENŲ TEIKĖJO vardu prisijungti prie *LitVote* ir pateikti Duomenis elektroniniu būdu;

5.4. gavęs raštu DUOMENŲ TEIKĖJO prašymą, pakeisti suteiktas ar išduoti naujas autentifikavimo priemones;

5.5. užtikrinti *LitVote* saugumą;

5.6. elektroniniu būdu pateiktus Duomenis skelbti DUOMENŲ GAVĖJO interneto svetainėje (www.vrk.lt) Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo nustatyta tvarka.

6. DUOMENŲ GAVĖJAS turi teisę:

6.1. prireikus pareikalauti, kad DUOMENŲ TEIKĖJAS pateiktų Duomenis rašytine forma (popieriniu formatu);

6.2. nepriimti Duomenų, jeigu jie neatitinka Sutarties sąlygų ir (ar) DUOMENŲ GAVĖJO nustatyto formato reikalavimų;

6.3. įgalioti Savivaldybių (Apygardų) ar apylinkių rinkimų komisijų narius ar kitus asmenis sudaryti DUOMENŲ GAVĖJO vardu šią sutartį.

IV. ŠALIŲ ATSAKOMYBĖ

7. DUOMENŲ GAVĖJAS yra atsakingas už DUOMENŲ TEIKĖJO elektroniniu būdu pateiktų Duomenų saugojimą.

8. DUOMENŲ GAVĖJAS neatsako:

8.1. už tai, kad dėl elektroninių ryšių gedimų DUOMENŲ TEIKĖJAS negalės prisijungti prie *LitVote* arba kad dėl tokių gedimų bus prarasti ar iškraipyti elektroniniu būdu teikiami Duomenys;

8.2. už Duomenų pakeitimą, įvykusį jų pateikimo metu;

8.3. už jo pateiktų Duomenų teisingumą.

9. DUOMENŲ TEIKĖJAS, neužtikrinęs autentifikavimo priemonių saugumo, perdavęs jas tretiesiems asmenims ir (ar) laiku nepranešęs DUOMENŲ GAVĖJUI apie tai, visiškai atsako už pasekmes.

10. DUOMENŲ TEIKĖJAS visiškai atsako už elektroniniu būdu pateiktų Duomenų teisingumą.

11. Nė viena iš Šalių neatsako už visišką ar dalinį įsipareigojimų neįvykdymą, jeigu ji įrodo, kad įsipareigojimų neįvykdė dėl nenugalimos jėgos (*force majeure*) aplinkybių. Nenugalimos jėgos aplinkybės suprantamos taip, kaip jos apibrėžtos Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.212 str.. Dėl atleidimo nuo atsakomybės esant nenugalimos jėgos aplinkybėms Šalys vadovaujasi Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. liepos 15 d. nutarimu Nr. 840 (Žin., 1996, Nr. 68-1652).

V. SUTARTIES GALIOJIMAS, NUTRAUKIMAS, KEITIMAS

12. Sutartis įsigalioja nuo jos pasirašymo dienos ir yra sudaryta neterminuotam laikotarpiui.

13. DUOMENŲ GAVĖJAS turi teisę vienašališkai keisti Sutarties sąlygas, apie tai raštu informavusi DUOMENŲ TEIKĖJĄ prieš 15 (penkiolika) kalendorinių dienų.

14. Kiekviena iš Šalių turi teisę nutraukti Sutartį, apie tai raštu įspėjusi kitą Šalį prieš 15 (penkiolika) kalendorinių dienų. Jeigu DUOMENŲ TEIKĖJAS pažeidžia Sutarties sąlygas, DUOMENŲ GAVĖJAS turi teisę nutraukti Sutartį nesilaikydama šiame punkte nustatyto įspėjimo termino.

15. Sutarties pakeitimai ir papildymai galioja tik sudaryti raštu ir pasirašyti abiejų Šalių atstovų.

16. Sutartis nutraukiama pasikeitus Duomenų teikimą reglamentuojantiems teisės aktams.

VI. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

17. Iškilusius ginčus dėl Sutarties vykdymo Šalys sprendžia derybų būdu, vadovaudamosi gera valia. Jeigu ginčo nepavyksta išspręsti derybų būdu, kiekviena Šalis turi teisę kreiptis į teismą. Ginčai sprendžiami Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka.

18. Sutartis sudaroma lietuvių kalba dviem vienodą juridinę galią turinčiais egzemplioriais, po vieną kiekvienai Šaliai.

19. Atvejais, kurių nenumato ši Sutartis, Šalys vadovaujasi galiojančiais Lietuvos Respublikos teisės aktais.
20. Sutarties priedai yra neatsiejama Sutarties dalis.

VII. ŠALIŲ REKVIZITAI

DUOMENŲ GAVĖJAS

Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos įgaliotas (-a)

..... savivaldybės (apygardos) rinkimų

(pavadinimas)

komisijos pirmininkas (-ė)

.....
(vardas, pavardė)

.....
(parašas)

A . V .

DUOMENŲ TEIKĖJAS

.....
(vardas, pavardė)

.....
(asmens kodas)

.....
(duomenų teikėjo pareigos)

.....
(gatvės pavadinimas, namo ir (ar) buto numeris, miestas)

.....
(pildoma, jei reikia. Atstovaujamo juridinio asmens pavadinimas)

.....
(parašas)

A . V .

Politinės kampanijos ir politinių
partijų
finansavimo duomenų teikimo
elektroniniu būdu sutarties
priedas

PRIEDAS NR. ....

PRIE

**POLITINĖS KAMPANIJOS IR POLITINIŲ PARTIJŲ FINANSAVIMO DUOMENŲ TEIKIMO
ELEKTRONINIŲ BŪDU SUTARTIES**

20.... m. ....d.
(data)

DUOMENŲ TEIKĖJAS, ...
gyvenantis

(vardas, pavardė, asmens kodas)

.....,veikiantis ..... kaip

.....
(gatvės pavadinimas, namo ir (ar) buto numeris, miestas)(pasirinkti: išdininkas, viešosios informacijos rengėjo, skleidėjo duomenų teikėjas)

(toliau - **DUOMENŲ TEIKĖJAS**), viena šalis, ir DUOMENŲ GAVĖJAS, Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija, atstovaujama įgalioto (-os) ..... apygardos (savivaldybės) rinkimų komisijos pirmininko (-ės) ..... (toliau – **DUOMENŲ GAVĖJAS**),

DUOMENŲ TEIKĖJAS pagal su DUOMENŲ GAVĖJU 20.... m. .... mėn. .... d. sudarytą Politinės kampanijos ir politinių partijų finansavimo duomenų teikimo elektroniniu būdu sutartį įsipareigoja teikti:

.....
.....

(politinės kampanijos dalyvio(-ių) pavadinimas(-ai) ir (ar) juridinio(-ių) asmens (-ų) pavadinimas (-ai) ir kodas, priemonės _(-ių), kuriose

.....
.....
skleidžiama politinė reklama pavadinimas)

.....
.....

.....
.....

.....
.....

.....
.....

.....
.....

.....
.....

.....
.....

.....
.....

.....
.....

.....politinės kampanijos ir politinių partijų
finansavimo duomenis.

DUOMENŲ GAVĖJAS

Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos
įgaliotas (-a)

..... savivaldybės (apygardos) rinkimų
(pavadinimas)

komisijos pirmininkas (-ė)

DUOMENŲ TEIKĖJAS

.....
(vardas, pavardė)

.....
(asmens kodas)

.....
(duomenų teikėjo pareigos)

.....
(vardas, pavardė)
.....
(parašas) A .V.

(gatvės pavadinimas, namo ir (ar) buto numeris, miestas)
.....
(pildoma, jei reikia. Atstovaujamo juridinio asmens pavadinimas)
.....
(parašas) A .V.

Tvirtinu (jei reikia):

.....
(juridinio asmens vadovo vardas, pavardė)
.....
(juridinio asmens pavadinimas, vadovo pareigų pavadinimas)
.....
(juridinio asmens pavadinimas)
(parašas) A .V.

PATVIRTINTA
Lietuvos Respublikos
vyriausiosios rinkimų komisijos
2012 m. gegužės 2 d. sprendimu
Nr. Sp-46

.....
.....
.....
.....
.....

(Darbovietė, pareigos, vardas, pavardė)

.....
(VRK įgaliotojo asmens vardas, pavardė, pilnas pareigų pavadinimas)

PASIŽADĖJIMAS

20..... m. ....d.
(data)

.....
(vieta)

Pasižadavau saugoti ir naudoti tinkamai man išduotas (–ą) Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos (toliau – VRK) informacinės sistemos „LitVote” identifikacines priemones (vartotojo vardą ir slaptažodį). Iškilus grėsmei, kad identifikacines priemones gali sužinoti tretieji asmenys arba kai jos tapo žinomos tretiesiems asmenims, nedelsdamas pasižadavau informuoti apie tai VRK, ir kreiptis su prašymu dėl identifikacinių priemonių pakeitimo.

Suprantu, jog neužtikrinęs identifikacinių priemonių saugumo, perdavęs jas tretiesiems asmenims ir (ar) laiku nepranešęs VRK apie tai, visiškai atsakau už pasekmes.

.....
(vardas, pavardė)

.....
(parašas)

(Visuomeninio rinkimų komiteto pavadinimas)

Lietuvos Respublikos
vyriausiajai rinkimų komisijai

**ĮGALIOJIMAS
ATSTOVUI RINKIMAMS**

201
Vilnius

Visuomeninis rinkimų komitetas įgalioja savo atstovą rinkimams

---

_____ (vardas, pavardė, asmens kodas)
atstovauti Vyriausiojoje rinkimų komisijoje ir

_____ (savivaldybės pavadinimas)
savivaldybės rinkimų komisijoje 2015 m. kovo 1 d. savivaldybių tarybų rinkimuose.

Kontaktai _____ .
(telefonas, el. paštas)

Visuomeninio rinkimų _____
komiteto koordinatorius (parašas) (vardas, pavardė)

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
VYRIAUSIOJI RINKIMŲ KOMISIJA**

2019 M. KOVO 3 D. SAVIVALDYBIŲ TARYBŲ RINKIMAI

**INFORMACIJA
APIE RINKIMŲ UŽSTATĄ**

Rinkimų užstatas yra nustatytas Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos 2018 m. spalio 9 d. sprendimu Nr. Sp-116.

Rinkimų užstatas pagal Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 39 str. yra susietas su paskutiniu paskelbtu šalies ūkio darbuotojų vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio (VMDU) dydžiu ir yra lygus:

1 VMDU = 926,70 Eur.

1. Partija, visuomeninis rinkimų komitetas sumoka už kiekvieną keliamų **kandidatų sąrašą** (kartu ir už kandidato į merus iškėlimą) vienoje savivaldybėje po 926,70 Eur:

keliamų kandidatų sąrašų skaičius x 926,70 Eur = rinkimų užstatas.

2. Papildant kandidatų sąrašą **naujais**, keičiant kandidatų eilę kandidatų sąrašė 0,5 VMDU dydžio už kiekvieną kandidatą:

po 463,35 Eur už kiekvieną kandidatą.

3. **Išsikėlęs** kandidatas į savivaldybės tarybos narius – merus:

1 VMDU = 926,70 Eur.

4. Jeigu partijos ar rinkimų komiteto keliamame kandidatų sąrašė yra įrašyti kandidatai, **einantys pareigas, nesuderinamas su savivaldybės tarybos nario pareigomis**, rinkimų užstatas už kiekvieną tokį kandidatą – dešimties VMDU dydžio:

po 926,70 Eur X 10 = 9 267 Eur už kiekvieną kandidatą.

5. Jungiantis partijoms į **koaliciją** – po 0,3 VMDU už kiekvieną sujungiamą sąrašą:

po 278,01 Eur už kiekvieną sujungiamą sąrašą.

Rinkimų užstatą mokėti iš rinkimų sąskaitos DRAUDŽIAMA.

Rinkimų užstatas yra mokamas banko pavedimu į sąskaitą:

Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija

A/s LT537300010002461932

„Swedbank“ AB

Banko kodas 73000

Nurodant mokėjimo paskirtį:

- 1) **rinkimų užstatas už kandidatų sąrašą (-us)**, partijos pavadinimas, sąrašų skaičius; jeigu partijos skyrius moka pats – partijos pavadinimas, savivaldybės pavadinimas; arba visuomeninio rinkimų komiteto pavadinimas ir savivaldybės pavadinimas. Pateikiama banko pavedimo kopija;
- 2) **rinkimų užstatas už papildymą naujais kandidatais**, partijos (rinkimų komiteto) pavadinimas, savivaldybės pavadinimas, numeris sąrašė;

- 3) **rinkimų užstatas už išsikėlimą į savivaldybės tarybos narius – merus**, vardas ir pavardė, savivaldybės pavadinimas;
  - 4) **rinkimų užstatas už nesuderinamas pareigas**, vardas ir pavardė, partijos (rinkimų komiteto) pavadinimas, savivaldybės pavadinimas; jeigu mokama už visus vietoje pavardžių rašomi kandidatų numeriai sąraše;
  - 5) **rinkimų užstatas už sąrašų sujungimą**, partijos pavadinimas, savivaldybės pavadinimas;
-

10 priedas

Rinkimų apygardos Nr. ir pavadinimas			
Partijos, visuomeninio rinkimų komiteto pavadinimas			
Vyriausiosios rinkimų komisijos išduotos pažymos Nr.		Partijos, visuomeninio rinkimų komiteto atstovo rinkimams vardas, pavardė	

A	Duomenys apie kandidatą				Šias skiltis pildo savivaldybės rinkimų komisija				
	asmens kodas	pavardė	vardas	telefonai	Sutikimas būti iškelto kandidatui	Kandidato anketa	Pajamų ir turto deklaracijų išrašai	Privačių interesų deklaracija	Pasizadėjimas nepanirkti rinkėjus
Eil. Nr.	pildyti pagal Lietuvos Respublikos piliečio pasą arba asmens tapatybės kortelę, arba leidimą nuolat gyventi Lietuvoje								
1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									
10									
11									
12									
13									
14									
15									
16									
17									
18									
19									
20									
21									
22									
23									
24									
25									
26									
27									
28									
29									
30									
31									
32									
33									
34									
35									

A	Duomenys apie kandidatą				Šias skiltis pildo savivaldybės rinkimų komisija				
	asmens kodas	pavardė	vardas	telefonai	Sutikimas būti iškeltu kandidatu	Kandidato anketa	Pajamų ir turto deklaracijų išrašai	Privatačių interesų deklaracija	Pasižadėjimas nenamirkti rinkėjais
Eil. Nr.	pildyti pagal Lietuvos Respublikos piliečio pasą arba asmens tapatybės kortelę, arba leidimą nuolat gyventi Lietuvoje								
36									
37									
38									
39									
40									
41									
42									
43									
44									
45									
....									
102									

B **KANDIDATAS, Vardas Pavardė, kurio numeris sąrašė yra 2, KELIAMAS KANDIDATU Į SAVIVALDYBĖS TARYBOS NARIUS – MERUS. Biografija ir nuotrauka pridedama. Arba KANDIDATO Į SAVIVALDYBĖS TARYBOS NARIUS – MERUS NEKELIA.**

C **KELIAMAME KANDIDATŲ SĄRAŠE YRA ĮRAŠYTI KANDIDATAI, EINANTYS PAREIGAS, NESUDERINAMAS SU SAVIVALDYBĖS TARYBOS NARIO PAREIGOMIS:**

1. Numeris sąrašė 6 – Vardas Pavardė.
 2. Numeris sąrašė 8 – Vardas Pavardė.....
 3.

SUMOKĖTAS RINKIMŲ UŽSTATAS: (2 356 X 2) 4 712 Lt (1 364,69 Eur) X 2 =
 (dvigubas užstato dydis X iš kandidatų skaičiaus)
 Dokumentas, kad yra sumokėtas rinkimų užstatas, pridedamas.

Arba **KELIAMAME KANDIDATŲ SĄRAŠE NĖRA KANDIDATŲ, EINANČIŲ PAREIGAS, NESUDERINAMAS SU SAVIVALDYBĖS TARYBOS NARIO PAREIGOMIS**

D **KELIAMAME KANDIDATŲ SĄRAŠE YRA ĮRAŠYTI KANDIDATAI, PRIKLAUSANTYS KITOMS PARTIJOMS:**

1. Numeris sąrašė 2 – Vardas Pavardė, partijos pavadinimas.
 2. Numeris sąrašė 4 – Vardas Pavardė, partijos pavadinimas.
 3.

Arba **KELIAMAME KANDIDATŲ SĄRAŠE NĖRA ĮRAŠYTŲ KANDIDATŲ, PRIKLAUSANČIŲ KITOMS PARTIJOMS:**
Pastaba. Visuomeninis rinkimų komitetas „D“ d. nepildo.

Partijos, visuomeninio rinkimų komiteto atstovas rinkimams:

20 m. _____ d. (parašas) (vardas, pavardė)

Gauta savivaldybės rinkimų komisijoje 20 _____ m. _____ d. _____ val. _____ min.
 Pareiškinių dokumentų trūkumą pašalinimas:

A.V.	Komisijos	_____	_____
		(pareigos)	(parašas)
			(vardas, pavardė)

Forma patvirtinta
Lietuvos Respublikos
vyriausiosios rinkimų komisijos
2014 m. rugsėjo 22 d. sprendimu Nr. Sp-237

**ASMENS, KELIAMO KANDIDATU Į SAVIVALDYBĖS TARYBOS NARIUS,
SUTIKIMAS
BŪTI PARTIJOS, VISUOMENINIO RINKIMŲ KOMITETO IŠKELTU
KANDIDATU RINKIMŲ APYGARDOJE**

20 _____ - _____ - _____

Aš, _____,

(v a r d a s , p a v a r d ė)

sutinku būti iškeltas kandidatu į savivaldybės tarybos narius

_____ rinkimų apygardoje Nr.

_____ (apygardos pavadinimas)

nuo _____
(visas partijos, visuomeninio rinkimų komiteto pavadinimas)

_____ (parašas)

Forma patvirtinta
Lietuvos Respublikos
vyriausiosios rinkimų
komisijos
2014 m. rugsėjo 22 d.
sprendimu Nr. Sp-237

KANDIDATO Į SAVIVALDYBĖS TARYBOS NARIUS ANKETA

1 Pavardė
(rašyti didžiosiomis raidėmis)

--

**3. Pasa arba asmens tapatybės
kortelės, arba leidimo nuolat
gyventi Lietuvoje numeris**

--

2. Vardas, vardai
(rašyti didžiosiomis raidėmis)

--

4. Asmens kodas

--

5. Gimimo data

m.	d.
----	----

6. Nuolatinės gyvenamosios vietos adresas

namo Nr.		buto Nr.	
gatvė			
kaimas / miestelis			
miestas / seniūnija			
savivaldybė			

7. Telefonai

mobilusis		darbo, namų		el. p.	
-----------	--	-------------	--	--------	--

8. Pagal Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 36 str. 11 d. Jūs turite atsakyti į šiuos klausimus:

	Galimi atsakymo variantai	Irašykite Jūsų atsakymą
8.1. Ar neturite nebaigtos atlikti teismo nuosprendžiu paskirtos bausmės?	Turiu Neturiu	
8.2. Ar nesate asmuo, atliekantis privalomąją karo arba alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą, neišėjęs į atsargą ar pensiją profesinės karo tarnybos karys, statutinės institucijos ar įstaigos pareigūnas, kuriam pagal specialius įstatymus ar statutus apribota teisė dalyvauti politinėje veikloje?	Esu Nesu	
8.3. Ar einate pareigas, nesuderinamas su savivaldybės tarybos nario pareigomis? <small>91 str. 1 d. „Savivaldybės tarybos nario pareigos yra nesuderinamos su Respublikos Prezidento, Seimo nario, Europos Parlamento nario, Vyriausybės nario pareigomis, su Vyriausybės įstaigos ar įstaigos prie ministerijos vadovo, kurio veikla susijusi su savivaldybių veiklos priežiūra ir kontrole, pareigomis, su Vyriausybės atstovo apskrityje pareigomis, su valstybės kontrolieriaus ir jo pavaduotojo pareigomis. Be to, savivaldybės tarybos nario pareigos yra nesuderinamos su tos kadencijos savivaldybės mero politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojo pareigomis, su tos savivaldybės kontrolieriaus ar tos savivaldybės kontrolieriaus tarnybos valstybės tarnautojo pareigomis, su tos kadencijos savivaldybės administracijos direktoriaus ir jo pavaduotojo ar su tos savivaldybės administracijos valstybės tarnautojo ir darbuotojo, dirbančio pagal darbo sutartį, pareigomis, su tos savivaldybės tarybos sekretoriato karjeros valstybės tarnautojo ar darbuotojo, dirbančio pagal darbo sutartį, pareigomis, su tos biudžetinės įstaigos, kurios savininkas ar vienas iš savininkų yra savivaldybė, vadovo pareigomis, su tos viešosios įstaigos, kurios savininkas ar vienas iš dalininkų yra savivaldybė, vienasmenio vadovo ir kolegialaus valdymo organo nario pareigomis, su tos savivaldybės įmonės vienasmenio vadovo ir kolegialaus valdymo organo nario pareigomis, su tos savivaldybės kontroliuojamos akcinės bendrovės bendrovės kolegialaus valdymo organo (valdybos) nario pareigomis arba su tos savivaldybės kontroliuojamos akcinės bendrovės vadovo pareigomis.“</small>	Einu Neinu	
8.4. Ar esate kitos valstybės renkamos valdžios institucijos narys?	Esu Nesu	
8.5. Ar esate kitos valstybės pilietis?	Esu Nesu	
8.5.1. Jeigu esate, prašome nurodyti, kokios?		
8.5.2. ar Jūsų pasyvioji rinkimų teisė nėra teismo apribota valstybėje, kurios pilietis Jūs esate?	Apribota Neapribota	

9. Ar turite ką nurodyti pagal Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 36 str. 12 d. išdėstytus reikalavimus, jeigu taip, išrašykite čia:

	Galimi atsakymo variantai	Irašykite Jūsų atsakymą
36 str. 12 d. „Kandidato į savivaldybės tarybos narius, kandidato į savivaldybės tarybos narius – merus anketoje asmuo, keliamas kandidatui į savivaldybės tarybos narius, keliamas ar išsikėlęs kandidatui į savivaldybės tarybos narius – merus, be šio str. 11 d. nustatytos informacijos, turi nurodyti, jeigu jis po 1990 m. kovo 11 d. Lietuvos Respublikos ar užsienio valstybės teismo įsiteisėjusių nuosprendžių (sprendimų) buvo pripažintas kaltu dėl nusikalstamos veikos arba įsiteisėjusių Lietuvos Respublikos ar užsienio valstybės teismo sprendimu bet kada buvo pripažintas kaltu dėl sunkaus ar labai sunkaus nusikaltimo padarymo, nepaisant to, ar teistumas išnykęs, ar panaikintas. Pateikdamas šią informaciją kandidato į savivaldybės tarybos narius, kandidato į savivaldybės tarybos narius – merus anketoje asmuo privalo nurodyti apkaltinamojo nuosprendžio (sprendimo) priėmimo valstybę (vietą), šį nuosprendį (sprendimą) priėmusios institucijos pavadinimą, apkaltinamojo nuosprendžio (sprendimo) priėmimo datą ir nusikalstamą veiką, už kurią asmuo buvo nuteistas. Šioje d. numatytos informacijos nurodyti neprivaloma, jeigu asmuo okupacinio režimo teismo buvo pripažintas kaltu dėl nusikaltimo valstybei. Pateikiant šioje d. nurodytą informaciją, kandidato į savivaldybės tarybos narius, kandidato į savivaldybės tarybos narius – merus anketoje taip pat pažymima, kad teismo sprendimu asmuo buvo pripažintas kaltu dėl nusikalstamos veikos, kuri vėliau dekriminalizuota, arba kad asmuo užsienio valstybės teismo buvo pripažintas kaltu dėl veikos, kuri pagal Lietuvos Respublikos teisę nelaikoma nusikalstama ar už kurią patraukimas baudžiamajon atsakomybėn laikomas politiniu persekiojimu“.	Taip Ne	

Jeigu į 9 p. klausimą atsakėte „Taip“ ir norite papildomai apie tai paaiškinti, tai išrašykite čia:

.....
 .....
 .....
 20..... m. ....d.

(parašas)

PASTABA. Atsakyti būtina į visus pirmame anketos puslapyje pateiktus klausimus, negalima palikti neužpildytų langelių ar neatsakytų klausimų.

(versti)

Papildomi anketos klausimai

(Prašome atsakyti į toliau pateiktus klausimus, kurie gali būti įdomūs Jūsų rinkėjams ir visuomenės informavimo priemonių atstovams)

10. Gimimo vieta

.....

11. Tautybė

.....

12. Išsilavinimas:

Išsilavinimas (vidurinis, aukštesnysis, aukštasis,	Mokymo įstaigos pavadinimas	Specialybė	Baigimo metai
---	-----------------------------	------------	---------------

aukštasis universitetinis)			

Jei turite, nurodykite mokslo laipsnį ....., vardą

13. Kokias užsienio kalbas mokate

.....

14. Kokios partijos, politinės organizacijos narys esate (buvote)

.....

15. Ar buvote anksčiau išrinktas į Lietuvos Respublikos Aukščiausiąją Tarybą, Seimą, Europos Parlamentą, savivaldybių tarybas

Institucijos pavadinimas, pareigos	Laikotarpis

16. Darbovietė (ės) .....

pareigos .....

17. Visuomeninė

veikla .....

18.

Pomėgiai .....

19. Šeiminė padėtis ....., vyro arba žmonos vardas .....

20. Vaikų vardai

.....

21. Be jau išvardytų atsakymų, ką dar norėtumėte parašyti apie save .....

Forma patvirtinta
Vyriausiosios rinkimų komisijos
2012 m. balandžio 17 d. sprendimu Nr. Sp-40

Privaloma kandidato Seimo, Respublikos Prezidento, savivaldybių tarybų, Europos Parlamento rinkimuose pareiškinių dokumentų dalis

inspekcija

TVIRTINU

A. V. _____ teritorinė valstybinė mokesčių

(pavadinimas)

_____ padalinys

(pavadinimas)

_____
(parašas)

_____
(vardas, pavardė)

**METINĖS PAJAMŲ DEKLARACIJOS (formos numeris) FORMOS
PAGRINDINIŲ DUOMENŲ IŠRAŠAS
2019 - -**

_____
(sudarymo vieta)

Asmens kodas	(duomenys)
Vardas	(duomenys)
Pavardė	(duomenys)
Deklaracija gauta	(duomenys)
Mokestinis laikotarpis	(duomenys)
Deklaruota apmokestinamųjų ir neapmokestinamųjų pajamų suma*	(duomenys)
Deklaruota mokėtina pajamų mokesčio suma**	(duomenys)

*formos laukeliai

**formos laukeliai

Su deklaracijos išrašu susipažinau. Duomenys teisingi.
Sutinku, kad išraše nurodyti duomenys būtų skelbiami.

_____
(parašas)

Forma patvirtinta
Vyriausiosios rinkimų komisijos
2012 m. balandžio 17 d. sprendimu Nr.

Sp-40

Privaloma kandidato Seimo, Respublikos Prezidento, savivaldybių tarybų, Europos Parlamento rinkimuose pareiškinių dokumentų dalis

inspekcijos

TVIRTINU

A. V. _____ apskrities valstybinės mokesčių

(pavadinimas)

_____ miesto, rajono skyriaus viršininkas

(pavadinimas)

_____
(parašas)_____
(vardas, pavardė)

2012 - ____ - ____

METINĖS GYVENTOJO (ŠEIMOS) TURTO DEKLARACIJOS,
PASTABA (išraše nenurodoma). Nereikalingą žodį GYVENTOJO arba ŠEIMOS išbraukti arba nespausdinti
gautos _____ apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos

_____ skyriuje 2012 m. _____
_____ d.,

PAGRINDINIŲ DUOMENŲ IŠRAŠAS

1. Vardas,
pavardė _____
2. Asmens
kodas _____
3. Darbovietė _____

I. PRIVALOMAS REGISTRUOTI TURTAS

(turėtas ataskaitinių metų gruodžio 31 dieną)

Visa gyventojų turto vertė _____ Lt
(T5 arba T6 laukelių suma, nurodyta
deklaracijos
FR0001T prieduose)

II. VERTYBINIAI POPIERIAI, MENO KŪRINIAI,**JUVELYRINIAI DIRBINIAI**

(turėti ataskaitinių metų gruodžio 31 dieną)

Visa gyventojų turto vertė _____ Lt
(V5 arba V6 laukelių suma, nurodyta
deklaracijos FR0001V prieduose)

III. PINIGINĖS LĖŠOS

(turėtos ataskaitinių metų gruodžio 31 dieną)

Visa gyventojų lėšų suma _____ Lt
(L5 arba L6 laukelių suma, nurodyta
deklaracijos FR0001L prieduose)

Forma patvirtinta
Lietuvos Respublikos
vyriausiosios rinkimų komisijos
2014 m. rugsėjo 22 d. sprendimu Nr. Sp-237

**ASMENS, KELIAMO KANDIDATU Į SAVIVALDYBĖS TARYBOS NARIUS,
IŠSIKĖLUSIO KANDIDATU Į SAVIVALDYBĖS TARYBOS
NARIUS – MERUS,
PASIŽADĖJIMAS**

**LAIKYTIS DRAUDIMO PAPIRKTI RINKĖJUS AR RINKIMŲ TEISĘ TURINČIUS
ASMENIS**

20 _____ - _____

Aš, _____,
(vardas, pavardė)

susipažinęs su Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 6 str. nuostatomis, pasižadu laikytis draudimo papirkti rinkėjus ir rinkimų teisę turinčius asmenis.

Teisinės pasekmės už Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatyme nustatyto draudimo pažeidimą man yra žinomos.

_____
(parašas)